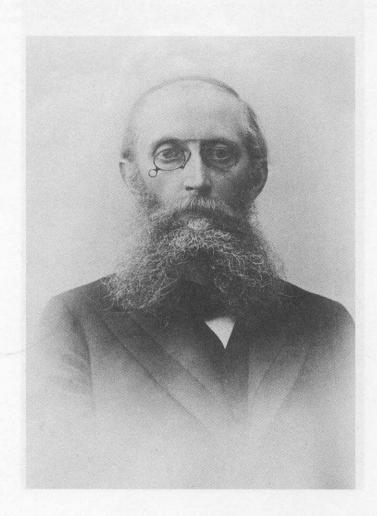
PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Stefan JENTYS (1860–1919) – fizjolog roślin, chemik rolny, profesor rolnictwa Krajowych Szkół Rolniczych w Dublanach, profesor rolnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, badacz m.in. procesu oddychania u roślin, autor licznych prac dotyczących nawożenia naturalnego i sztucznego, popularyzator problematyki rolnej.

Fotografia, wielkość: 9 × 14 cm. Na odwrocie pieczątka: "Polskie Towarzystwo Botaniczne. Oddział Lwowski". Właściciel: Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellonskiego, Kraków. Fotokopia ze zbiorów Herbarium Uniwersytetu im. I. Franko we Lwowie.

Opracował: Michaił ZAGULSKIJ

Janina Wanda TRUCHANOWICZ (1923–1994) – absolwentka i doktor Uniwersytetu Jagiellońskiego, długoletni pracownik Zakładu Zmienności Roślin Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (obecnie Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN), autorka publikacji z zakresu systematyki i biometrii dotyczących m.in. rodzajów: Alnus, Betula, Fagus, Menyanthes, Populus.

Fotografia w indeksie studenckim UJ, wymiary: 5,4 × 7,7 cm. Właściciel: Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, Ogród Botaniczny, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

ROZSTANIA • OBITUARIES

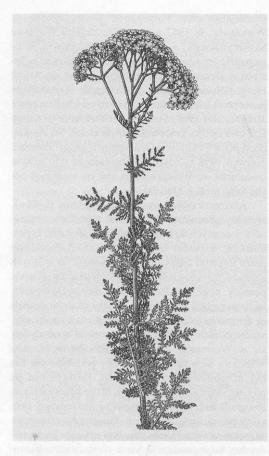
ELŻBIETA SKWIRZYŃSKA 1929–1998

Urodziła się 5 listopada 1929 r. na Wołyniu w Starym Stawie (pow. Horochów), jako córka Wilhelminy i Karola Gołkowskich. W 1937 r. rozpoczęła naukę w szkole w Brześciu n. Bugiem. W czasie wojny, w 1940 r., rodzice uciekając przed NKWD zamieszkali w Ustrzykach Dolnych i tam Elżbieta Gołkowska ukończyła VII klasę szkoły podstawowej, równocześnie podczas okupacji przerabiając materiał I klasy gimnazjalnej. W 1945 r. zapisała się do II klasy Gimnazjum im. Kopernika w Krośnie. Maturę złożyła w 1949 roku. W latach 1950-53 studiowała biologie na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W maju 1953 r., w czasie sesji egzaminacyjnej, ciężko zachorowała i musiała przerwać studia. Dyplom ukończenia studiów wyższych pierwszego stopnia uzyskała w 1954 r. Przez dwa lata pracowała w Przedsiębiorstwie Poszukiwań Geofizycznych w Warszawie. W 1957 r. wyszła za mąż za Wiesława Skwirzyńskiego i zamieszkała we Wrocławiu. W listopadzie tego samego roku zaczęła pracować w Instytucie Botaniki PAN; rysowała tablice do Atlasu Flory Polskiej i Ziem Ościennych, wydawanego przez prof. J. Mądalskiego. Początkowo były to prace zlecone, a od 1963 r., po utworzeniu Pracowni Atlasu E. Skwirzyńska pracowała już na etacie. Po ciężkiej chorobie w 1982 r. otrzymała rentę II grupy. Zmarła 2 czerwca 1998 r. Została pochowana na tym samym cmentarzu we Wrocławiu, na którym wcześniej pochowano prof. J. Mądalskiego.

Aleksandra Wieserowa tak wspomina E. Skwirzyńska: "Poznałam Ele w 1950 r. podczas egzaminów wstępnych na biologię na Uniwersytecie Jagiellońskim, a potem byłyśmy bliskimi koleżankami przez trzyletni okres studiów I. stopnia. W trudnych sytuacjach życiowych i studenckich okazała mi wiele pomocy; zawsze cicha, delikatna, niezwykle serdeczna, w przyjaźni niezawodna. Ciężka choroba zmusiła ja do przerwania studiów, stopień magisterski uzyskała później, już pracując. Ponownie spotkałyśmy się w Warszawie, gdzie poznałam Jej męża, pana Wiesława Skwirzyńskiego, który podobnie jak Ela był miłośnikiem przyrody. Swój zachwyt nad jej pięknem utrwalali w fotografii, oboje byli świetnymi fotografikami. Było to szczęśliwe małżeństwo, dom który promieniował ciepłem. Potem zamieszkali we Wrocławiu, odtąd nasze kontakty opierały się na serdecznej korespondencji. Sama ciężko chora, bardzo boleśnie przeżyła nagłą śmierć swojego męża. Mimo ciężkich przeżyć starała się zachować spokój wewnętrzny i powrócić do codziennych obowiązków. Pozostała w mojej pamięci jako osoba cicha, mądra, zawsze życzliwa i serdeczna".

Są takie postaci w nauce, które żyją jakby w ukryciu. Taką postacią był niezapomniany dr Tadeusz Tacik, wspaniały botanik. Pani Elżbieta Skwirzyńska miała ten sam styl bycia. Była to nieustanna praca, pełna pokory, bez rozgłosu, w ciszy pracowni. Pierwszy raz spotkałem Panią Elżbietę w 1976 r. w Pracowni Atlasu, jeszcze przed Jej chorobą. Zadziwiła mnie swoją pracowitością, spokojem i specyficzną aurą wokół swojej osoby. Była małomówna, pięknie rysowała pokroje roślin (Ryc. 1) i najdrobniejsze szczegóły. Miałem okazję zobaczyć na własne oczy, jak sprawnym była rysownikiem jeszcze przed chorobą. Później, po powrocie z długotrwałego pobytu w szpitalu, tuż po przyjściu do pracowni ogrzewała rece pod strumieniem ciepłej wody. Rysowanie sprawiało jej wtedy kłopoty. Jej choroba była trudna do zdiagnozowania, niemniej jednak wiadomo, że była to

Ryc. 1. Achillea nobilis.

przewlekła choroba tkanki łącznej. Wiązaliśmy chorobę z długotrwałym przebywaniem w pomieszczeniu zielnikowym, gdzie trucizną do zabijania owadów był dwuparachlorobenzen. Pani Elżbieta była bardzo życzliwie nastawiona do wszystkich, potrafiła także łagodzić napięcia.

Narysowała 505 tablic zawierających pokroje roślin i cały szereg rycin organów, drobnych szczegółów morfologicznych, o których próżno by szukać wzmianek w opisach gatunków. Najwięcej pracy włożyła w opracowanie 7 tomów Cruciferae. Opracowanie rodziny Cruciferae miało być jej tematem pracy doktorskiej. Z nieznanych dla mnie przyczyn tak się jednak nie stało. Do końca życia nosiła w sobie żal związany z niezrealizowaniem tego przedsięwzięcia. Również po przejściu na emeryturę nie przestała rysować. Ostatnie Jej prace to ilustrowanie Polskiej Czerwonej Księgi, tom Iridaceae i niedokończony tom poświęcony rodzajowi *Centaurea*. Te ryciny należą bodaj do najpiękniejszych w Atlasie.

Otrzymałem od Pani Elżbiety czasopismo Wszechświat prenumerowane przez nią już w latach 50. Przekazała mi także osprzęt fotograficzny swojego zmarłego męża. Bardzo długo zajmowała się swoją chorą mamą. Był to wyczerpujący obowiązek. Pod koniec życia zwierzała mi się ze swoich obaw związanych z samotnością. Przerażała ją perspektywa śmierci w samotności, w pustym mieszkaniu. To były trudne rozmowy. Ostatni raz widzieliśmy się tuż przed moją zimową wyprawą w 1998 r. Była już wtedy bardzo szczupła i jakby nieobecna. Wiedziała wszystko o moich planach, sukcesach i porażkach. Zdążyłem tuż po powrocie z Syberii jeszcze zadzwonić, że udało mi się wrócić. Niestety, już nie zdążyliśmy się spotkać.

PODZIĘKOWANIA. Inicjatorką niniejszego wspomnienia jest prof. dr hab. K. Wasylikowa. Dziękujemy także Pani prof. dr hab. J. Dąbrowskiej z Uniwersytetu Wrocławskiego za przesłanie zdjęcia i życiorysu E. Skwirzyńskiej.

> Andrzej Chlebicki Aleksandra Wieserowa

PUBLIKACJE MGR E. SKWIRZYŃSKIEJ

- [1] Błach Z., Mikulska J., Skwirzyńska E. 1961. Cistaceae, Tamaricaceae, Elatinaceae, Droseraceae et Guttiferae (5 tablic Drosera) W: J. Madalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 11(3), PWN, Warszawa-Wrocław-Kraków.
- [2] SKWIRZYŃSKA E. 1961. Cruciferae Pars 2. (34 tablice) W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 9(3), PWN, Warszawa-Wrocław.
- [3] SKWIRZYŃSKA E. 1963. Cruciferae Pars 1. (33 tablice) W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 9(2), PWN, Warszawa-Wrocław.
- [4] SKWIRZYŃSKA E. 1966. Cruciferae Pars 3. (31 tablic) W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 9(4), PWN, Warszawa-Wrocław.
- [5] SKWIRZYŃSKA E. 1967. Cruciferae Pars 4. (40 tablic) W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 9(5), PWN, Warszawa-Wrocław.
- [6] SKWIRZYŃSKA E. 1968. Cruciferae Pars 5. (29 tablic) W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 9(6), PWN, Warszawa-Wrocław.
- [7] SKWIRZYŃSKA E. 1969. Cruciferae, Resedaceae Pars 6. (34 tablice) W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 9(7), PWN, Warszawa-Wrocław.
- [8] SKWIRZYŃSKA E. 1973. Scrophulariaceae, Orobanchaceae (33 tablice). W: J. Mądalski (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 17(1), PWN, Warszawa-Wrocław-Kraków.
- [9] SKWIRZYŃSKA E. 1975. Liliaceae Pars 2, (39 tablic). W: J. MADALSKI (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 2(4), PWN, Warszawa-Wrocław-Kraków.

- [10] SKWIRZYŃSKA E. 1978. Liliaceae Pars 1 (38 tablic). W: J. MĄDALSKI (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 2(3), PWN, Warszawa-Wrocław-Kraków.
- [11] SKWIRZYŃSKA E. 1983. Salicaceae (32 tablice). W: J. MĄDALSKI (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 6(2), PWN, Warszawa-Wrocław-Kraków.
- [12] SKWIRZYŃSKA E. 1990. Liliaceae Pars 3, Amarylidaceae, Iridaceae (36 tablic). W: J. MADALSKI (red.), Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych 2(5), Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

PRZYGOTOWANE DO DRUKU

Atlas Flory Polskiej i Ziem Ościennych pod red. J. Madalskiego:

Tom IV zeszyt 5. Iwanicki J., Skwirzyńska E., Chlebicki A. Gramineae (20 tablic)

Tom VII zeszyt 6. Kowal T., Skwirzyńska E. Caryophyllaceae Pars 4 (12 tablic)

Tom VIII zeszyt 4. Skwirzyńska E. Ranunculaceae Pars 4 (23 tablice)

Tom XIX zeszyt 3. Skwirzyńska E. Compositae (40 tablic)

Tom XX zeszyt 3. Skwirzyńska E. Compositae (26 tablic)

WSPOMNIENIE O PROFESORZE ADAMIE JASIEWICZU (12 X 1928–21 VI 2001)¹

A rememberance of Professor Adam Jasiewicz

Adam Jasiewicz przyszedł na świat w Krakowie, 12 października 1928 roku, w rodzinie Jana i Zofii z Roszczyków. Ukończenie szkoły powszechnej i średniej na tajnych kompletach przypadło na trudne lata okupacji. Tuż po wojnie wyjeżdża z rodzicami do Bytomia, gdzie kończy liceum dla dorosłych, pracując równocześnie przez półtora roku fizycznie pod ziemią jako górnik w kopalni Szombierki. Po zdaniu matury wraca do Krakowa, gdzie w roku 1952 rozpoczyna studia na Wydziale Leśnym UJ, a kończy na Wydziale Biologii UJ i zaraz potem zostaje aspirantem w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UJ. Od roku 1955 podejmuje prace w Instytucie Botaniki PAN. Przechodzi kolejne stopnie kariery naukowej doktoryzując się w roku 1958 i habilitując w 1966; w roku 1973 zostaje profesorem nadzwyczajnym a w 1982 r. - profesorem zwyczajnym.

Od początku swej pracy naukowej prowadzi badania z zakresu systematyki, florystyki i fitogeografii u boku swego Mistrza, profesora Bogumiła Pawłowskiego, najpierw w dolinie Wisły a później w różnych częściach Karpat. Po uzyskaniu doktoratu wyjeżdża w 1958 r. na 4-miesięczny staż do Międzynarodowej Stacji Geobotanicznej w Montpellier, kierowanej przez słynnego fitosocjologa prof. J. Braun-Blanqueta, następnie rozpoczyna badania flory Pirynu (Bułgaria) oraz prace nad światowa monografia rodzaju Scabiosa. W latach 1969-83 pełni funkcję dyrektora Instytutu Botaniki PAN, a od 1969 do 1992 roku, tj. do czasu przejścia na rentę inwalidzką, kieruje Zakładem Systematyki Roślin Naczyniowych tegoż Instytutu. Przez wiele lat był redaktorem naczelnym Fragmenta Floristica et Geobotanica oraz Flory Polski. Był także regionalnym doradcą ze strony Polski monumentalnego dzieła, jakim jest Flora Europaea; dzieła którego jest także jednym ze współautorów. Jako taksonom podejmował się opracowań najtrudniejszych grup systematycznych (np. rodzajów Melampyrum, Rhinanthus, Hieracium), a Jego prace z tego zakresu zachowują swą aktualność do dziś. Najważniejszym dziełem jakie opublikował, jest bardzo obszerna, licząca kilkaset stron monografia florystyczno-fitogeograficzna Bieszczadów Zachodnich - jedno z najlepszych opracowań tego typu, trwale wpisane w historię poznania Karpat; dodajmy, jest to dzieło wykonane w czasach, gdy całe Biesz-

¹ Przemówienie wygłoszone na pogrzebie w dniu 29.06.2001, na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie

Fot. 1. Prof. A. Jasiewicz w rezerwacie *Carlina onopordifolia*; Wały k. Racławic, 1992 r. Phot. 1. Prof. A. Jasiewicz in the reserve of *Carlina onopordifolia*; Wały near Racławice, 1992.

czady były jeszcze dzikie, trudno dostępne i niebezpieczne.

Liczne wyprawy naukowe do Chin, Korei, Indii, Meksyku, Turcji, Iranu, Portugalii, Hiszpanii, Francji, na Kaukaz zaowocowały wspaniałymi zbiorami zielnikowymi, liczącymi blisko 50 tysięcy arkuszy, które pieczołowicie opracował i przekazał Instytutowi Botaniki PAN. Zielnik był zresztą jedną z największych pasji Jego życia, którą łączył z ogromną troską o zbiory w ogóle. Jeśli dziś współczesne i kopalne zbiory Instytutu Botaniki PAN przekraczają milion i stanowią największą kolekcję botaniczną w kraju, to zawdzięczamy to w dużej mierze trosce właśnie Adama Jasiewicza.

Wśród nagród i wyróżnień jakie otrzymał za swą pracę i działalność, warto wspomnieć m.in. liczne odznaczenia państwowe i honorowe członkostwo Bułgarskiego Towarzystwa Naukowego.

Stając tu dzisiaj pytamy, jakim był człowiekiem? Był przede wszystkim człowiekiem twardym, a równocześnie bardzo wrażliwym – tyle, że tę wrażliwość ukrywał często skrupulatnie pod maską pewnej szorstkości czy pozornej obojętności. Przez kilkanaście ostatnich lat zmagał się z chorobą i cierpieniem; możemy sobie tylko wyobrazić jak trudnymi do zniesienia dla człowieka o Jego typie aktywności. Pamiętam międzynarodową konferencję w słowackich Smoleni-

cach, na którą, ku zdumieniu wielu, pojechał będąc już nie w pełni sprawnym i mając poważne trudności w poruszaniu się. Ale w jeszcze większe zdumienie wprawił wszystkich, gdy zdecydował się na pokonferencyjną wycieczkę na Devinską Kobyłę. Upał był tak nieznośny, że większość młodych i sprawnych uczestników, mimo atrakcyjności miejsca, zrezygnowała. On nie tylko się wybrał, ale bez niczyjej pomocy przeszedł całą trasę tam i z powrotem.

Miał swoje wielkie pasje, obok botaniki i zbiorów uwielbiał muzykę i śpiew; sam miał wspaniały głos i lubił śpiewać – nasi przyjaciele botanicy z różnych krajów do dziś wspominają Jego piękny śpiew przy ognisku na różnego typu spotkaniach czy wycieczkach. Inną Jego pasją były kwiaty i ogród. Przez wiele lat sam pielęgnował swój ogród przydomowy i dużą kolekcję kaktusów. Wszyscy pamiętamy też zadbane i ukwiecone otoczenie Instytutu za czasów Jego dyrektorstwa.

Kiedy mowa o dyrektorstwie, to nie mogę uciec od pewnego wątku osobistego. Profesor Adam Jasiewicz był przecież tym dyrektorem, który przyjmował mnie do pracy i był kierownikiem Zakładu, do którego trafiłem, będąc jeszcze studentem. Z wdzięcznością noszę w sercu wspomnienie o początkach mojej pracy, gdy dzięki Niemu wyjechałem na dłużej do Dalmacji i w Alpy Szwajcarskie; dziś wydaje się to

niczym, ale w tamtych czasach, przed 30 laty, było to bardzo wiele i owoce tych wyjazdów zbieram do chwili obecnej. Myślę, że On sam nie spodziewał się, że kiedyś przyjdzie mi kierować Instytutem i Zakładem, którym On kierował, troszczyć się o umiłowane przez Niego zbiory i mówić o Nim w chwili takiej jak ta.

Przed paroma godzinami wróciłem z konferencji "Planta Europa", na której botanicy z całej Europy opracowywali strategię ochrony flory naszego kontynentu. Byłem wzruszony, gdy podszedł do mnie któregoś dnia Hugh Synge, redaktor pierwszej czerwonej listy zagrożonych gatunków Europy i redaktor naczelny rozchodzącego się szeroko po świecie, wydawanego najpierw w Anglii, a obecnie w Stanach Zjednoczonych, czasopisma Plant Talk, z prośbą o napisanie wspomnienia o profesorze Adamie Jasiewiczu do tego właśnie czasopisma. Przypomniałem sobie wówczas, że profesor Jasiewicz współpracował niegdyś z H. Synge, przesyłając mu opracowaną przez siebie pierwszą czerwoną listę gatunków z terenu Polski do wspomnianej Czerwonej listy ginących gatunków Europy.

Na koniec chciałbym wspomnieć o czymś, co ujmowało – podejrzewam, że nie tylko mnie – u profesora Adama Jasiewicza. Był to stosunek do Jego Mistrza, profesora Bogumiła Pawłowskiego, z którym czasami zupełnie się nie zgadzał, ale o którym mówił zawsze z największym szacunkiem, bardzo ciepło i z niekłamanym wzruszeniem oraz serdecznością. Zawsze też podkreślał, że miał szczęście, spotykając na swojej drodze takiego Mistrza.

Nie wszystkie spotkania są spotkaniami łatwymi, ale każdy człowiek, który staje na drodze naszego życia jest jakimś darem, niekiedy darem trudnym, darem, którego tajemnicę odkrywamy często dopiero po wielu latach. Takim, czasami trudnym darem, ale darem, za który powinniśmy być wdzięczni, był dla nas Adam Jasiewicz.

Wierzę, że On jest tu dziś z nami i patrzy na swoje i nasze życie z zupełnie innej już perspektywy; perspektywy prawdy dla nas jeszcze niedostępnej.

Ponieważ lubił śpiewać, chciałbym przeto zakończyć słowami piosenki śpiewanej przez popularny dziś zespół; słowami, które kierują nasze myśli ku tej innej perspektywie.

"Kto od nas odchodzi Na nowo się rodzi Tę prawdę przykładam do rany Od razu mi łatwiej Znów mogę jak dawniej Mieć nowe marzenia i plany Choć prawda jest taka Że dla nich na zawsze Stanęły słoneczne zegary To ciągle są obok By w tym co robimy Dodawać nam siły i wiary."

Zbigniew MIREK

PUBLIKACJE PROF. A. JASIEWICZA

- [1] JASIEWICZ A. 1951. Bluszcz. Chrońmy Przyr. Ojcz. 7(9/10): 3–11.
- [2] JASIEWICZ A. 1953. Nowe stanowiska kilku rzadkich roślin w Polsce. Fragm. Flor. Geobot. 1(1): 74–80.
- [3] JASIEWICZ A. 1956. Badania nad jaskrami z cyklu Auricomi Owcz. w okolicach Krakowa i w północnej części Karpat. Fragm. Flor. Geobot. 2(1): 62–110.
- [4] JASIEWICZ A., PAWŁOWSKI B. 1956. Nowe stanowisko Carlina onopordifolia Bess. w Polsce. Fragm. Flor. Geobot. 2(2): 12–19.
- [5] JASIEWICZ A., ZARZYCKI K. 1956. Carex rupestris Bell. ex All. i Aconitum tauricum Wulf. ssp. nanum (Baumg.) Gay, dwie nowe dla Flory Polskiej rośliny z Bieszczadów Zachodnich. Fragm. Flor. Geobot. 19(4): 415–460.
- [6] PAWŁOWSKI B., KORNAŚ J., JASIEWICZ A. 1957. Rośliny Polskie. Plantae Poloniae Exsiccatae. Series H, Centuria V. Fragm. Flor. Geobot. 3 (Suppl.): 1–26.
- [7] JASIEWICZ A. 1958. Polskie gatunki rodzaju Melampyrum L. Fragm. Flor. Geobot. 4(1-2): 17-120.
- [8] JASIEWICZ A, KORNAŚ J. 1958. Melampyrum barbatum Waldst. et Kit. w okolicach Krakowa. Fragm. Flor. Geobot. 3(2): 77–81.
- [9] JASIEWICZ A. 1959. Rodzina: Araliaceae, Araliowate. W: W. SZAFER, B. PAWŁOWSKI (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. VIII. PWN. Warszawa. s. 413–414.
- [10] JASIEWICZ A. 1959. Rodzina: Tiliaceae, Lipowate. W: W. SZAFER, B. PAWŁOWSKI (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. VIII. PWN, Warszawa, s. 301–306.
- [11] JASIEWICZ A., BIAŁOBOK S. 1960. Botanika w Chińskiej Republice Ludowej. *Kosmos A*, **916**: 558–568.
- [12] JASIEWICZ A, ZARZYCKI K. 1960. Zapiski florystyczne z Bieszczadów Zachodnich. Fragm. Flor. Geobot. 6(3): 315–321.
- [13] JASIEWICZ A. (ref.) 1961. KOSTRAKIEWICZ K. De notis Trifolium pannonicum L. a T. ochroleuco L. distinguentibus. Fragm. Flor. Geobot. 4: 199–302,1958. Excerpta Bot. A, Bd. 3: 106.
- [14] JASIEWICZ A. (ref.) 1961. KOWAL T. A new diagnostic trait for *Atriplex tataricum* L. *Fragm. Flor. Geobot.* 5: 7–9, 1959. *Excerpta Bot.* A, Bd. 3: 107.
- [15] JASIEWICZ A. (ref.) 1961. PAWŁOWSKA S. De Geranii silvatici L. varietatibus quae in Polonia occurrunt. Fragm. Flor. Geobot. 4: 139–152, 1958. Excerpta Bot. A, Bd. 3: 112.
- [16] JASIEWICZ A. (ref.) 1961. PAWŁOWSKI B. Alchemillae occidentali-carpaticae novae ad seriem Calicinae Bus.

- pertinentes. Fragm. Flor. Geobot. 3: 31–60, 1957. Excerpta Bot. A, Bd. 3: 112.
- [17] JASIEWICZ A (ref.) 1961. PAWŁOWSKI B. De positione systematica Potentillae Dórfleri Wettst. Fragm. Flor. Geobot. 5: 399–407, 1959. Excerpta Bot. A, Bd. 3: 112.
- [18] JASIEWICZ A. (ref) 1961. PAWŁOWSKI B. De Polygalis polonicis annotationes criticae. Fragm. Flor. Geobot. 3: 35–68, 1958. Excerpta Bot. A, Bd. 3: 143.
- [19] JASIEWICZ A. (ref.) 1961. STASZKIEWICZ J. A new form of Pinus – Pinus silvestris L. f. Lubonii, f. nov. Fragm. Flor. et Geobot. 4: 169–172, 1958. Excerpta Bot. A, Bd. 3: 477.
- [20] JASIEWICZ A. 1963. Observations sur la Flore et la Végétation de silicates d'Argelliers (Hérault). Fragm. Flor. Geobot. 9(4): 471–493.
- [21] JASIEWICZ A. 1963. Podrodzina: Rhinanthoideae. W: B. PAWŁOWSKI (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. X., PWN, Warszawa-Kraków, s. 339–388.
- [22] JASIEWICZ A. 1964. Lapsana intermedia M. B. i kilka innych interesujących gatunków z Bieszczadów Zachodnich. Fragm. Flor. Geobot. 10(4): 507–514.
- [23] JASIEWICZ A. 1965. Rośliny naczyniowe Bieszczadów Zachodnich. *Monogr. Bot.* **20**: 3–340.
- [24] JASIEWICZ A. 1967. Euphrasia L., Świetlik. W: B. PA-WŁOWSKI (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XI. PWN, Warszawa-Kraków, s. 7–24.
- [25] JASIEWICZ A. 1967. Rząd: Rubiales, Marzanowce. W: B. PAWŁOWSKI (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XI. PWN, Warszawa-Kraków, s. 279–280.
- [26] MEDWECKA-KORNAŚ A., KORNAŚ J., JASIEWICZ A., GRODZIŃSKA K., MICHALIK S., PANCER-KOTEJOWA E. 1968. Mapa zbiorowisk roślinnych dolin potoków Jaszcze i Jamne w Gorcach 1:10 000,1963–1964. W: A. ME-DWECKA-KORNAŚ, J. KORNAŚ, Zbiorowiska roślinne dolin Jaszcze i Jamne. Studia Naturae, Ser. A, 2: 49–91.
- [27] PAWŁOWSKI B., JASIEWICZ A. (red.). 1971. Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XII. PWN, Warszawa-Kraków, 201 s.
- [28] JASIEWICZ A. 1971. Rodzina: Gentianaceae, Gorycz-kowate. Gentiana L., Goryczka. W: B. PAWIOWSKI, A. JASIEWICZ (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XII. PWN, Warszawa-Kraków, s. 7–32.
- [29] PAWŁOWSKI B., JASIEWICZ A. (red.), 1972. Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XIII. PWN, Warszawa-Kraków.
- [30] JASIEWICZ A. 1972. Carlina L., Dziewięćsił. W: B. PA-WŁOWSKI, A. JASIEWICZ (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XIII. PWN, Warszawa-Kraków, s. 94–100.
- [31] JASIEWICZ A. 1972. Rodzina: Dipsacaceae, Szczeciowate. W: B. PAWŁOWSKI, A. JASIEWICZ (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XIII. PWN, Warszawa-Kraków, s. 7–26.
- [32] JASIEWICZ A. 1972. Bogumił Pawłowski 1898–1971. Folia Biologica **20**(4): 319–320.

- [33] JASIEWICZ A. 1973. Progress in the study of the Polish flora during the period of 1962–1971. *Fragm. Flor. Geobot.* **19**(4): 415–460.
- [34] JASIEWICZ A., ZARZYCKI K. 1973. XV Międzynarodowa Wycieczka Geograficzno-Roślinna XV IPE – Grecja – 3 VII-24 VII 1971. Wiad. Bot. 17(3): 181– 188.
- [35] JASIEWICZ A., MIZIANTY M. 1975. Chromosome numbers of some Bulgarian Plants. *Fragm. Flor. Geobot.* **21**(3): 277–288.
- [36] JASIEWICZ A. 1976. Scabiosa L. W: T. G. TUTIN et al. (ed.), Flora Europaea. Vol. 4. Plantaginaceae to Compositae (and Rubiaceae). Cambridge University Press, Cambridge, s. 68–74.
- [37] JASIEWICZ A., TACIK T., CHWASTOWSKI B., PAŁKOWA A. 1979. Flora Poloniae Exsiccata ab Instituto Botanice Academiae Scientiarum Polonae edita. Centuria VII. Fragm. Flor. Geobot. 25(Pars | Suppl.): 209–228.
- [38] JASIEWICZ A. (red.) 1980. Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XIV. PWN, Warszawa-Kraków.
- [39] JASIEWICZ A. 1980. Hieracium L., Jastrzębiec. W: A. JASIEWICZ (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych. T. XIV. PWN, Warszawa-Kraków, s. 199–335.
- [40] JASIEWICZ A. 1981. Wykaz gatunków rzadkich i zagrożonych flory polskiej. Fragm. Flor. Geobot. 27(3): 401–414.
- [41] JASIEWICZ A. 1984. (wyd. 1986). Nazwy gatunkowe roślin naczyniowych flory polskiej. Fragm. Flor. Geobot. 30(3): 217–285.
- [42] JASIEWICZ A. (red.) 1985. Flora Polski. Rośliny naczyniowe. Wyd. II. T. IV. Dwuliścienne Wolnopłatkowe – Dwuokwiatowe, Część I. PWN, Warszawa-Kraków.
- [43] JASIEWICZ A. (red.) 1987. Flora Polski. Rośliny naczyniowe. T. V. Rodzaj Rosa L., Róża. PWN, Warszawa-Kraków, 48, [1]
- [44] JASIEWICZ A. (red.) 1988. Materiały do poznania gatunków rzadkich i zagrożonych Polski. Cz, I. Fragm. Flor. Geobot. 33(3–4): 267–272.
- [45] JASIEWICZ A., KORNAŚ J. 1991. Editorial. Fragm. Flor. Geobot. 35(1–2): 1–4.
- [46] JASIEWICZ A., PAWLUS M. 1991. Some remarks on the genus *Scabiosa* (Dipsacaceae). *Fragm. Flor. Geobot.* **35**(1–2): 55–60.
- [47] JASIEWICZ A. (red.) 1992. Flora Polski. Rośliny naczyniowe. T. III. Dwuliścienne, Wolnopłatkowe-Jednookwiatowe. Kraków, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk.

Dr MICHAIŁO ZAGULSKIJ (1960-2002)

Dr Michaiło Zagulskij (Mikhailo Zahulsky) urodził się 8 sierpnia 1960 r. w miejscowości Pidlhissja w Zlokhivskim Rejonie na Ukrainie. W latach 1977–1982 studiował na Wydziale Biologii Państwowego Uniwersytetu im. I. Franki we Lwowie, gdzie specja-

lizował się w zakresie botaniki. Od 1982 r. pracował na tej uczelni, najpierw na stanowisku inżyniera (1982–1992), a od 1992 r. starszego pracownika naukowego. W dniu 17 II 1995 r. uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy: "Rozmieszczenie, struktura populacji i ochrona storczyków (*Orchidaceae* Juss.) zachodnich regionów Ukrainy" (tytuł w polskim tłumaczeniu). Od 1999 r. był kierownikiem uniwersyteckiego Herbarium, a w okresie 1995–1997 sprawował funkcję prodziekana Wydziału Biologii Uniwersytetu im. I. Franki.

Główny nurt zainteresowań naukowych M. Zagulskiego obejmował zagadnienia taksonomii, fitogeografii, ekologii i ochrony storczyków, na terenie zachodniej Ukrainy, zwłaszcza Karpat. Pasjonowała go również historia botaniki, a szczególnie bogata działalność polskich przyrodników związanych z dawnym Uniwersytetem Lwowskim. Wiele miejsca w swojej działalności poświęcił zielnikom dokumentującym dawne i współczesne badania florystyczne i taksonomiczne. Z polskimi botanikami zaczął współpracować w latach osiemdziesiątych XX w., uczestnicząc w wielu konferencjach, spotkaniach i mniej lub bardziej oficjalnych wyjazdach terenowych naszych przyrodników na Ukrainę, gdzie był nieocenionym i bardzo życzliwym przewodnikiem.

Opublikował ponad 80 prac, które ogłaszał na łamach rosyjskich, ukraińskich, a także m.in. polskich i niemieckich periodyków naukowych. Na liście jego publikacji jest kilka poloników. Są to krótkie artykuły o ukraińskich śladach działalności Antoniego Rehmana przygotowane wspólnie z krakowskimi współautorami (R. Ochyrą, 1999 oraz A. Zemanek, 2001), a także florystyczny przewodnik ekspedycji "Podolia 2000" opracowany wraz z U. Bielczyk, K. Zarzyckim i ukraińskimi kolegami. W Wiadomościach Botanicznych opublikował portrety botaników polskich, ze zbiorów fotografii zachowanych we lwowskim Herbarium: Eustachego Wołoszczaka (1999), Antoniego Zmudy (2001) i Stefana Jentysa (2002 - w bieżącym numerze). Kopie zdjęć przekazał do Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej w Ogrodzie Botanicznym Instytutu Botaniki UJ.

Przejawem dynamicznej aktywności M. Zagulskiego był udział w wielu krajowych i międzynarodowych konferencjach, m.in. w Moskwie (1988), Wrocławiu (1996), Krakowie (1998), Włodawie (1998), Paryżu (1999) i Dreźnie (2001). Przebywał też w Polsce na kilku krótkoterminowych stażach naukowych: w Uniwersytecie im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie (1998), Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie (1998–1999) oraz w Uniwersytecie War-

(fot./phot. Ł.Wilk)

szawskim (2001). W 2002 r. planował trzymiesięczny pobyt w Instytucie Botaniki UJ w Krakowie, dzięki uzyskaniu stypendium z Funduszu Królowej Jadwigi UJ. Niestety, wyjazd ten nie doszedł do skutku.

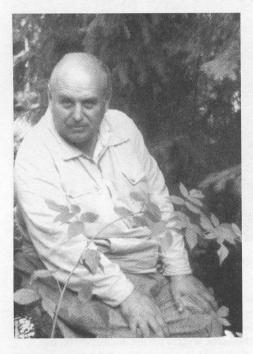
W dniu 21 stycznia 2002 r. dr Michaiło Zagulskij uległ wypadkowi na jednej z lwowskich ulic. Ciężko ranny, został przewieziony do szpitala, ale nie odzyskał już przytomności. Zmarł 27 stycznia 2002 r. we Lwowie. Osierocił żonę i dwoje dzieci. W naszej pamięci pozostanie zawsze jako człowiek otwarty i wesoły, pełen energii i optymizmu. Pracując w bardzo ciężkich warunkach, jakby na przekór trudnościom potrafił wiele zrobić, i do tego jeszcze zarazić otoczenie siłą swego entuzjazmu. Przypominał w tym dawnych, "niedzisiejszych" florystów, których działalnością tak się pasjonował.

Alicja ZEMANEK

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

35. ROCZNICA ŚMIERCI PROF. DR HAB. ZYGMUNTA CZUBIŃSKIEGO¹

> 35th anniversary of Professor Zygmunt Czubiński's death

(fot./phot. J. Siudowski)

Zygmunta Czubińskiego poznałam jako studentka Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Poznańskiego. Pod Jego kierunkiem odrabiałam w 1938 r. ćwiczenia z botaniki – pamiętam, że był wymagający, a studenci tego nie lubią. Druga wojna światowa przerwała moje studia. Wróciłam do Poznania na Uniwersytet pod koniec 1945 r. Znowu, na zajęciach z botaniki, zetknęłam się z Z. Czubińskim. Wtedy zaczęłam poznawać i doceniać Jego wiedzę i wartość – człowieka wrażliwego i życzliwego, a bardzo skromnego.

Po uzyskaniu dyplomu i podjęciu w 1946 r. pracy na Uniwersytecie we Wrocławiu udało mi się, dzięki potraktowaniu mnie po koleżeńsku przez Profesora i jego wyjściu naprzeciw, zapewnić sobie stały z nim kontakt. Przy każdej okazji rozmawialiśmy na różne tematy, ale głównie o tym, nad czym pracowałam. Było to dla mnie bardzo cenne, gdyż cechowała Prof. Czubińskiego mądrość i umiejętność jej wykorzystania w formie przyjaznej wypowiedzi.

Po usamodzielnieniu się przysyłałam do Jego oceny pierwszą redakcję publikacji przygotowanych do druku. Czytał je z uwagą, zaznaczając, że mikologia to nie jest Jego specjalność. Wszystkie Jego uwagi wykorzystywałam skrupulatnie. Jego aprobata zawsze się sprawdzała. Z. Czubiński pomagał mi radą przy podejmowaniu różnych – często trudnych – decyzji, nie tylko naukowych. Był to dla mnie człowiek wyjątkowy wśród licznych znajomych. Wydawało mi się, że jedynie osobowość prof. dr. Adama Paszewskiego była Mu bliska.

Bardzo odczułam Jego odejście. Zachował w mojej pamięci stałe miejsce. Codziennie patrzy ma mnie z fotografii zamieszczonej nad moim stołem do pracy, w Katedrze Fitopatologii Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

Przywiązuję szczególną wagę do uroczystości, poświęconej utrwaleniu pamięci o Z. Czubińskim. Sprawia mi to radość. Wyrażam uznanie i wdzięczność Organizatorkom z Ogrodu Botanicznego mojego kochanego Uniwersytetu Poznańskiego.

Na koniec przytoczę piękne zdanie z artykułu jednej z uczennic Z. Czubińskiego, W. Staniewskiej-Zątek: "Wielkość uczonego ocenia się trwałością jego dzieła, a trafność poglądów sprawdzalnością w przyszłości – mogą czuć się wyróżnieni ci co go znali, słuchali, z nim pracowali". W pełni się z tym zgadzam.

Wanda TRUSZKOWSKA

PRO MEMORIA

- 490 ok. rocznica urodzin Szymona z Łowicza (ok. 1512 –?), lekarza, ur. w Garbowie k. Łowicza, wykładowcy na Wydziale Filozoficznym Akademii Krakowskiej, doktora Uniwersytetu w Padwie, autora prac medycznych oraz wydawcy pierwszej polskiej drukowanej książki o roślinach, Aemiliusa Macera De herbarum virtutibus (1532, 1537), do której dodał polskie nazwy roślin.
- 200 rocznica urodzin Stanisława Batysa Gorskiego (6 V 1802–3 IV 1864), botanika, entomologa, farmaceuty, ur. w Dwórce k. Kobrynia, zm. w majątku Polesie, asystenta oraz dyrektora wileńskiego

¹ Wypowiedź na sympozjum zorganizowanym w Poznaniu dla uczczenia rocznicy śmierci prof. Z. Czubińskiego, 1.02.2002 r.

Ogrodu Botanicznego, profesora botaniki i farmacji Akademii Medyko-Chirurgicznej w Wilnie, jednego z pierwszych badaczy flory Puszczy Białowieskiej, autora m.in. pracy Oroślinach żubrom upodobanych [...] (1829).

• 200 rocznica urodzin Stanisława Dembosza (1802–16 XI 1868), lekarza, ur. w Krakowie, zm. w Chrzanowie, doktora medycyny Uniwersytetu Krakowskiego, autora flory roślin leczniczych okolic Krakowa *Tentamen florae territorii Cracoviensis* (1841), która była jego rozprawa doktorską.

• 195 rocznica urodzin 130 rocznica śmierci Wincentego Pola (20 IV 1807–2 XII 1872), poety, geo-

grafa, przyrodnika, ur. w Lublinie, zm. w Krakowie, lektora języka niemieckiego w Uniwersytecie Wileńskim, profesora geografii w Uniwersytecie Jagiellońskim, autora m.in. prac: Rzut oka na północne stoki Karpat i przylegte im krainy (1851), Północny wschód Europy pod

względem natury (1851), Historyczny obszar Polski (1869), w których wyróżnił krainy geobotaniczne na ziemiach polskich, ukazywał syntetyczny obraz flory i fauny na tle środowiska, zwracał uwagę na odrębność i jedność geoetnograficzną historycznego obszaru Polski; a także prac popularnych np. Obrazy z życia i natury (t 1–2, 1869–1870) i sławnych w XIX w. utworów poetyckich, jak Pieśń o ziemi naszej (1843), w których popularyzował wiedzę przyrodniczą.

- 120 rocznica urodzin Bolesława Namysłowskiego (7 VI 1882–13 VIII 1929), botanika, mikologa, ur. w Zagórzu k. Sanoka, zm. w Krakowie, profesora botaniki na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, autora prac z zakresu mikologii, fitopatologii, fykologii, odkrywcy nowego tropikalnego gatunku grzyba *Wawelia regia* zawleczonego do krakowskiego Ogrodu Botanicznego.
- 200 rocznica śmierci Józefa Hermana Osińskiego (4 III 1738–13 III 1802), pijara, przyrodnika, fi-

zyka, ur. w Dobrzykowie w dawnym woj. płockim, zm. w Warszawie, nauczyciela matematyki, fizyki i filozofii w Collegium Nobilium w Warszawie, autora pierwszych polskich prac (m.in. *Gatunki powietrza odmiennego od tego w którym* żyjemy [...], 1783) omawiających proces odżywiania gazowego roślin (odkryty w 1779 r.), nazwany później fotosyntezą.

• 125 rocznica śmierci Józefa Kalasantego Jakubowskiego (4 VII 1788–24 IV 1877), botanika amatora, ur. w Kaczanowie, zm. we Wrześni, nauczyciela gimnazjalnego w Poznaniu, autora pracy Historia naturalna o najważniejszych krajowych jadowitych roślinach, bedłkach i grzybach (1835).

• 120 rocznica śmierci Ignacego Napoleona Rafała Czerwiakowskiego (28 VII 1808–5 IV 1882), bota-

nika, ur., zm. w Krakowie, profesora, rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, dyrektora Ogrodu Botanicznego, wiceprezesa AU, autora m.in. podręczników uniwersyteckich: Botanik[a] ogóln[a] (z. 1–2, 1841), [Botanika szczegółowa] (cz. 1–6, 1849–1863) oraz pierwszego

go UJ: Rys historyczno-statystyczny ogrodu botanicznego krakowskiego [...] (1864); przewodniczącego Komisji Fizjograficznej AU, autora pionierskiego programu badań szaty roślinnej ziem polskich (1867).

120 rocznica śmierci Władysława Lubomirskiego (1824–24 II 1882), przyrodnika amatora, mecenasa nauki, ur. w Stanisławowie w dawnej gub. mohylewskiej, zm. w Warszawie, właściciela ziemskiego, kolekcjonera muszli, zbiorów zielnikowych, założyciela prywatnego ogrodu o charakterze botanicznym, sponsora m.in. badań Benedykta Dybowskiego na Syberii.

obszernego opracowania historii Ogrodu Botaniczne-

• 120 rocznica śmierci Władysława Skłodowskiego (1832–4 V 1902), przyrodnika, ur., zm. w Warszawie, ojca Marii Skłodowskiej-Curie, nauczyciela nauk ścisłych w szkołach warszawskich, autora popularnych artykułów z zakresu nauk przyrodniczych m.in. z botaniki.

- 75 rocznica śmierci Haliny Kowalskiej-Ryppowej (1 VI 1899–19 III 1927), fykologa, ur. we wsi Fidor w dawnym pow. koneckim, pracownika Zakładu Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego, badaczki m.in. flory glonów jeziorek torfowcowych w okolicach jez. Wigry, autorki pracy Merismopedia (Pseudoholopedia) gigas nov. subgen. nov. sp. (1925).
- 60 rocznica śmierci Karola Karpowicza (1 II 1869–1942), przyrodnika, ur. w Czombrowie na Biatorusi, zm. na zesłaniu w Rosji, badacza flory i entomofauny Mińszczyzny i Grodzieńszczyzny, autora prac florystycznych m.in. *Przyczynek do znajomości flory powiatu Nowogródzkiego* (1930).
- 30 rocznica śmierci Marii Berner (22 VIII 1908–11 II 1972), farmaceutki, ur. w Brzesku k. Krakowa, zm. w Krakowie, doktora farmacji Uniwersytetu Warszawskiego, pracowała w aptekach Lublińca, Warszawy i Krynicy, autorka artykułów z zakresu zielarstwa i uprawy roślin leczniczych.

Alicja ZEMANEK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

XX SYMPOZJUM SEKCJI FYKOLOGICZNEJ W RAMACH 52. ZJAZDU POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO (POZNAŃ, 24–28 WRZEŚNIA 2001)

20th Symposium of Phycological Section on 52nd Congress of Polish Botanical Society (Poznań, Poland, 24–28 September 2001)

Kolejne, już XX, Sympozjum Sekcji Fykologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego odbyło się w tym roku w Poznaniu podczas 52. Zjazdu Towarzystwa. Na tym spotkaniu naukowym polskich fykologów (54 osoby), z udziałem 7 osób z zagranicy, zaprezentowano łącznie 14 referatów oraz 40 plakatów.

W czasie ceremonii otwarcia Zjazdu uhonorowano medalem im. Prof. Hryniewieckiego wieloletnią przewodniczącą Sekcji, prof. dr hab. Jadwigę Siemińską, w dowód uznania jej zasług w popularyzacji wiedzy taksonomicznej z zakresu botaniki, w szczególności taksonomii *Bacillariophyceae*. Prof. dr. Haroldowi G. Marshallowi, algologowi ze Stanów Zjednoczonych (Old Dominion University, Virginia) nadano honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa

Botanicznego, doceniając w ten sposób jego osiągnięcia naukowe, długoletnią współpracę z polskimi fykologami, jak również stwarzanie możliwości odbywania na jego uczelni stażów naukowych przez młodych naukowców.

Przewodnim tematem obrad była problematyka humifikacji i eutrofizacji ekosystemów wodnych, czemu szczególnie poświęcone były dwa wykłady otwierające sympozium. Pierwszy z nich wygłosił Prof. dr Colin S. Reynolds, uhonorowany niedawno przez królową Wielkiej Brytanii Elżbietę II Krzyżem Imperium Brytyjskiego za osiągnięcia naukowe i wkład w rozwój światowej fykologii i limnologii. Przedstawił on zagadnienie eutrofizacji ekosystemów wodnych, z uwzględnieniem znaczenia fosforu w tym procesie. Swego rodzaju koreferatem był wykład dr hab. Barbary Szpakowskiej, odnoszący się do pochodzenia i wpływu substancji humusowych na chemizm wód. Autorka zaprezentowała między innymi możliwość kompleksowania metali ciężkich oraz fosforu przez substancje humusowe, jak również role buforową stref brzegowych ekosystemów wodnych w zlewniach rolniczych.

Tematyka sympozjum rozwinięta została w referatach odnoszących się do reakcji glonów w ekosystemach wodnych poddawanych procesom naturalnej i antropogenicznej eutrofizacji lub/i humifikacji. Zaprezentowano zarówno dynamikę zbiorowisk glonów w ekosystemach zeutrofizowanych (H. Bucka, E. Wilk-Woźniak i G. Pająk: "Podobieństwa i różnice struktury i dynamiki fitoplanktonu w wybranych eutroficznych zbiornikach wodnych Polski Południowej"), jak i florę wybranych grup systematycznych (K. Wołowski: "Eugleniny (Euglenophyceae) jako wskaźniki wód silnie zeutrofizowanych").

Zmienność zbiorowisk glonów ekosystemów wodno-torfowiskowych, podlegających naturalnej presji substancji humusowych, przybliżona została w referatach wygłoszonych przez U. Jakubowską (glony torfowisk) oraz E. Szeląg-Wasielewską (fitoplankton jeziora dystroficznego). Zagadnienia dynamiki czynników fizyczno-chemicznych oraz zbiorowisk glonów w zbiornikach humusowych poddanych silnej presji antropogenicznej omówione zostały przez A. Hutorowicza w wystąpieniu "Zmiany warunków fizyczno-chemicznych i planktonu roślinnego w humusowym jeziorze Smolak wywołane wapnowaniem i nawożeniem" oraz M. Grabowską w referacie "Fitoplankton płytkiego polihumusowego zbiornika zaporowego Siemianówka"

Uczestnicy sympozjum mogli również zapoznać się z wpływem związków organicznych na proces inkorporacji żelaza przez komórki glonów (J. Kosako-

wska) oraz z plastycznością trudnego do identyfikacji taksonomicznej rodzaju *Desmodesmus* (L. E. Shubert i A. Massalski). Dwa referaty odnosiły się do bioindykacyjnych właściwości okrzemek, mogących wskazywać, między innymi, na zmiany kwasowości środowiska wodnego (J. Kwandrans; oraz zespół pod kierunkiem A. Poulíčkovej).

Sesje plakatowe prezentujące przekrój tematów badawczych podejmowanych aktualnie przez uczestników sympozjum, zostały podzielone na trzy szersze grupy tematyczne. Pierwsza z nich obejmowała przede wszystkim plakaty (16), odnoszące się do zbiorowisk fitoplanktonu i ich dynamiki w różnorodnych genetycznie ekosystemach wodnych (m.in. A. Hutorowicz i W. Krzywosz: "Fitoplankton Narwiańskiego Parku Narodowego") oraz oceny procesu eutrofizacji i saprobizacji jezior (np. J. Cieściński, M. Wiśniewska i J. C. Druart), czy też rzek (A. Zgrundo, K. Dobroń i B. Bogaczewicz-Adamczak).

Cześć druga sesji plakatowej (19 plakatów) poświecona była zwłaszcza florze glonów (m. in. J. Cabała: "Nowe i rzadkie gatunki *Xantophyceae* w Polsce"; J. Dziedzic: "Ramienice w rezerwacie "Jezioro Karaś" na Pojezierzu Iławskim"; P. V. Eloranta, J. Kwandrans: "Rozmieszczenie i ekologia rodzaju *Lemanea* w wodach płynących Europy"; J. Picińska-Fałtynowicz: "Bioróżnorodność, liczebność i zmienność sezonowa zbiorowisk glonów psammonu plaży polskiego Bałtyku"). Na uwagę zasługiwała też grupa posterów przybliżających glony cennych ekosystemów torfowiskowych z różnych rejonów Polski (Roztocze – A. Szczurowska; rejon Milicza – M. Pietryka; Bory Tucholskie – M. Sitkowska i J. Żelazna-Wieczorek).

W trzeciej, zróżnicowanej tematycznie grupie posterów (5) przedstawiono między innymi informacje na temat zmienności zbiorowisk glonów jezior eutroficznych, zarówno w czasie (A. Napiórkowska i A. Hutorowicz), jak i przestrzeni (A. Pełechata, M. Pełechaty, L. Burchardt i J. Siepak). Interesujące dane na temat toksyn sinicowych i warunków środowiskowych ich powstawania w zbiorniku zaporowym zaprezentował zespół badaczy lubelskich (pod kierunkiem T. Skowrońskiego i I. Wojciechowskiego).

W ramach sympozjum odbyła się wystawa eksykatów zielnikowych glonów i sinic z kolekcji zielników będących w posiadaniu Zakładu Hydrobiologii UAM, obejmujących 1600 numerów z różnych grup taksonomicznych (M. Gąbka i A. Pełechata). Uczestnicy z uznaniem i radością odnieśli się również do galerii zdjęć autorstwa J. Słupskiego, będących fotoreportażem z poprzedniego zjazdu Sekcji w Borach Tucholskich, jak również do wystawy pasteli J. Winkle-

ra z cyklu "Impresje botaniczne". Dużym zainteresowaniem cieszył się specjalny referat wygłoszony wieczorem trzeciego dnia Zjazdu przez dr. hab. A. Hutorowicza, na temat taksonomii i rożmieszczenia geograficznego ramienic, w tym rzadko występujących na terenie Europy.

Dyskusja kończąca obrady Sekcji, prowadzona przez prof. dr hab. L. Burchardt, poświęcona była aspektom badań taksonomicznych i badań ekologicznych glonów. Podkreślono znaczenie prawidłowej identyfikacji taksonomicznej w badaniach ekologicznych oraz potrzebę prowadzenia dokumentacji graficznej i zielnikowej w badaniach florystycznych. Zauważa się wzrost zainteresowań taksonomią wybranych grup glonów, szczególnie wśród młodych fykologów. Zwolennicy obu nurtów badawczych w fykologii – ekologicznego i taksonomicznego, w podsumowaniu przywołali przewodni temat poprzedniego sympozjum: "Ekologia i taksonomia glonów – małżeństwo z rozsadku?".

Dwie jednodniowe wycieczki, odbywające się w ramach 52. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego: "Jezioro Biskupińskie. Stan biologiczny jeziora na tle "eutrofizacji kulturowej" oraz "Jeziora rynny kórnicko-zaniemyskiej – eutrofizacja czy humifikacja?", zakończyły XX Sympozjum Sekcji Fykologicznej PTB. XXI spotkanie badaczy glonów i ich sympatyków zorganizowane zostanie przez fykologów wrocławskich w Górach Izerskich, w 2002 r.

Paweł M. Owsianny

POŁĄCZONE ZEBRANIE KOMISJI HISTORII NAUK PRZYRODNICZYCH KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN I ZESPOŁU HISTORII BIOLOGII INSTYTUTU HISTORII NAUKI PAN (WARSZAWA, 9 LISTOPADA 2001)

Joint meeting of the Natural Science History Section of the Committee for the History of Sciences and Technology of the Polish Academy of Sciences and the Committee for Studies on the History of Biology of the Institute of History of Science of the Polish Academy of Sciences (Warsaw, Poland, 9 November 2001)

Połączone zebranie Komisji Historii Nauk Przyrodniczych KHNiT PAN i Zespołu Historii Biologii Instytutu Historii Nauki PAN odbyło się w Pałacu Staszica w Warszawie. W pierwszej części zebrania referat pt. "Index Seminum Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego" przedstawiła dr Magdalena Mularczyk (Uniwersytet Wrocławski). Tematem jej wystąpienia był najstarszy, opublikowany w

1818 r. spis nasion. Spis ten zawierał 1364 pozycje. Prawie 75% z nich autorka zdołała zidentyfikować przy pomocy Index Kewensis i przyporządkować do 72 rodzin. Na podstawie wszechstronnej i żmudnej analizy tego spisu nasion dr M. Mularczyk nie tylko wyjaśniła przyczyny takiego, a nie innego zestawu gatunków, lecz również m.in. zrekonstruowała ówczesny stan kolekcji roślin we wrocławskim Ogrodzie Botanicznym, a nawet kontakty z innymi tego typu placówkami w Europie. Referat ten, wzorowy pod względem metodologicznego opracowania i wykorzystania źródeł, wywołał długą i niezwykle interesującą dyskusję. Podkreślano zarówno znaczenie tego typu źródeł w badaniach historycznych, jak i niedocenianie ich przez niehistoryków botaniki, próbowano też m.in. wyjaśnić brak kontaktów Wrocławia z Wilnem w tamtych czasach.

W drugiej części połączonego zebrania doc. dr hab. Wanda Grębecka (Instytut Historii Nauki PAN) przedstawiła program pracy nad przygotowaniem sesji poświęconej 200. rocznicy powołania Gimnazjum (Liceum) Wołyńskiego w Krzemieńcu. Po przedyskutowaniu różnych problemów związanych z przygotowaniem sesji i wskazaniu głównych trudności (m.in. większość źródeł historycznych znajduje się obecnie na terytorium Ukrainy i jest niedostępna), zaproponowany program pracy został przez obecnych na zebraniu przyjęty.

Piotr KÖHLER

ZEBRANIE KOMISJI HISTORII NAUKI POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI (KRAKÓW, 20 LUTY 2002)

Meeting of the Commission on the History of Science of the Polish Academy of Art and Sciences (Cracow, Poland, 20 February 2002)

W dniu 20 lutego 2002 r. odbyło się w Małej Auli Polskiej Akademii Umiejętności zebranie naukowe, podczas którego dr Piotr Köhler wygłosił referat pt. Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności (1815–1952). W wystąpieniu przedstawione zostały rezultaty siedmioletnich badań nad historią botaniki w TNK, AU i PAU. Ewolucja tych instytucji i samej botaniki na przestrzeni 137 lat objętych badaniami, oraz ogromna liczba publikacji botanicznych i materiałów archiwalnych wymusiły konieczną selekcję przedstawionych zagadnień. Spośród kwestii związanych z obecnością botaników w tych instytucjach omówione zostało: ich członkostwo, udział we władzach oraz otrzymane stypendia; natomiast spo-

śród problemów związanych z obecnością zagadnień botanicznych w pracach TNK, AU i PAU – przede wszystkim tematyka botaniczna naukowych posiedzeń oddziałów i wydziałów, programy badawcze, ich realizacja i merytoryczna ocena dorobku, kontakty zagraniczne i zbiory naukowe.

W Towarzystwie Naukowym Krakowskim było 38 botaników, a 37 - w Akademii. W obu instytucjach stanowili niecałe 5% członków. Prezesem TNK był tylko jeden botanik - w latach 1831-1833 Alojzy Rafał Estreicher (1786–1852); żaden botanik nie był prezesem Akademii. Kierowali natomiast przez długie lata jej Wydziałem III Matematyczno-Przyrodniczym. Referaty botaniczne stanowiły aż 17,38% spośród wszystkich 4373 wygłoszonych podczas posiedzeń tego wydziału. Najwięcej dotyczyło fizjologii (160) i systematyki (159). Agenda finansującą badania botaniczne była Komisja Fizjograficzna założona w 1865 r. Plan badań botanicznych opracowany został przez profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego – Ignacego Rafała Czerwiakowskiego (1808–1882). Dzięki tej komisji 158 botaników zrealizowało 470 botanicznych tematów badawczych i opublikowało co najmniej 937 prac. Komisja rozwiązana została w 1945 r. W jej miejsce utworzono Komitet Badań Fizjograficznych, działający w latach 1946–1952. Sfinansował on 67 botanikom realizację 157 tematów badawczych, których rezultatem było opublikowanie co najmniej 267 prac. Główną formą kontaktów TNK, AU i PAU z zagranicą była wymiana wydawnictw. Stypendia otrzymało 30 botaników (5,8% wszystkich przyznanych). Stypendia te przyczyniły się przede wszystkim do niezbędnego rozwoju kadry uczonych oraz do utrzymania łączności botaniki polskiej z zagraniczną. Botaniczne zbiory naukowe TNK, AU i PAU to zielnik i biblioteka. Oba znajdują się obecnie w Instytucie Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie. Analiza dorobku botanicznego dokonana została zarówno w aspekcie ilościowym, jak i historycznym. Dorobek botaniczny TNK, AU i PAU liczy co najmniej 3882 prace, wśród nich jest 92,25% naukowych, a tylko 7,75% nienaukowych. Ich autorami było 560 osób, ale zaledwie 44 z nich (7,9%) opublikowało ponad połowę wszystkich prac (50,5%). Prace botaniczne można zaklasyfikować do 11 głównych działów: florystyka; ekologia; morfologia, anatomia, cytologia i embriologia; systematyka; fizjologia; paleobotanika, palinologia i dzieje rozwoju roślinności; historia botaniki, dzieje uprawy roślin, bibliografie; fitogeografia; botanika farmaceutyczna; genetyka; ochrona przyrody. Wartość botanicznego dorobku Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności dla nauki polskiej jest niepodważalna, a dla polskiej botaniki ma wręcz podstawowe znaczenie. Natomiast w nauce światowej jest on stosunkowo mało znany.

Po referacie wywiązała się bardzo długa (trwająca prawie tak długo, jak sam referat) dyskusja. Uczestnicy zebrania interesowali się wieloma aspektami poruszonych w wystąpieniu problemów. Próbowali również uzyskać szczegółowe informacje dotyczące zagadnień aktualnie przez nich opracowywanych, m.in. wzajemnych relacji Komisji Fizjograficznej i Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, czy tejże Komisji i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, kobiet w Akademii itp. Komisja Historii Nauki PAU planuje wydać przedstawione opracowanie.

Piotr KÖHLER

"POLSKIE PARKI NARODOWE – ICH ROLA W ROZWOJU NAUK PRZYRODNICZYCH" – KONFERENCJA JUBILEUSZOWA Z OKAZJI 80-LECIA BIAŁOWIESKIEGO PARKU NARODOWEGO (BIAŁOWIEŻA, 11–14 MARCA 2002)

"Polish National Parks – their role in progress of nature sciences" – Jubilee Conference on 80th anniversary of Białowieża National Park (Białowieża, Poland, 11–14 March 2002)

Polskie parki narodowe
- ich rola w rozwoju nauk przyrodniczych

Konferencja Jubileuszowa z okazji 80-lecia Białowieskiego Parku Narodowego Białowieża, 11-14 marca 2002 r.

Rok 2002 jest rokiem Białowieskiego Parku Narodowego, najstarszego tego typu obiektu w Polsce. Jego początek sięga 1921 roku. Wielkie znaczenie Parku wynika z zachowanych ekosystemów reprezentujących lasy naturalne o cechach lasu pierwotnego, o skomplikowanej strukturze, bogactwie flory i fauny. Ze względu na swój charakter Park jest od wielu lat obiektem badań przyrodniczych naukowców z całego kraju, a także z zagranicy. W Białowieży powstały stałe placówki naukowe, takie jak filia Instytutu Badawczego Leśnictwa, Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieska Stacja Geobotaniczna Uniwersytetu Warszawskiego, Pracownia Demografii Roślin Instytutu Botaniki PAN.

Organizatorami Jubileuszowej Konferencji związanej z 80. rocznicą utworzenia obiektu chronionego w Puszczy Białowieskiej były dwie instytucje: Białowieski Park Narodowy i Krajowy Zarząd Parków Narodowych. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był długoletni dyrektor BPN – dr Czesław Okołów, ponadto w Komitecie znaleźli się: prof. Joanna Pijanowska i dr hab. Bogumiła Jędrzejewska (członek Rady Parku) oraz pracownicy Parku – dr Bogdan Jaroszewicz i mgr Andrzej Keczyński. Konferencja odbywała się w nowym budynku Muzeum Przyrodniczego Białowieskiego PN, który powstał na miejscu dawnej restauracji i hotelu "Iwa".

Ze względu na znaczenie Białowieskiego PN i niezwykły jego jubileusz, w Konferencji uczestniczyło ponad 200 osób. Uczestnicy przybyli z ponad 40 miast i miejscowości. Najwięcej osób przyjechało do Białowieży z Warszawy i okolic stolicy, Krakowa, Poznania i Wrocławia. Oczywiście, reprezentacja miejscowych instytucji była również bardzo liczna.

Wyniki swoich badań prezentowały pracownie naukowe prawie wszystkich parków narodowych oraz naukowcy wielu wyższych uczelni (Uniwersytet Warszawski wraz z Białowieską Stacją Geobotaniczna, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Akademia Wychowania Fizycznego - Gorzów Wielkopolski, Akademia Rolnicza - z Poznania, Lublina i Wrocławia, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Akademia Świętokrzyska, Politechnika Wrocławska, Akademia Podlaska, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet Jagielloński, Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania - Warszawa), instytutów Polskiej Akademii Nauk (Zakład Badania Ssaków, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Instytut Parazytologii, Instytut Botaniki, Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, Stacja Badawcza Rolnictwa Ekologicznego i Hodowli Zachowawczej Zwierząt – Popielno, Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego), a ponadto innych instytucji naukowych, jak Instytut Badawczy Leśnictwa (Kraków, Białowieża, Warszawa), Instytut Fizyki Jądrowej, Instytut Rybactwa Śródlądowego. Uczestnikami konferencji byli też liczni przedstawiciele Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych oraz nadleśnictw.

W ciagu dwóch dni wygłoszono 34 referaty oraz zaprezentowano ponad 100 posterów. Ze względu na poruszane zagadnienia referaty zgrupowano w 7 sesjach tematycznych. Pierwszy dzień poświęcono referatom dotyczącym dynamiki ekosystemów, ochronie i ekologii zwierzat oraz zagadnieniom z zakresu przyrody nieożywionej. W ciągu drugiego dnia omawiano problemy związane z lasami parków narodowych, wodą i zwierzętami wodnymi, czynną ochroną ekosystemów i gatunków, mówiono też o znaczeniu parków narodowych dla nauki i edukacji. Każdy dzień obrad kończyły sesje posterowe, które grupowały plakaty według następujących zagadnień: dynamika ekosystemów, ochrona i ekologia roślin, ochrona i ekologia zwierząt, woda i zwierzęta wodne i przyroda nieożywiona. Można powiedzieć, że na tej konferencji zagadnienia dotyczące zarówno roślin, jak i zwierząt były jednakowo licznie reprezentowane. Mniej było prezentacji badań związanych z zanieczyszczeniami i ich efektami.

Do najciekawszych referatów i posterów należały te, w których omawiano wyniki badań prowadzonych na stałych powierzchniach w długich okresach czasu, jak np. dynamika roślinności runa drzewostanów naturalnych Białowieskiego PN w okresie 40 lat, wieloletnie badania nad dynamiką liczebności ssaków w BPN, badania dotyczące rozwoju lasu objętego ochroną ścisłą na przykładzie Bukowej Góry w Roztoczańskim PN, czy geobotaniczne efekty zaniechania wypasu na przykładzie Doliny Chochołowskiej w Tatrach, badania struktury i dynamiki zbiorowisk leśnych Gorczańskiego PN w oparciu o sieć regularnie rozmieszczonych powierzchni próbnych i in. Wiele uwagi poświęcono gatunkom rzadkim i zagrożonym (storczyki, żółw błotny, bocian czarny, ryś, wilk, rak szlachetny, nietoperze, chrząszcze nadrzewne i wiele innych). Znaczna część posterów dotyczyła określonych grup systematycznych roślin i zwierząt, ich biologii i ekologii (np. wątrobowców wybranych parków narodowych, zasobów storczykowatych, zasobów grzybów entomopatologicznych, roztoczy parków narodowych, niesporczaków, saprofitycznych miseczniaków w zbiorowiskach leśnych, mechowców, zgrupowań pająków) lub konkretnych gatunków ro-

ślin i zwierząt (np. ekologii podbiałka alpejskiego, obserwacji naturalnych populacji liczydła górskiego, wpływu światła na fenologię i zmienność niecierpka drobnokwiatowego w grądzie, populacji jastrzębia w parkach narodowych, funkcji głosu u derkacza, odżywianiu się kormorana czarnego itp.). Wiele obserwacji dotyczyło wybranych gatunków drzew, ich biologii i ekologii, np. występowaniu i zmienności genetycznej sosny błotnej, odnowieniom świerka, rozmieszczeniu obcych gatunków drzewiastych w Puszczy Białowieskiej, zmienności marginalnej populacji jodły pospolitej w Puszczy Białowieskiej, występowaniu jodły w Parku Narodowym Gór Stołowych, pochodzeniu nasadzeń jodły w Białowieskim PN, analizie przyrostów rocznych świerka w Puszczy Białowieskiej, strukturze genetycznej wybranych populacji świerka i kosodrzewiny w Tatrzańskim PN. Kilka posterów dotyczyło pasożytów zwierzęcych (pasożytów wewnętrznych bobrów, fauny nicieni żołądkowo-jelitowych żubrów, ekspansji pasożyta azjatyckiego Ashworthius sidemi wśród przeżuwaczy), kornikom i efektom ich oddziaływania na wybranych obszarach leśnych oraz innym owadom uszkadzającym nasiona i szyszki, a także gatunkom ekspansywnym (np. norka amerykańska). Nie mogło zabraknąć na tej konferencji referatów i posterów dotyczących żubra - historii restytucji tego gatunku, obecnych zasobów, trudności hodowli wynikających z ograniczonej różnorodności genetycznej gatunku i przyszłości tego gatunku. Niezwykle ciekawy był wygłoszony poza programem referat na temat wielkości populacji wilka w północno-wschodniej cześci Polski, areałów zajmowanych przez poszczególne grupy, ich wedrówek oraz roli tego gatunku w ekosystemie leśnym. Wszystkie wystąpienia referatowe wywoływały wiele pytań, lecz ze względu na bardzo napięty program konferencji dyskusje nad nimi były mocno ograniczone. Na sesjach posterowych było jednak dość czasu na kontynuacje wyjaśnień, uzupełnianie informacji i zaspokojenie nurtujących problemów metodycznych.

W trakcie konferencji odbyły się ponadto dwa spotkania zorganizowane dla zainteresowanych metodami GIS i warsztaty dla pracowników naukowych parków narodowych nt. przygotowywania wniosków grantów do KBN. W trzecim dniu konferencji zorganizowano piesze wycieczki trzema różnymi szlakami, prowadzącymi przez obszar podlegający ścisłej ochronie w obrębie Białowieskiego PN. Organizatorzy zadbali również o nieformalne kontakty uczestników, organizując wieczorem wspaniałe ognisko.

W ciągu krótkich przerw między sesjami uczestnicy mogli obejrzeć niewielką wystawę prezentującą zarówno rodzimą, jak też egzotyczną faunę ptaków (kiwi, emu, liczne kolibry, etc.), wystawę ssaków występujących w białowieskim lesie (łącznie z żubrami i rysiami) oraz ekspozycję pokazującą rolę martwego drewna w ekosystemie leśnym. W najstarszym w Białowieży budynku (z 1845 r.), znajdującym się w Parku Pałacowym (dziś Ośrodek Edukacji Przyrodniczej BPN), dostępna była ekspozycja poświęcona prof. Janowi Jerzemu Karpińskiemu, na której przedstawiono nie tylko dokumenty łączące się z osobą wieloletniego dyrektora Białowieskiego PN, ale również naukowe przybory i laboratoryjne wyposażenie sprzed wielu lat (np. niezwykle ciekawe porcelanowe młyny kulowe do rozdrabniania materiału roślinnego). W kuluarach wydawnictwo PWN sprzedawało swoje książki; dostępne również były inne wydawnictwa, głównie dotyczące Białowieskiego PN.

Konferencja Jubileuszowa w Białowieży była bardzo udana zarówno pod względem merytorycznym, jak i organizacyjnym; pokazała wielość i różnorodność badań wykonywanych w parkach narodowych. O jej znaczeniu świadczy choćby znaczna liczba zgłoszonych prezentacji oraz wielkie zainteresowanie uczestników przejawiające się również w spontanicznych dyskusjach. Streszczenia referatów i posterów ukazały się w materiałach konferencyjnych, które otrzymali uczestnicy konferencji, natomiast wszystkie nadesłane publikacje będą wydane w dwóch czasopismach: Kosmos oraz Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody.

Barbara GODZIK

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

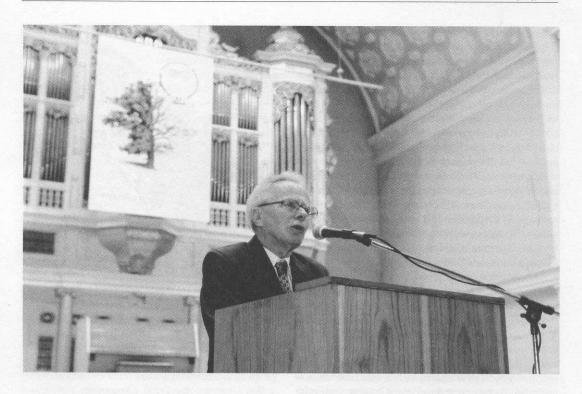
52. ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO, POZNAŃ, 23–28 WRZEŚNIA 2001

52nd Congress of Polish Botanical Society, Poznań (Poland), 23–28 September 2001

W dniach 23–28 września 2001 r. na terenie Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu odbył się pierwszy w nowym Millennium 52. Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Organizatorzy Zjazdu, pozostający pod przemożnym wrażeniem eksplozji dokonań biologii molekularnej i jej roli jako czynnika integrującego wszystkie gałęzie nauk botanicznych, nadali Zjazdowi hasło "Botanika w dobie biologii molekularnej".

Właściwe obrady poprzedziło posiedzenie Zarządu Głównego PTB oraz Walne Zgromadzenie Delegatów, które udzieliło absolutorium ustępującemu Zarządowi i wybrało nowe władze na następną, trzyletnią kadencję. Prezesem PTB został po raz drugi prof. dr hab. Zbigniew Mirek. Pierwszy dzień Zjazdu rozpoczęła oficjalna uroczystość otwarcia, którą poprowadzili: przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Zjazdu, prof. dr hab. Maciej Zenkteler (Fot 1.) oraz prezes PTB, prof. dr hab. Zbigniew Mirek. W trakcie tej uroczystości ośmiu wybitnym botanikom z kraju i zagranicy wręczono dyplomy członka honorowego Polskiego Towarzystwa Botanicznego - w ten sposób uhonorowani zostali profesorowie: Kazimierz Browicz, Jerzy Fabiszewski, Stefan Zajączkowski, Kazimierz Zarzycki, Maciej Zenkteler oraz Andreas Bresinsky, Elias Landoldt i Harold Marshall. Z kolei Medalem im. W. Szafera, przyznawanym przez Zarząd Główny PTB za opublikowanie prac odznaczających się wybitną wartością, odznaczono prof. dr hab. Magdalenę Ralską-Jasiewiczową, a Medalem im. B. Hryniewieckiego zostały uhonorowane osoby i instytucje zasłużone na polu upowszechniania wiedzy botanicznej - profesorowie Aleksander Łukasiewicz i Jadwiga Siemińska, rodzina państwa Falińskich oraz Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk w Kórniku i Miejski Ogród Botaniczny w Łodzi. Przedsma-

Fot. 1. Otwarcie Zjazdu – przemawia prof. M. Zenkteler (fot. S. Ossowski).

Phot. 1. Prof. M. Zenkteler during opening ceremony of Congress (phot. S. Ossowski).

kiem atrakcji naukowych Zjazdu był kolejny punkt pierwszego dnia Zjazdu – sesja plenarna. W jej toku wygłoszono cztery wykłady, które – choć zróżnicowane tematycznie – łączyło przesłanie intelektualne dające się nieco metaforycznie sformułować słowami "Quo vadis, Botaniko, na progu nowego Millennium?". Wieczorem pierwszego dnia Zjazdu uczestnicy mieli okazję wysłuchać koncertu galowego "Poznańskich Słowików".

Kolejne dni Zjazdu miały już ściśle roboczy charakter. Na program naukowy złożyły się sesje plakatowe i referatowe zgrupowane w 12 sekcjach tematycznych, odzwierciedlających, zgodnie z wieloletnią tradycją utrwaloną na poprzednich Zjazdach PTB, obszary zainteresowań 12 Sekcji specjalistycznych funkcjonujących w ramach PTB. Tradycyjnie zorganizowano też sesje terenowe (aż 12) i krótkie wycieczki. Oryginalnym elementem programu Zjazdu były natomiast dwa sympozja tematyczne: "Molekularne podstawy struktury i funkcji komórki roślinnej" i "Edukacja botaniczna na poziomie akademickim". A oto jakie były dominujące obszary tematyczne obrad w poszczególnych Sekcjach.

Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin (9 referatów i 73 plakaty) – cytoszkielet i immunologiczna lokalizacja jego białek, programowana śmierć komórkowa, kultury *in vitro* organów generatywnych, studia morfologiczne, anatomiczne i ultrastrukturowe nad różnymi typami organów i komórek, cytotaksonomia.

Sekcja Briologiczna (9 referatów, 7 plakatów i 1 sesja terenowa) – charakterystyka flory i roślinności mszystej oraz ich przemian antropogenicznych w wybranych terenach kraju, problemy taksonomiczne i genetyczne mszaków.

Sekcja Dendrologiczna (11 referatów, 11 plakatów i 2 sesje terenowe) – struktura genetyczna populacji drzew, osobnicza zmienność cech morfologicznych i anatomicznych liści i owoców drzew, zmienność morfogenetyczna populacji drzew.

Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin (26 referatów i 118 plakatów) – wzrost i rozwój roślin i ich regulacja przez czynniki hormonalne, fizjologiczne i biochemiczne aspekty fotosyntezy, wpływ czynników stresowych na procesy fizjologiczne i biochemiczne roślin.

Fot. 2. Uczestnicy Zjazdu (fot. S. Ossowski).

Phot. 2. The participants of Congress (phot. S. Ossowski).

Sekcja Fykologiczna (12 referatów, 41 plakatów i 3 sesje terenowe) – humifikacja i eutrofizacja ekosystemów wodnych, reakcje glonów w ekosystemach wodnych poddawanych naturalnej i antropogenicznej eutrofizacji lub/i humifikacji, zmienność zbiorowisk glonów ekosystemów wodno-torfowiskowych podlegających naturalnej presji substancji humusowych.

Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej (62 referaty, 134 plakaty i 5 sesji terenowych) – molekularna, genetyczna i morfologiczna zmienność roślin, ogólne problemy geografii roślin, biologia i ekologia gatunku, flora i jej antropogeniczne przeobrażenia, struktura, dynamika i antropogeniczne przemiany roślinności, ochrona szaty roślinnej.

Sekcja Historii Botaniki (12 referatów) – działalność naukowa botaników polskich i obcych w XVIII, XIX i XX w.

Sekcja Kultur Tkankowych Roślin (6 referatów i 41 plakatów) – mikrorozmnażanie i regeneracja przybyszowa, zarodki mieszańcowe, somatyczna hybrydyzacja i kultury protoplastów, zastosowanie kultur *in vitro* do celów pozyskiwania biologicznie czyn-

nych substancji przydatnych w lecznictwie, kultury pylników, transformacja genetyczna.

Sekcja Lichenologiczna (8 referatów i 16 plakatów) – taksonomia trudnych rodzajów lub gatunków, porosty górskie i niżowe siedlisk epifitycznych, epiksylicznych i epilitycznych, biocentra różnorodności gatunkowej porostów w obszarach chronionych, metody molekularne w taksonomii wybranych rodzajów, regionalne zagrożenia i ochrona porostów, polska terminologia lichenologiczna.

Sekcja Mikologiczna (22 referaty, 29 plakatów i 1 sesja terenowa) – mikoryzy i ich rola w interpretacji zjawisk przyrodniczych, grzyby pasożytnicze roślin, zwierząt i człowieka, substancje biologicznie czynne w grzybach wielkoowocnikowych, wprowadzanie do uprawy nowych gatunków grzybów w Polsce, studia mikocenologiczne prowadzone w ekosystemach leśnych.

Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów (3 referaty i 10 plakatów) – biologia kwitnienia, pylenia, owocowania i kiełkowania różnych gatunków roślinnych w warunkach naturalnych i szklarniowych, wpływ ogrodów botanicznych na florę Europy.

Sekcja Paleobotaniki (18 referatów i 7 plakatów) – wiek, geneza i rozwój torfowisk, roślinność plejstoceńska i holoceńska, paprocie kopalne.

Tematyka komunikatów ustnych i doniesień plakatowych zaprezentowanych podczas 52. Zjazdu PTB w poszczególnych Sekcjach niekoniecznie stanowiła precyzyjne odzwierciedlenie aktualnego rozkładu naukowych akcentów w obrębie indywidualnych pól badawczych krajowej botaniki, co nie zmienia faktu, że Zjazd stanowił niezwykle inspirujące forum wymiany myśli naukowej. 52. Zjazd PTB był także potężnym przedsięwzięciem organizacyjnym do Poznania przyjechały aż 942 osoby, co jest absolutnym rekordem liczby uczestników w długiej historii PTB (dotychczasowy rekord to 801 uczestników, którzy przybyli w 1995 r. na 50. Zjazd PTB do Krakowa). Wśród gości poznańskiego Zjazdu byli także botanicy z zagranicy - Czech, Białorusi, USA i kilku innych krajów.

Warto dodać, że dużym zainteresowaniem uczestników Zjazdu cieszyła się towarzysząca obradom wystawa grzybów jadalnych i trujących, zorganizowana w holu Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu.

Grzegorz Jackowski

PRZEMÓWIENIE OTWIERAJĄCE 52. ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO

Address on the opening ceremony of the 52nd Congress of Polish Botanical Society

Szanowni Państwo,

W imieniu całego nowo wybranego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz we własnym imieniu, chcę bardzo serdecznie powitać wszystkich, którzy mimo rozmaitych przeszkód przybyli do Poznania, by wziąć udział w kolejnym, 52. Zjeździe PTB.

Gości nas u siebie jeden z trzech największych oddziałów Towarzystwa i jeden z najbardziej znaczących ośrodków botanicznych w kraju; ośrodek o wspaniałej przeszłości i jeszcze wspanialszej teraźniejszości; ośrodek, którego świetność znaczą nazwiska znamienitych badaczy ze wszystkich dziedzin botniki.

Przed trzema laty z ogromną wdzięcznością przyjęliśmy propozycję naszych poznańskich kolegów, by to właśnie tutaj, na ziemi wielkopolskiej, odbyć pierwsze w nowym, trzecim tysiącleciu spotkanie Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Dziś, widząc owoce trzyletniego trudu (już choćby w przepięknych materiałach zjazdowych) pragniemy tę naszą wdzięczność potwierdzić i złożyć jej wyrazy na ręce Przewodniczącego Komitetu Naukowego Zjazdu, pana profesora Macieja Zenktelera oraz Przewodniczącego Komitetu Honorowego Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – profesora Stefana Jurgi.

Notabene, ta spontaniczna wdzięczność spowodowała, że – gdyby nie studzące apele prof. W. Żukowskiego – to wczorajsze Walne Zgromadzenie wybrałoby nowy zarząd złożony z samych niemal poznaniaków.

W przeszłości wielokrotnie wydawało się, że rozwój nowych kierunków badań oraz postępująca specjalizacja zdezintegrują środowisko i uczynią z naszej botaniki swoistą wieżę Babel, w której trudno się będzie porozumieć. Niektórzy z nas obawiali się, że rozwój ten zakwestionuje sens istnienia towarzystwa o tak szerokim profilu. Nie obeszło się oczywiście bez kryzysów i trudności. Widząc jednak głęboki sens naszej jedności, pokonywaliśmy je zawsze wspólnym wysiłkiem i z każdego przezwyciężonego kryzysu wychodziliśmy mocniejsi. Nieoczekiwanie, rozwój techniki i metod badań molekularnych, z jakim mamy do czynienia w ostanich latach, w sposób dla wielu z nas zaskakujący potwierdził głęboki sens tej jedności; ukazał bowiem ogromne możliwości tworzenia nowych syntez i uzmysłowił konieczność integracji pozornie odległych kierunków badań. Co ważniejsze, te nowe techniki i metody otwarły możliwości zmierzenia się z wieloma nierozwiązywalnymi wcześniej problemami badawczymi w takich kierunkach, jak ekologia, taksonomia ewolucyjna, fitogeografia, paleobotanika czy ochrona przyrody; ukazały także jak bezcennym materiałem w tych badaniach mogą okazać się, pogardzane dotychczas, tradycyjne kolekcje zielnikowe czy zbiory roślin kopalnych.

"Botanika w dobie biologii molekularnej" – ta tematyka Zjazdu zaproponowana przez naszych poznańskich kolegów świadczy o tym, że poczuli oni doskonale wiatr historii wiejący w naukach przyrodniczych i chwycili go w żagle Towarzystwa, w żagle naszej botanicznej społeczności. To dobry znak na przyszłość dla nas wszystkich, znak mówiący, że nieprzypadkowo spotykamy się właśnie tutaj.

Wczorajsze posiedzenie Zarządu Głównego oraz Walne Zgromadzenie pokazały, jak wielkie wyzwania stoją przed Polskim Towarzystwem Botanicznym i jak niełatwo będzie im sprostać w tym trudnym dla nauki i ochrony przyrody czasie. Oba wczorajsze spotkania pokazały jednak także, jak nieprawdopodobnie wiele – mimo rozmaitych trudności – można dokonać wspólnym wysiłkiem. W tle odczytanych sprawozdań zobaczyliśmy setki osób, z których każ-

da, biorąc na siebie nawet małą cząstkę trudu, przyczynia się do budowania wielkiego dzieła polskich botaników. To napawa optymizmem, rodzi nadzieję na przyszłość i ukazuje, od innej strony, głęboki sens istnienia Towarzystwa w tym szerokim kształcie.

Korzystając z okazji raz jeszcze dziękuję Gospodarzom, naszym poznańskim Koleżankom i Kolegom za to gorące od samego początku przyjęcie i za cały ich trud przygotowania Zjazdu, dziękuję także wszystkim, którzy znaleźli czas i siły aby przywieźć tu, do Poznania, owoce swej naukowej pracy i podzielić się nimi z nami.

Życzę wszystkim interesujących obrad, gorących dyskusji, udanych sesji terenowych i trwania przez cały czas w tej ciepłej atmosferze, którą od początku stworzyli gospodarze Zjazdu.

Na zakończenie kilka słów do naszych mitych gości, którzy przybyli z różnych krajów:

On behalf of the Polish Botanical Society I welcome very warmly all participants from outside of Poland – among them our outstanding guests, new honorary members: prof. Brezinsky from Regensburg, prof. Landolt from Zürich, and prof. Marshall from Norfolk.

We have an honour to have among us also prof. Collin Reynolds – one of the most prominent phycologists in the world from famous Wendermere Laboratory. We are also very happy to meet our colleagues from the Czech Republic, Hungary, Russia, Slovakia and other European countries. I welcome all of you very heartily.

Dziękuję Państwu za uwagę.

Zbigniew MIREK

ŁÓDZKIE TRADYCJE UPOWSZECHNIANIA WIEDZY MIKOLOGICZNEJ

Traditions of popularization of mycological knowledge by Lodz mycologists

WSTEP

Polacy słyną z zamiłowania do zbierania grzybów. Miliony ludzi co roku w lecie i jesieni podążają do lasu w poszukiwaniu ulubionych gatunków, ale do wyjątków należą ci, którzy dostatecznie orientują się w ich różnorodności. Dlatego takim powodzeniem cieszą się wszelkie formy upowszechniania wiedzy o grzybach. Należą do nich: wystawy, wycieczki grzyboznawcze, prelekcje, konkursy oraz spotkania z młodzieżą szkolną i amatorami grzybów. Wystawy grzybów organizowane przez mikologów skupionych przy Łódzkim Oddziałe Polskiego Towarzystwa Botanicznego mają już 30-letnią tradycję [3] (Tab.1, Fot. 1). Inicjatywę i scenariusz wystaw zawdzięczamy prof. Marii Ławrynowicz, która do dziś swoim udziałem w organizacji podtrzymuje ciągłość tej, cieszącej się niesłabnącym zainteresowaniem, formy upowszechniania wiedzy mikologicznej. Powstanie w 1995 r. Sekcji Mikologicznej przy Oddziałe Łódzkim PTB bardzo wzmocniło działalność popularyzacyjną wiedzy grzyboznawczej przez zaangażowanie się dodatkowych osób w sprawy organizacyjne.

Okazy grzybów odpowiednio dobrane pod względem tematycznym, eksponowane w stanie świeżym, wraz z fachowym komentarzem, stanowią niezastąpioną okazję do praktycznego poznania grzybów. Rzesze odwiedzających wystawy bez względu na wiek, stopień wykształcenia oraz zainteresowania zawodowe wskazują na niedosyt informacji i potwierdzają potrzebę upowszechniania wiedzy o grzybach zarówno w miastach, gdzie ludzie mieszkają, jak i w terenie gdzie zbierają grzyby. Przekonali się o tym mikolodzy organizując wystawy m.in. w Borach Tucholskich (Tuchola i Chojnice), Puszczy Pilickiej (Tomaszów Mazowiecki) oraz w Jurajskim Parku Krajobrazowym (Mstów koło Częstochowy).

WYSTAWY GRZYBÓW

Zespół Szkół Rolniczych i Ekonomicznych w Chojnicach oraz mikolodzy z Łodzi od wielu lat organizują wystawy połączone z czynnym udziałem młodzieży i nauczycieli. Z inicjatywy dyrektora, dr. Jana Klepina, wystawy mają często charakter międzyklasowych konkursów na najciekawszą ekspozycję. Do konkursu przystępuje kilkanaście klas, w tym również te o profilu ekonomicznym, które nie mają biologii w programie nauczania. Wystawy odgrywają ogromną rolę we wzbogaceniu wiedzy uczniów oraz wyzwalają wiele ciekawych inicjatyw. Ekspozycje grzybów stały się popularne wśród mieszkańców Chojnic i okolic, a także turystów. Z roku na rok cieszą się coraz większą frekwencją. W 1983 r. honorowy patronat nad wystawą objęła prof. Alina Skirgiełło, przewodnicząca Sekcji Mikologicznej PTB.

Wystawy w Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi odbywają się w ramach współpracy z miejscowymi szkołami. Uczniowie pod kierunkiem nauczycieli zbierają grzyby, a następnie pomagają organizatorom w segregacji zbiorów. Opiekę merytoryczną nad wystawami sprawują członkowie Sekcji Mikologicznej przy Łódzkim Oddziale PTB, ostatnio z

Tabela 1. Wystawy grzybów zorganizowane przez Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1970–2001 (wg [2, 3], uzupełnione).

Table 1.	Mushroom exhibitions organized by the Lodz Division of the Polish Botanical Society in the years 1970-2001
	(after [2, 3], modified).

Miejsce	Ládá	Piotrków Tryb.	Sieradz	Tuchola	Chojnice	Tomaszów Maz.	Mstów
Lata	- Łódź						
1970–73	1971, 72	1970	_	1973	_	-	-
1974–77	1974, 75, 77		1976			-	-
1978–81	1978, 79, 80					-	_
1982–85	1983 , 84, 85					_	_
1986–89	1988, 89					-	_
1990–93	1990, 91, 93				1993	-	_
1994	1994			1994	1994	-	_
1995–96	1995, 96	-	-	1995, 96	1995, 96	1995	1995
1997–99	1997, 98, 99	-	_	1997, 98, 99	1997, 98, 99	_	1999
2000-01	2000-01			2000-01	2000	-	
Liczba wystaw	24	1	1	9	9	1	2

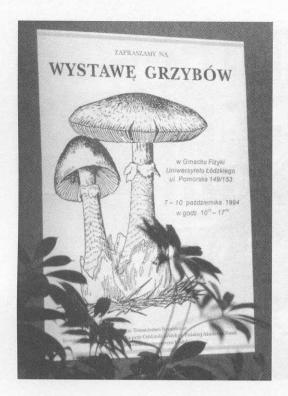
udziałem dr. Jarosława Szkodzika i przy współpracy dr. Kazimierza Kopczyńskiego i mgr Dominiki Sety. Prowadzona jest tu akcja upowszechniania wiedzy o różnorodności gatunkowej grzybów wśród uczestników wycieczek przybywających w Bory Tucholskie na grzybobranie. Wystawy dają możliwość sprawdzenia zebranych grzybów oraz wzbogacenia wiedzy o dalsze gatunki.

Wystawa w Tomaszowie Mazowieckim zorganizowana była w I Liceum Ogólnokształcącym przez
absolwentów szkoły, członków Sekcji Mikologicznej
przy Łódzkim Oddziale PTB. Oprócz grzybów makroskopowych prezentowano również porosty. Eksponaty pochodziły z Puszczy Pilickiej. Wszyscy uczniowie liceum zapoznali się z wystawą; wśród zwiedzających były całe klasy z innych szkół o różnym profilu dydaktycznym. Niedziela przeznaczona była dla
społeczeństwa. Dominowali rodzice, były nawet całe
rodziny uczniów, słuchające prelekcji i oglądające
grzyby, nierzadko pod kierunkiem swoich pociech.

Wyróżniająca się aktywnością Szkoła Podstawowa w Mstowie, położona w Jurajskim Parku Krajobrazowym, angażowała się w upowszechnianie wiedzy mikologicznej już kilkakrotnie. Wystawy cieszyły się ogromnym zainteresowaniem nie tylko ucz-

niów, nauczycieli, ale także ludności z Mstowa, okolicznych wiosek oraz Częstochowy. Na jednej z wystaw prof. Krystyna Czyżewska zaprezentowała porosty, a mgr Piotr Grzegorzek z Muzeum Przyrodniczego w Chrzanowie – grzyby pasożytnicze. Ukoronowaniem tej działalności była wystawa zorganizowana dla nauczycieli przyrody w czasie ogólnopolskiego zjazdu w Mstowie w maju 1999 r. Zaś we wrześniu 2001 r., na międzynarodowym spotkaniu w tej szkołe prezentowane były świeże owocniki czarnych trufli (*Tuber mesentericum*) zebrane w Jurajskim Parku Krajobrazowym. Aromatyczne eksponaty wzbudziły szczególne zainteresowanie Francuzów i Japończyków, którzy nie spodziewali się zobaczenia tych grzybów w Polsce.

Przez wiele lat hol budynku Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi był miejscem ogólnołódzkich wystaw grzybów. Jednak olbrzymia frekwencja, zwłaszcza młodzieży ze szkół, przerastała możliwości obsłużenia wszystkich chętnych [3] (Fot.2). Dogodnym miejscem okazał się pawilon wystawowy w Miejskim Ogrodzie Botanicznym, gdzie mikolodzy z Uniwersytetu Łódzkiego organizują wraz z pracownikami Ogrodu, co roku we wrześniu, wystawy grzybów zbieranych w pobliskich lasach oraz na terenie Ogro-

Fot. I. Plakat jednej z wystaw grzybów, 1994 r. (fot. W. Maliński)

Phot. 1. The poster of exhibition of fungi, 1994 (phot. W. Maliński).

du i sąsiednich terenach. Wystawy cieszą się ogromnym zainteresowaniem szkół i łodzian, którzy całymi rodzinami je zwiedzają.

I FESTIWAL NAUKI I SZTUKI W ŁODZI

Podczas I Festiwalu Nauki i Sztuki w maju 2001 r. pod hasłem bioróżnorodności organizmów, Katedra Algologii i Mikologii UŁ zorganizowała bardzo interesującą wystawę grzybów podziemnych. Oprócz okazów prezentowane były urzekająco piękne fotogramy, ukazujące szczegóły urzeźbienia zarodników widoczne w mikroskopie skaningowym. Druga część ekspozycji prezentowała różnorodność form grzybów nadrzewnych. Trzeci sektor wystawy poświęcony był wiosennym grzybom, które eksponowano w stanie świeżym codziennie wymieniając okazy i uzupełniając o pojawiające się gatunki. Osobną ekspozycję poświęcono porostom, z ukazaniem gatunków zagrożonych wymarciem. Wystawa trwała cały miesiąc i cieszyła się ogromnym zainteresowaniem.

WYCIECZKI GRZYBOZNAWCZE

Ta forma upowszechniania wiedzy łączy czynny wypoczynek ze zdobywaniem wiedzy mikologicznej, kształci spostrzegawczość, uwrażliwia na różnorodność gatunkową i rozmaitość form grzybów, a przy okazji – towarzyszących im organizmów roślinnych i zwierzęcych. Jest to znakomite uzupełnienie programów szkolnych, tak ubogich w zajęcia praktyczne.

Sekcja Mikologiczna przy Łódzkim Oddziale PTB organizuje wycieczki grzyboznawcze dwukrotnie w ciągu roku: wiosną na powitanie i jesienią na pożegnanie sezonu. Zawsze są chętni, a każda wycieczka dostarcza porcji nowej wiedzy.

ŁAGIEWNICKIE GRZYBOBRANIE

To nowa forma upowszechniania wiedzy mikologicznej. Jesień 2001 r. była szczególnie obfita w grzyby. Tysiące osób wyruszyły do lasu. Wracały z koszami pełnymi najszlachetniejszych grzybów oraz wrażeniami ze spotkania takich okazów, jakich wcześniej nie widzieli.

Naprzeciw zainteresowaniom amatorów udającym się na grzyby do Lasu Łagiewnickiego w Łodzi wyszli mikolodzy wspólnie z leśnikami, mgr. inż. Dariuszem Wrzosem i mgr. inż. Tadeuszem Smejdą. Na terenie Leśnictwa Miejskiego - Łódź, którego siedziba usytuowana jest na skraju lasu, zorganizowano spotkanie z tymi, którzy chcieli dowiedzieć się czegoś więcej o grzybach zebranych przez siebie lub podzielić się wrażeniami z grzybobrania. Do wyznaczonego punktu, gdzie zorganizowano ognisko i zgromadzono stoły, ciągnęli grzybiarze z różnych punktów lasu. Tu rozkładali grzyby, konsultowali i kolejnymi okazami wzbogacali urządzoną tam wystawę z grzybów na bieżąco dostarczanych. Członkowie Sekcji pomagali w oznaczaniu i zaopatrywali grzyby w etykietki. Spotkanie uczestników grzybobrania otworzyła prof. Maria Ławrynowicz prelekcją na temat roli grzybów w przyrodzie, ilustrowana żywymi przykładami z otoczenia. W trosce o zdrowie konsumentów grzybów dr Mirosława Wiese, specjalista toksykolog z Kliniki Ostrych Zatruć z Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, wygłosiła prelekcję przekazując własne doświadczenia z pacjentami po zatruciach grzybami.

W dalszej kolejności odbyła się prezentacja zebranych zbiorów oraz konkurs na najbogatszy w gatunki zbiór grzybów jadalnych i największą różnorodność zebranych okazów. Części konkursowej przewodniczyła dr Izabela Kałucka, główna organizatorka imprezy. Grzybobranie było skierowane do

Fot. 2. "Oblężenie" gmachu Biologii przez uczniów przybyłych na wystawę grzybów, wrzesień 1991 r. (fot. W. Maliński) Phot. 2. "Siege" of the building of Biology by pupils arrived to the exhibition of mushrooms, September 1991 (phot. W. Maliński).

całych rodzin, dlatego też odbył się grzybowy konkurs z nagrodami książkowymi dla najmłodszych adeptów zbierania grzybów.

DYDAKTYKA I WYCHOWANIE

Przeprowadzone akcje praktycznego upowszechniania mikologii mają duże znaczenie w podnoszeniu wiedzy o różnorodności gatunkowej, uświadamiają niebezpieczeństwo zatrucia i uczą, że tylko dobra znajomość gatunków grzybów może temu skutecznie zapobiegać.

Prelekcje na temat roli grzybów w przyrodzie, w fundamentalny sposób warunkującej procesy w niej zachodzące uczą respektu do grzybów, zwracają uwagę na gatunki rzadkie, zagrożone i wymagające ochrony prawnej.

Wystawy w Łodzi wpisują się w krąg działalności prowadzonej w innych Oddziałach PTB, np. Krakowskim – pod kierunkiem prof. Władysława Wojewody [4], Poznańskim – pod kierunkiem prof. Anny Bujakiewicz [1], czy Warszawskim z udziałem SANE-PIDU.

Dochodzące do nas sygnały o spadku liczby zatruć w Polsce świadczą o wzroście świadomości mikologicznej w społeczeństwie. Równocześnie fakt, że każde dziecko w szkole wie, że wśród grzybów są gatunki chronione i trzeba grzyby szanować, jest niewątpliwym osiągnięciem edukacyjnym i wychowawczym akcji upowszechniania wiedzy mikologicznej.

LITERATURA

- BUJAKIEWICZ A. 2000. Z życia sekcji mikologicznej przy Oddziałe Poznańskim Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Problemy Społecznego Ruchu Naukowego 6 (4): 245–256.
- [2] ŁAWRYNOWICZ M. 1996. Rola Polskiego Towarzystwa Botanicznego w upowszechnianiu wiedzy mikologicznej. Problemy Społecznego Ruchu Naukowego 2: 125– 129.
- [3] ŁAWRYNOWICZ M. 2000. Zbiór materiałów archiwalnych z upowszechniania wiedzy botanicznej w Polsce (npbl.).
- [4] WOJEWODA W. 1970. O grzybach jadalnych i trujących. Nauka dla wszystkich. PAN Kraków.

Dominika SETA

XVIII KONKURS DENDROLOGICZNY "ZNAM DRZEWA I KRZEWY"

18th Dendrological Competition "I know trees and shrubs"

XVIII Konkurs Dendrologiczny "Znam drzewa i krzewy", organizowany dla młodzieży łódzkich szkół, odbył się w Łodzi w dniach 15 i 18 października 2001 r.

Organizatorami byli: Sekcja Dendrologiczna Polskiego Towarzystwa Botanicznego – reprezentowana przez pracowników Instytutu Ekologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Łódzkiego, Liga Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgu w Łodzi i Ogród Botaniczny w Łodzi.

Konkurs odbywał się w dwóch etapach:

- I etap, pisemny, za który można było uzyskać maksymalnie 123 pkt., obejmował test złożony z 38 pytań z zakresu morfologii, ekologii, geografii i ochrony dendroflory;
- II etap, praktyczny, za który można było uzyskać 73 pkt., polegał na rozpoznaniu w terenie 35 okazów drzew i krzewów.

Do konkursu przystąpiło 32 uczniów, reprezentujących następujące gimnazja: 14, 28, 34, 44, oraz licea ogólnokształcące: I, II, VI, XXXI, XXXII, XXXIII i XLIX. Z uwagi na znaczną różnicę w poziomie nauczania, klasyfikacje uczniów przebiegały, podobnie jak w latach ubiegłych, w dwóch grupach: uczniowie gimnazjów (13 osób) i liceów (19 osób).

Jury w składzie: przewodniczący – dr Jan T. Siciński i członkowie – dr Jeremi Kołodziejek, dr Jarosław Sieradzki, mgr Barbara Lech i mgr Andrzej Grzyl postanowiło: a). przyjąć za podstawę oceny łączną liczbę punktów uzyskanych z testu pisemnego i praktycznej znajomości drzew i krzewów w terenie; b). w kategorii gimnazjów oraz liceów przyznać po 3 nagrody i 3 wyróżnienia indywidualne; c). laureaci pierwszych trzech miejsc w obu kategoriach nie mogą uczestniczyć w następnych edycjach konkursu dendrologicznego; d). główną, przechodnią nagrodę zbiorową przyznać szkole, której ekipa (3 osoby) uzyska największą liczbę punktów; e). przyznać nagrody dla nauczycieli – opiekunów uczniów, którzy zajęli trzy pierwsze miejsca.

Na podstawie łącznej liczby punktów uzyskanych przez uczestników z obu etapów zmagań, jury wyłoniło laureatów konkursu oraz przyznało nagrody indywidualne następującym osobom:

W grupie gimnazjów nagrody otrzymali:

- 1. Arkadiusz Bedner (28 Gimnazjum) 118 pkt.
- 2. Kamila Piątek (14 Gimnazjum) 101 pkt.

- 2. Sylwia Pawliczak (14 Gimnazjum) 101 pkt.
- 3. Jerzy Grzesiak (34 Gimnazjum) 100 pkt. Wyróżnienia otrzymali:
- 1. Emila Janicka (14 Gimnazjum) 96 pkt.
- 2. Małgorzata Dzikowska (14 Gimnazjum) 90 pkt.
- Krzysztof Pietrasz (34 Gimnazjum) 87 pkt.
 W grupie szkół licealnych nagrody otrzymali:
- 1. Piotr Skrzypek (XXXII LO) 143 pkt.
- 2. Piotr Wojtera (XLIX LO) 138 pkt.
- Sylwia Kaczmarczyk (XXXII LO) 133 pkt. Wyróżnienia otrzymali:
- 1. Michał Stankiewicz (I LO) 132 pkt.
- 2. Krzysztof Szymczak (I LO) 125 pkt.
- 3. Jakub Sawicki (XXXII LO) 115 pkt.
- 4. Weronika Lasota (XXXI LO) 115 pkt.
- 5. Agnieszka Łęgocka (VI LO) 115 pkt.

Oprócz nagród indywidualnych przyznane zostały również nagrody zbiorowe. Za zajęcie pierwszego miejsca w klasyfikacji zespołowej przyznawana jest od lat przechodnia nagroda honorowa – w postaci statuetki żubrów – ufundowana przez Sekcję Dendrologiczną PTB, którą w tym roku zdobył zespół uczniów z XXXII Liceum Ogólnokształcącego (391 pkt) – opiekun: mgr Maciej Mamiński. Nagrodę zespołową w grupie gimnazjów otrzymał zespół uczniów z Gimnazjum nr 14 (298 pkt), którego opiekunem była mgr Dorota Filewska.

Wszystkie nagrody i wyróżnienia w postaci wartościowych książek ufundował Zarząd Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Łodzi, a rośliny doniczkowe – Ogród Botaniczny.

ZO LOP w Łodzi dziękuje Wojewódzkiemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej za przekazanie funduszy na zakup nagród książkowych.

Uroczyste wręczenie nagród odbyło się 11 grudnia br., podczas zebrania Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego w gmachu Biologii Uniwersytetu Łódzkiego przy ul. Banacha 12/16. Wręczenia dokonali: prof. dr hab. Józef K. Kurowski – członek Rady Nadzorczej Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, Celestyn Podgórski – z-ca Prezesa Zarządu WFOŚiGW, mgr Jerzy Jankowski – prezes Zarządu Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Łodzi, prof. dr hab. Janusz Hereźniak – wieloletni przewodniczący jury Konkursu Dendrologicznego w Łodzi i dr Jan T. Siciński – przewodniczący jury XVIII Konkursu Dendrologicznego w Łodzi.

Barbara LECH

"CZWARTKI BOTANICZNE" W ODDZIALE KRAKOWSKIM PTB W 2001 ROKU

"Botanical Thursdays" at the Polish Botanical Society, Cracow Division, in 2001

W styczniu 2001 roku odbyły się 3 posiedzenia. 11 stycznia dr inż. Paweł Czarnota (Gorczański Park Narodowy) wygłosił referat "Porosty Gorców". Tydzień później dr Andrzej Chlebicki (Instytut Botaniki PAN) zapoznał słuchaczy z możliwościami wykorzystania grzybów w fitogeografii roślin arktyczno-alpejskich. Na kolejnym posiedzeniu, 25 stycznia, dr Zdzisław Bednarz (Akademia Rolnicza) omówił dynamikę przyrostu na grubość u świerka w Alpach i Karpatach w ostatnich stuleciach oraz uwarunkowania klimatyczne i pozaklimatyczne wpływające na ten proces.

W lutym, po przerwie semestralnej, odbyły się 2 posiedzenia. 15 lutego dr hab. Małgorzata Kotańska i dr Józef Mitka (Instytut Botaniki UJ) wygłosili referat "Uwarunkowania różnorodności zbiorowisk roślinnych w krajobrazie rolniczym". Tydzień później prof. dr hab. Alicja Piekiełko-Zemanek (Instytut Botaniki UJ) przedstawiła sylwetkę wielkiego botanika i humanisty – Józefa Rostafińskiego.

W marcu odbyły się 4 posiedzenia. Na pierwszym dr Grzegorz Worobiec (Instytut Botaniki PAN) zapoznał słuchaczy z neogeńskimi florami liściowymi z Kopalni Węgla Brunatnego "Bełchatów". 8 marca mgr Wojciech Bąba (Instytut Ochrony Przyrody PAN) omówił strukturę i dynamikę naturalnych i odtwarzanych płatów roślinności kserotermicznej w Ojcowskim Parku Narodowym. Na kolejnym posiedzeniu, 15 marca, odbyło się Walne Zebranie Sprawozdawczo-Wyborcze Oddziału Krakowskiego PTB, na którym odczytano sprawozdanie za rok 2000, a następnie wybrano nowy skład Zarządu. W czasie liczenia głosów doc. dr hab. Konrad Wołowski (Instytut Botaniki PAN) wygłosił referat "Z glonami w kosmos". 22 marca dr Maciej Wayda (Instytut Botaniki UJ) odpowiedział na postawione przez siebie pytanie "Dlaczego zanikają desmidie na torfowisku Błoto?". Na ostatnim marcowym posiedzeniu dr Anna Zalewska (Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) zapoznała słuchaczy z ekologią porostów Puszczy Boreckiej (Pojezierze Mazurskie) i jej obrzeży.

W kwietniu miały miejsce 3 posiedzenia. Na pierwszym dr Elżbieta Worobiec (Instytut Botaniki PAN) wygłosiła referat "Palinoflora neogenu wschodniej części legnickiego kompleksu złóż węgla brunatnego". 19 kwietnia prof. dr hab. Józef Kiszka (Akade-

mia Pedagogiczna) wygłosił referat o porostach Krakowa i terenów przyległych. Na kolejnym posiedzeniu mgr Aleksandra Grabowska-Joachimiak (Instytut Botaniki UJ) przedstawiła system chromosomów płci u przedstawicieli rodzaju *Melandrium*.

W maju odbyły się 3 posiedzenia. 10 maja doc. dr hab. Jan Holeksa (Instytut Botaniki PAN) zapoznał słuchaczy ze związkami między zamieraniem a odnawianiem drzew w karpackim borze górnoreglowym. W dniu 17 maja wygłoszono 2 referaty; pierwszy "Fenologia kwitnienia a koncentracja ziaren pyłku leszczyny (Corylus), olszy (Alnus) i brzozy (Betula) w powietrzu w Rzeszowie w latach 1999-2001" przedstawiła dr Idalia Kasprzyk (Katedra Biologii WSP, Rzeszów). W drugim mgr Danuta Stępalska (Instytut Botaniki UJ) przedstawiła warunki, zasady i możliwości wzięcia udziału w europejskich i międzynarodowych kursach aerobiologicznych oraz korzyści z tego wynikające. W dniu 24 maja doc. dr hab. Konrad Wołowski (Instytut Botaniki PAN) przedstawił rozwój badań fykologicznych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej w ciągu ostatnich 120 lat.

Przed wakacjami, jak co roku, miała miejsce wizyta w Ogrodzie Botanicznym UJ, którą poprowadził dr hab. Bogdan Zemanek (Instytut Botaniki UJ).

Po przerwie wakacyjnej Oddział Krakowski PTB wznowił swoją działalność. W październiku odbyły się 3 posiedzenia. 4 października mgr Beata Paszko (Instytut Botaniki PAN) wygłosiła referat "Botanik w pogoni za informacją". Tydzień później prof. dr hab. Krystyna Wasylikowa (Instytut Botaniki PAN) zapoznała słuchaczy z paleoekologią jeziora Zeribar w Iranie w okresie ostatnich 40 000 lat. W dniu 18 października dr Grzegorz Góralski (Instytut Botaniki UJ) omówił zagadnienie androgenezy u Zea mays L.

Tradycyjnie w czwartek poprzedzający uroczystość Wszystkich Świętych złożono kwiaty i zapalono znicze na grobach botaników na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

W listopadzie odbyły się 4 posiedzenia. 8 listopada referat wygłosił prof. dr hab. Franciszek Dubert (Zakład Fizjologii Roślin PAN), który zapoznał słuchaczy z różnymi metodami pomiarowymi, które można zastosować w naturalnych warunkach środowiska. Tydzień później dr Marek Krywult (Instytut Botaniki PAN) przedstawił mechanizmy asymilacji azotu w różnych typach ekosystemów. 22 listopada prof. dr hab. Helena Trzcińska-Tacik (Instytut Botaniki UJ) omówiła problem różnorodności w zbiorowiskach chwastów polnych na Płaskowyżu Proszowickim. Na kolejnym posiedzeniu doc. dr hab. Konrad Wołowski (Instytut Botaniki PAN) mówił o niebezpieczeństwach czyhających na człowieka ze stro-

ny prokariotycznych i eukariotycznych glonów produkujących toksyny.

W grudniu odbyły się 2 posiedzenia. Na pierwszym dr Agata Wojtal (Instytut Botaniki PAN) przedstawiła bogactwo zbiorowisk okrzemek (*Bacillariophyceae*) potoku Kobylanka. 13 grudnia dr Andrzej Chlebicki (Instytut Botaniki PAN) zapoznał słuchaczy z przyrodą Północnego Tien Szania, ilustrując swój referat pięknymi przeźroczami.

Na posiedzeniach czwartkowych prezentowano również wiele nowości wydawniczych.

Ogółem w 2001 roku odbyło się 25 posiedzeń, na których 27 prelegentów wygłosiło 26 referatów. Serdecznie zapraszamy Członków PTB z innych Oddziałów do wygłaszania referatów na "czwartkach botanicznych" w Krakowie.

Jolanta CABAŁA

ZEBRANIE SEKCJI HISTORII BOTANIKI PTB (Kraków, 20 marca 2002)

Meeting of the Section of History of Botany of the Polish Botanical Society (Kraków, Poland, 20 March 2002)

W dniu 20 marca 2002 r. w sali konferencyjnej Instytutu Botaniki UJ odbyło się zebranie Sekcji Historii Botaniki PTB, podczas którego dr Piotr Köhler wygłosił referat pt.: "Historia botaniki w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności". W obszernym wystapieniu prelegent przedstawił rezultaty swych kilkuletnich badań prowadzonych metoda m.in. kwerendy zarówno archiwalnej, jak i bibliotecznej. Efektem tych prac jest licząca prawie 1000 stron (wydruku komputerowego) Bibliografia botaniki w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności, jak również 500-stronicowa monografia botaniki w tych instytucjach. W układzie chronologiczno-statystycznym przedstawiony został rozwój nauki o roślinach w TNK, AU i PAU, główne kierunki badawcze i ich rezultaty, a także udział i wkład botaników w dzieje Towarzystwa i Akademii. Prelegent szczególnie podkreślił znaczenie botanicznego dorobku TNK, AU i PAU dla dzisiejszej nauki polskiej, oraz wyjaśnił - z punktu widzenia współczesnego naukoznawstwa - przyczyny jego niewielkiej recepcji w nauce światowej.

Po referacie wywiązała się długa dyskusja. Uczestnicy zebrania interesowali się wieloma aspektami poruszonych w wystąpieniu zagadnień. Próbowano m.in. wyjaśnić trudny problem prekursorów Komisji Fizjograficznej w nauce polskiej i zagranicznej, brak

wśród członków Towarzystwa Naukowego Krakowskiego niektórych wybitnych botaników tamtych czasów, jak również znaczenie historyczno-botanicznego dorobku Towarzystwa, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności.

Planuje się opublikować zarówno bibliografię, jak i monografię.

Piotr KÖHLER

VARIA

POLSCY BOTANICY W HISTORII KULTURY ESTONII

Polish botanists in the history of Estonian culture

W okresie zaborów jednym z miejsc, gdzie Polacy zdobywali wykształcenie był uniwersytet w Dorpacie. Studiowali tam również botanicy, m.in. Władysław Karol Rothert, Bolesław Hryniewiecki, Jan Kazimierz Muszyński, Stanisław Dawid, Tytus Chałubiński i Władysław Dybowski. W ciągu całego okresu swego istnienia uniwersytet w Dorpacie (obecnie Tartu, Estonia) - oferujący poza wysokim poziomem nauczania, stosunkowo dużo niezależności - był ośrodkiem, w którym kształciła się młodzież różnych narodowości. Liczba studiujących tam Polaków stopniowo rosła począwszy od połowy XIX w., kiedy to wynosiła około 40 osób, pod koniec wieku - około 100 osób, by osiągnąć w okresie rewolucji 1905 r. liczbę ponad 300 studentów rocznie [8]. Tak znaczna liczba studiujących sprawia, że nie jest możliwe omówienie tutaj całego zagadnienia, a jedynie zwięzłe przypomnienie kilku postaci, tych, które są związane zarówno z polską botaniką, jak i uniwersytetem w Tartu. Dzięki nim związki polskiej botaniki z estońską kultura mają dawne i silne tradycje.

Spośród polskich studentów studiujących w uniwersytecie w Tartu najbardziej znanymi botanikami stali się z pewnością Władysław Karol Rothert i Bolesław Hryniewiecki.

Władysław Karol Rothert (1863–1916) studiował w uniwersytecie w Tartu w latach 1880–1883 i obronił tam swoją pracę magisterską "Vergleichend-anatomische Untersuchungen über die Differenzen im primären Bau der Stengel und Rhizome krautiger Phanerogamen, nebst einigen allgemeinen Betrachtungen histologischen Inhalts". Po ukończeniu uniwersytetu kontynuował studia m.in. w Petersburgu.

W 1889 r. został docentem uniwersytetu w Kazaniu, gdzie mianowano go następnie profesorem (1897). Podczas pracy w Kazaniu W. Rothert opublikował podręcznik fizjologii roślin (1891) oraz rezultaty swych badań nad heliotropizmem (1893). W latach 1897-1902 był profesorem w uniwersytecie w Charkowie, a w latach 1902-1908 - w uniwersytecie w Odessie. Podczas letnich wakacji odbywał wraz z K. R. Kupfferem botaniczne wycieczki po nadmorskich obszarach wokół Rygi, dotarł nawet do estońskich wysp Ruhnu i Hiiumaa. Spisy roślin zebranych podczas tych wycieczek opublikował w periodyku Ryskiego Towarzystwa Przyrodniczego Korrespondenzblatt des Naturforscher-Vereins zu Riga (nr 50 z 1907 r.). Spośród dzieł W. Rotherta do najbardziej znaczących należą prace dotyczące anatomii roślin [2, 9, 10, 11, 19].

Bolesław Hryniewiecki (1875-1963) w Tartu kontynuował w latach 1895-1900 swe studia biologiczne rozpoczęte w Warszawie. Już jako student współpracował z prof. N. Kuznetsovem, znanym badaczem flory Kaukazu, oraz przedsięwziął florystyczne wyprawy na Kaukaz, do Armenii i na, podówczas mało jeszcze znaną, górę Ararat. Zebrane tam materiały posłużyły mu do przygotowania pracy na stopień kandydata (odpowiadający mniej więcej obecnemu licencjatowi). Po ukończeniu studiów B. Hryniewiecki został w 1901 r. asystentem w Ogrodzie Botanicznym w Tartu. Następne dwa lata spędził na studiowaniu flory i roślinności obszaru nadczarnomorskiego. Po otrzymaniu w 1904 r. stopnia prywatnego docenta, B. Hryniewiecki opuścił Tartu, by uzupełnić swe studia z anatomii roślin i fizjologii. W uniwersytecie w Lipsku pracował pod kierunkiem prof. W. Pfeffera przeprowadzając eksperymenty nad tropizmem korzeni. Studia uwieńczył obrona w 1909 r. pracy magisterskiej "Untersuchungen über den Rheotropismus der Wurzeln", w której opracował wpływ kierunku spływu wody na wzrost siewek. W następnych latach zainteresował się anatomią szparek i w 1913 r. otrzymał doktorat na podstawie rozprawy "Anatomische Studien über die Spaltöffnungen". W tym samym roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym botaniki w Noworosyjskim Uniwersytecie z siedzibą w Odessie. W Odessie pracował przez pięć lat, po czym przeniósł się do Polski w 1919 r. i objął stanowisko profesora morfologii roślin i systematyki w Uniwersytecie Warszawskim. W 1926 r. został rektorem Uniwersytetu Warszawskiego. B. Hryniewiecki był także prezesem Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1922-1925 i 1945-1953. Spośród jego publikacji do największych należy Tentamen florae Lithuaniae. Zarys flory Litwy (1933) zawierający m.in. historię badań flory litewskiej [5, 11, 13].

Jan Kazimierz Muszyński (1884–1957), który studiował farmację w Tartu od 1907 do 1909 r. interesował się również botaniką. Był członkiem tamtejszego Towarzystwa Przyrodniczego. Już jako student był zatrudniony na stanowisku głównego botanika w Ogrodzie Botanicznym w Tartu (w latach 1909-1915). W 1908 r. opublikował książkę Jak zbierać i układać zielnik, a w 1911 r. – Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym w Tartu. W roku akademickim 1908/1909 był asystentem w Katedrze Botaniki w prywatnym Uniwersytecie Rostovtseva w Tartu. Tytuł magistra otrzymał w 1915 r. na podstawie pracy "Arbutus precatorius i khekveritiopodobnyja semena, s anatomicheskoji kharakteristikoji sem. Leguminosae", która opublikowana została w rocznikach Towarzystwa Przyrodników w Tartu. Począwszy od 1921 r. J. K. Muszyński kierował Katedrą Farmakognozji i Hodowli Roślin Lekarskich Uniwersytetu Wileńskiego. W 1945 r. zorganizował Wydział Farmacji w Uniwersytecie Łódzkim, gdzie kierował Katedrą Farmakognozji i Uprawy Roślin Leczniczych [7, 17].

Stanisław Dawid (1861-1917) otrzymał tytuł kandydata nauk przyrodniczych w Uniwersytecie Warszawskim, a następnie – w Akademii Rolniczej Piotrowsko-Razumowskiej pod Moskwą. Będąc jeszcze studentem rozpoczął badania mchów w okolicach Warszawy. Rezultaty swych badań zawarł w pracy "Systematyczny zarys mchów okolic Warszawy", za którą otrzymał złoty medal. Praca ta nie została opublikowana, a dane w niej zawarte wykorzystał Franciszek Błoński. S. Dawid spędził całe swe twórcze życie w Tartu. Od 1887 r. pracował w tamtejszym Instytucie Weterynaryjnym jako docent nauk przyrodniczych i agronomii, wykładał także botanikę. Po otrzymaniu tytułu magistra rolnictwa na podstawie pracy "K voprosu o dejstvii formaldegida na semena khlebnikh zlakov i na spory golovni", która została opublikowana w sprawozdaniach z posiedzeń Towarzystwa Przyrodniczego w Tartu, kontynuował karierę naukową i w 1911 r. został profesorem. Jako uzupełnienie prac o łąkach opublikował botaniczno-ekologiczne opisy wielu gatunków, np. Holcus lanatus. Jego udział w przygotowaniu Rosyjskiej Encyklopedii Rolniczej był bardzo duży, np. samo opracowanie "Roślinność łąk" liczy 26 stron [4, 18].

Tytus Chałubiński (1820–1889) także studiował botanikę i medycynę w uniwersytecie w Tartu. Po otrzymaniu doktoratu w 1844 r. w Würzburgu poświęcił się medycynie. W 1858 r. został profesorem terapii i chorób wewnętrznych w Warszawskiej Akademii Medycznej, a w latach następnych zyskał sławę

odkrywcy Zakopanego jako uzdrowiska. Pomimo licznych obowiązków znajdował czas, by zajmować się botaniką. Jego kolekcje mineratów i zielnik byty zaczątkiem Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem [3, 8, 21].

Znane rodzeństwo polskich przyrodników – Benedykt Dybowski, zoolog i sławny badacz Bajkału i Władysław Dybowski, zoolog i botanik – również studiowało w Tartu. Benedykt studiował w latach 1853–1857, a Władysław od 1857 do 1862 r.

Władysław Dybowski (1838-1910) rozpoczął działalność naukową już jako student, zdobywając w 1860 r. złoty medal za swą prace paleontologiczna "Beschreibung der silurischen Bryozoen und Anthozoen Est- und Livlands". Po ukończeniu studiów w 1862 r. nie mógł kontynuować pracy naukowej na skutek wypadków politycznych. Dopiero w 1871 r. został asystentem w Katedrze Mineralogii w uniwersytecie w Tartu. W 1873 r. obronił pracę magisterską "Monographie der Zoantharia sclerodermata rugosa aus der Silurformation Estlands, Nord-Livlands und der Insel Gottland", a pięć lat później, w 1878 r., otrzymał doktorat na podstawie pracy "Die Chaetetiden der ostbaltischen Silurformation". Niestety, ze względów politycznych nie mógł otrzymać profesury, opuścił więc Tartu w 1878 r. i zamieszkał w folwarku Niańków koło Nowogródka, gdzie mógł również leczyć nadwątlone zdrowie. Nie mając innych obowiązków, W. Dybowski poświęcił się całkowicie nauce. Opracowywał materiały zoologiczne przysłane mu przez brata z Syberii i Kamczatki, a siostra mieszkająca w sąsiednim dworku dostarczała mu do oznaczania materiały faunistyczne i - przede wszystkim – florystyczne. Z biegiem lat stał się świetnym znawcą lokalnej flory. Współpracował z wydawnictwem zielnikowym Flora Polonica Exsiccata, uzupełnił pracę E. Lehmanna Flora von Polnisch-Livland, a materiały zielnikowe przesyłał do uniwersyteckiego Ogrodu Botanicznego w Tartu. Swój ogromny zielnik gromadzony przez całe życie przekazał w 1904 r. Akademii Umiejętności w Krakowie [1, 6, 14, 20].

Ten krótki przegląd dotyczył tylko botaników polskiego pochodzenia, którzy studiowali w uniwersytecie w Tartu i tam pracowali. Wśród reprezentantów innych specjalności liczba tych Polaków, którzy byli związani z uniwersytetem w Tartu, a następnie osiągnęli wysoki status w hierarchii naukowej jako znani profesorowie, rektorzy i członkowie akademii nauk, jest nawet większa.

LITERATURA

[1] Album academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat. Dorpat 1889.

- [2] A. S., H. B. [A. SKIRGIEŁŁO, H. BUKOWIECKI] 1987. Rothert Władysław Karol (1863–1916). W: S. Feli-ksiak (red.), Słownik Biologów Polskich. PWN, Warszawa, s. 456–457.
- [3] DOBRZYCKI H. 1890. Naukowo społeczna działalność Profesora Tytusa Chałubińskiego. Ateneum (Warszawa) 1: 11–33.
- [4] EILART S. 1979. 60 aastat Tartu rohumaateadlase prof. S. Davidi surmast [60-lecie śmierci S. Dawida]. Loodusuurijate Seltsi aastaraamat 67: 164–165.
- [5] GAJEWSKI W. 1963. Bolesław Hryniewiecki 20.II. 1875–13. II.1963. Acta Soc. Bot. Pol. 32(3): 463–472.
- [6] GRINEVECKIJJ [HRYNIEWIECKI] B. 1911. Pamjati d-a Vladislava Dybovskogo. Trudy Botanicheskogo Sada Imp. Jur'evskogo Universiteta (Jur'ev) 12: 77–83.
- [7] ISAKOV S. I. 1997. Novye materialy o pol'skikh studentakh v Tartuskom universitete. [Rękopis].
- [8] ISSAKOV S., SIGALOV P. 1974. Tartu Ülikool taimelava Poola teadusele. [Uniwersytet w Tartu – gniazdo polskiej nauki]. *Eesti Loodus* 1: 37–41.
- [9] KOSIEK Z. 1989. Rothert Władysław Karol (1863– 1916). Polski Stownik Biograficzny 32: 300–303.
- [10] MAJJNOLENKO K. V. 1968. Vydajushhijjsja botanik V. A. Rotert i Tartuskijj universitet. Iz istorii estestvoznanija i tekhniki Pribaltiki (Riga) 1(7): 143–146.
- [11] Moorits H. 1963. Boleslav Hryniewiecki sidemetest Tartu Ülikoologa. [Związki Bolesława Hryniewieckiego z uniwersytetem w Tartu]. Eesti Loodus 6: 352– 354.
- [12] MOORITS Kh. A. 1970. Vladislav Adol'fovich Rotert. Materialy VIII konferencii po istori nauki v Pribaltiki. Tartu, s. 86–89.
- [13] MOORITS H. 1994. Boleslav Hryniewiecki öpingu-ja tööaastad Tartu. [Bolesława Hryniewieckiego okres studiów i pracy w Tartu]. Teaduse ajaloo lehekülgi Eesti. Botaanika ajaloost 10: 92–103.
- [14] NUSBAUM-HILAROWICZ J. 1910. Ś.p. Władysław Dybowski. Wspomnienie pośmiertne. Wszechświat 29(37): 577–581.
- [15] OISSAR E. 1973. Tartu Ülikoolis kaistud väitekirjad 1802–1918. [Spis prac dyplomowych uniwersytetu w Tartu z lat 1802–1918]. Tartu, Taru Riiklik Ülikool, Teaduslik raamatukogu.
- [16] RADWAŃSKA-PARYSKA Z. 1987. Hryniewiecki Bolesław (1875–1963). W: S. FELIKSIAK (red.), Słownik Biologów Polskich. PWN, Warszawa, s. 214–215.
- [17] REMBIELIŃSKI R. 1960. Janu Muszyński 1884–1957. Nakł. Zarz. Gł. Pol. Tow. Farm. Państ. Zakł. Wyd. Lekarskich. Warszawa, ss. 28.
- [18] R. R. [R. RAKOCZY] 1987. Dawid Stanisław (1861–1917). W: S. FELIKSIAK (red.), Słownik Biologów Polskich. PWN, Warszawa, s. 121–122.
- [19] SIILIVASK K. (red.) 1982. Tartu Ülikooli ajalugu 1798– 1918. [Historia uniwersytetu w Tartu]. II köide. Tallinn, Valgus, ss. 431.
- [20] [B. Ulanowski], 1905. Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1904 do kwietnia 1905. Roczn. AU 1904/1905: 70–126.
- [21] W. H. P. [W. H. PARYSKI] 1987. Chałubiński Tytus

(1820–1889). W: S. FELIKSIAK (red.), Stownik Biologów Polskich. PWN, Warszawa, s. 94–95.

Linda KONGO, Malle LEHT tłumaczył i uzupełnił: Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

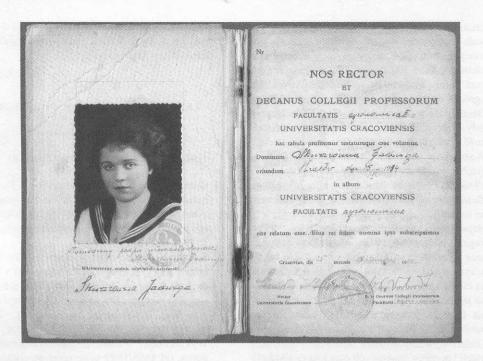
Dictionary of Polish Botanists

41. JADWIGA (BARBARA) SKWARA

- 1. Data i miejsce urodzenia i śmierci 15 VI 1914 Kraków, – 9 II 1991 Kraków.
- 2. Rodzina ojciec Jakub Skwara, ogrodnik zatrudniony w Ogrodzie Rolniczo-Botanicznym istniejącym przy gmachu Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego, matka Franciszka z domu Krzysiakówna, brat Zygmunt, schwytany podczas II wojny światowej w czasie ulicznej łapanki, zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, siostry Anna i Władysława.
- Wykształcenie 1922/1923–1925/1926 szkoła powszechna w Krakowie, 1926/1927–1933/ 1934 VII Państwowe Gimnazjum Żeńskie im. A. Mickiewicza w Krakowie, 1934 matura tamże, 1934/1935–1938/1939 studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego (Fot. 1).
- 4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw

- 30 VII 1946 inżynier rolnictwa na podstawie pracy "Wpływ nawożenia na rozwój roślin lekarskich" [niepublikowanej] wykonanej jeszcze w 1938/1939 w Zakładzie Uprawy Roli i Roślin na Wydziale Rolniczym UJ pod kierunkiem doc. Kazimierza Miczyńskiego [22 IV 1949 - tytuł uznany przez Wydział Rolniczo-Leśny UJ za stopień magistra nauk agrotechnicznych na podstawie ustawy o stopniu inżyniera z dn. 28 I 1948]. [5 XI 1960 - egzamin z języka francuskiego i rosyjskiego, 29 III 1961 - publiczna obrona rozprawy doktorskiej podczas posiedzenia Rady Wydziału Rolniczego Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, 22 VI 1961 - egzamin doktorski z zakresu botaniki, 29 XI 1961 - egzamin z filozofii], 5 XII 1961 - uchwała Rady Wydziału Rolniczego WSR w Krakowie o nadaniu tytułu doktora nauk rolno-leśnych na podstawie rozprawy "Wpływ nawożenia na wydajność olejku tymiankowego u Thymus vulgaris L." Dissertationes Pharmaceuticae (Warszawa) 1956, 7: 7-35 [promotor - prof. Irena Turowska z Akademii Medycznej w Krakowie].
- 5. Przebieg pracy zawodowej 1940-1941 robotnica w Ogrodzie Rolniczo-Botanicznym należącym przed wojną do UJ, 1 V 1941 – I 1945 – pracownik techniczny w Ogrodzie Botanicznym (pracowała m.in. w zielniku), 1945-1974 - Zakład Botaniki Farmaceutycznej Wydziału Farmacji UJ, przeniesiona (od 1950) razem z całym Wydziałem do nowo utworzonej Akademii Medycznej w Krakowie: 1 II - 31 III 1945 - wolontariusz, 1 IV - 31 VIII 1945 - młodszy asystent, 1 IX 1945-31 VIII 1946 - wolontariusz, 1 IX 1946-31 I 1957 - starszy asystent, 1 II 1957-30 IX 1967 - adiunkt, 1 X 1967-30 IX 1974 - wykładowca, a następnie starszy wykładowca. 1 X 1974 - emerytowana. Będąc na emeryturze zatrudniona była jeszcze przez jakiś czas na pracach zleconych w Zakładzie Botaniki Farmaceutycznej AM przy hodowlach grzybów.
- 6. Podróże naukowe nie odbywała.
- 7a. Zakres badań botanicznych botanika farmaceutyczna.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Była autorką lub współautorką co najmniej 23 prac. Nie opublikowano jej pełnej bibliografii, niepublikowana zestawiona przez autora notatki w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). 1. patrz p. 4; 2. 1958. Formy antocyjanowe i bezantocyjano-

Fot. 1. Indeks Uniwersytetu Jagiellońskiego J. Skwary. Ze zbiorów Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ).

Phot. 1. The Jagiellonian University *Index lectionum* of Jadwiga Skwara. From the collections of the J. Dyakowska Botanical Museum and History of Botany Research Unit, the Jagiellonian University Botanic Garden (Cracow, Poland).

we a wydajność olejkowa. Cz. I. Antocyjanozydy i inne ciała czynne. Acta Biol. Crac. 1: 79-90. [współautorka: I. Turowska]; 3. 1960. Antocyjanozydy a inne ciała fizjologicznie czynne. Wiad. Bot. 4: 11-30. [współautorka: I. Turowska]; 4. 1961-1964. Mapy rozmieszczenia niektórych dziko rosnących w Polsce roślin leczniczych. Zielarski Biuletyn Informacyjny (Warszawa) 4(9): 1-3, 4(10): 1-2, 4(11): 1-2, 4(12): 1-2, **5**(1): 1–3, **5**(2): 1–2, **5**(3): 1–2, **5**(4): 1–2, **5**(5): 1-2, **5**(7): 1-2, **5**(9): 1-2, **5**(12): 5-6, **1963**(6): 2-4, **1963**(10): 1–2, **1964**(8): 1–2. [współautorzy: I. Turowska, J. Gawłowska, Z. Brunarska, E. Cyunel]; 5. 1968. Próby kiełkowania nasion Potentilla erecta (L.) Hampe. Herba Pol. 14: 280-287; 6. 1973. Formy antocyjanowe i bezantocyjanowe a zawartość śluzu w kwiatach topolówki wysokiej (= prawoślazu ogrodowego) Alcea rosea L. (= Althaea rosea Cav.). 1. Analiza morfologiczno-biometryczna (Antocyjanozydy a inne ciała czynne. Cz. III/1). Herba Pol. 19: 216-222. [współautorzy: I. Turowska, St. Kohlmünzer, J. Grzybek, E. Wiatr]; 7. 1974. Formy antocyjanowe i bezantocyjanowe a za-

- wartość śluzu w kwiatach topolówki wysokiej (= prawoślazu ogrodowego) *Alcea rosea* L. (= *Althaea rosea* Cav.). 2. Analiza wiskozymetryczna (Antocyjanozydy a inne ciała czynne. Cz. III/2). *Herba Pol.* **20**: 20–25. [współautorzy: I. Turowska, St. Kohlmünzer, J. Grzybek, E. Wiatr]
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe na podstawie kilkuletnich obserwacji plantacyjnych i żmudnych analiz laboratoryjnych wykazała potrzeby nawozowe tymianku jako przykładowej rośliny olejkowej. Wzięła udział w zespołowych badaniach i inwentaryzacji zasobów roślin leczniczych dziko rosnących w Polsce. Pomyślnie przeprowadziła kiełkowanie i obserwacje nad dalszym rozwojem Potentilla erecta (L.) Hampe., nie uprawianej poprzednio z powodu trudności.
- 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – brała udział w zajęciach dydaktycznych organizowanych przez Katedrę Botaniki Farmaceutycznej [brak szczegółowych informacji o rodzaju prowadzonych zajęć]. Położyła szczególne zasługi przy powojennej odbudowie i urządzaniu Katedry, w której następnie sprawowała opiekę nad prawidłowym przebiegiem ćwi-

- czeń, często udzielała konsultacji i przygotowywała repetytoria. Stale pomnażała kolekcję pomocy naukowych Katedry, m.in. dzięki jej staraniom uzyskano 300 dużych tablie dydaktycznych oraz zbiory materiałów roślinnych. Prowadziła ogródek dydaktyczno-doświadczalny Katedry.
- Działalność w innych dziedzinach Praktycznie cały wolny czas spędzała w Katedrze, na działalność w innych dziedzinach nie miała już czasu.
- Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach 1946/1947 była administratorem *Przeglądu Zielarskiego* [brak bliższych informacji na temat tej funkcji].
- Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia 1953 nagroda państwowa, 1975 – Złoty Krzyż Zasługi.
- 12. Inne informacje Była osobą niezwykle miłą i uczynną, nadzwyczaj dobrą i ofiarną, pozbawioną cienia zawiści. Według metryki chrztu, nadano jej imiona Jadwiga Aniela, ale używała imienia Barbara, którym podpisała nawet niektóre publikacje. W Zakładzie zajmowała się muzeum i zbiorem świeżych roślin, prowadziła inwentarz mebli i pomocy naukowych oraz księgę alkoholu zużytego na preparaty, pomagała w administracji. Była członkiem przed wojną: Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych – oddział Kraków, po wojnie: Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1945), Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (od II 1949), Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Towarzystwa Popierania Młodzieży Szkół Wyższych, Ligi Kobiet (od 1950), Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia RP (od 1 I 1950). Interesowała się magią, wróżbami oraz ezoterią i dużo na ten temat czytała. Zmarła na zawał serca. Pochowana na Cmentarzu Rakowickim w grobowcu rodzinnym rodziny Majcherczyków.
- 13. Wykaz najważniejszych źródeł Archiwum Akademii Rolniczej w Krakowie: 5WR(D) Jadwiga Skwara; Archiwum UJ: S III 246 (Jadwiga Barbara Skwarówna), WFm 13 (Wydział Farmaceutyczny, Pracownicy naukowi w latach 1947–1949), WR 168 (Jadwiga Skwarówna), WR 171 (kopie wydanych dyplomów na Wydz. Roln. UJ); Archiwum UJ, oddział Collegium Medicum: teczka osobowa (Jadwiga Skwara); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej: B 362. Informacje ustne uzyskane od siostry Anny Majcherczyk.
- 14. Materiały ikonograficzne w teczce osobowej w Archiwum UJ – oddział Collegium Medicum, w

Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, oraz w posiadaniu siostry – Anny Majcherczyk.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

42. ZYGMUNT KÖHLER (KOEHLER)

- Data i miejsce urodzenia i śmierci 23 IX 1887 majątek Zygmuntów [jak sam podał w jednym z życiorysów] lub Rybczewice [według dokumentów] (pow. Krasnystaw, gubernia lubelska), – 12 V 1929 Kraków.
- 2. Rodzina ojciec Roman Karol Köhler, handlarz, matka [prawdopodobnie macocha] Wanda Julia Keler [w dokumentach takie nazwisko wpisano jako jej nazwisko panieńskie, być może pomyłka], rodzeństwo [przyrodnie?]: Jerzy, Henryk Herman, Włodzimierz, Kazimierz.
- 3. Wykształcenie nauki początkowe pobierał w domu, od 1898/1899 uczęszczał do rządowego Lubelskiego Gimnazjum Męskiego w Lublinie, w 1905 wydalony za udział w strajku szkolnym, od jesieni 1905 w prywatnym polskim Gimnazjum Filologicznym generała P. Chrzanowskiego w Warszawie, 1907 matura tamże. 1907/1908 uczęszczał na wykłady i do pracowni Wydziału Przyrodniczego Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie, X 1908 VII 1914 studia na uniwersytecie w Genewie w zakresie chemii i fizyki.
- 4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw XI 1911 Bachelier ès Sciences physiques et chimiques, 6 VII 1914 po zdaniu egzaminów i przedstawieniu pracy "O pochodzeniu kwasu m-nitrocynamonowego" dyplom doktora nauk fizycznych uniwersytetu w Genewie (Diplome de Docteur ès Sciences physiques) [praca niepublikowana].
- 5. Przebieg pracy zawodowej lato 1916 VIII 1917 prywatny asystent w Politechnice Warszawskiej u prof. J. Aronna, VIII 1917 I 1918 bez pracy, przebywał u rodziców w Chodeczu koło Inowrocławia, I-III 1918 prywatny, a następnie 1 IV 1918–30 IX 1919 mianowany asystent w Katedrze Chemii Fizjologicznej Uniwersytetu Warszawskiego u prof. J. Parnasa. Na własną prośbę zwolnił się i przeniósł do Krakowa. 1919–1929 Uniwersytet Jagielloński: 1 X 1919–30 IX 1921 asystent w Katedrze Chemii

Rolniczej na Wydziałe Filozoficznym UJ, 1 X 1921–30 IX 1925 – starszy asystent w tej katedrze, 1 X 1925–12 V 1929 – adiunkt. Po powstaniu Wydziału Rolniczego UJ (1923) przeniesiony wraz z katedrą na ten Wydział.

6. Podróże naukowe – [brak danych].

 Zakres badań botanicznych – fizjologia (fizjologia przemiany materii – związki chemiczne i ich rola).

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Opublikował co najmniej 8 prac botanicznych, czesto pod zmienioną nieco formą swego nazwiska: "Koehler". Brak opublikowanej pełnej bibliografii. Poniższy wykaz jest prawdopodobnie pełną bibliografią jego prac botanicznych. 1. 1926. O rozpuszczalności i o rozmieszczeniu związków fosforowych, zawartych w nasionach roślin, Spraw, Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn. 31(4): 9-10; 2. 1926. O związkach fosforowych roślin I. Rozpuszczalność i rozmieszczenie związków fosforowych, zawartych w nasionach roślin. Sur les composés phosphorés des plantes. I. La solubilité et la répartition des composés phosphorés contenus dans les semences. Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. 1926(8): 707-848; 3. 1927. O rozpuszczalności związków fosforowych zawartych w nasionach roślin. Sur la solubilité des composés phosphorés contenus dans les semences. Roczniki Chemji (Warszawa) 7: 692-706; 4. 1927. O wpływie, jaki wywierają zmielone ziarna zbóż na odczyn stykającej się z niemi cieczy. De l'influence exercée par la farine de céréales sur la réaction du liquide dans lequel elle baigne. Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. 1927(7): 951-963; 5. 1927. O wpływie, jaki wywierają zmielone ziarna zbóż na odczyn cieczy, stykającej się z niemi. Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn. 32(7): 14-15; 6. 1929. O związkach fosforowych roślin. V. Rozpuszczalność związków fosforowych zarodków zyta. Sur les composés phosphorés des plantes. V. La solubilité des composés phosphorés des embryons de seigle. Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. (I) 1929(2-7): 237-254; 7. 1929. Sur les composés phosphorés des plantes. V. La solubilité des composés phosphorés des embryons du seigle. Compt. Rend. Mens. Cl. Sci. Math. Nat. Acad. Polon. Sci. Lett. 1929(7): 8; 8. 1929. O związkach fosforowych roślin. V. Rozpuszczalność związków fosforowych zarodków

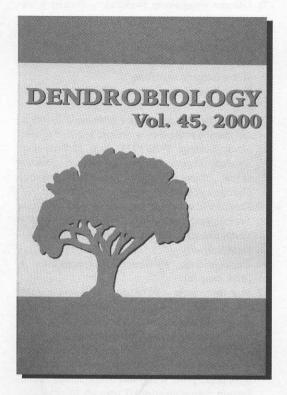
żyta. Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn. 34(7): 14.

Oprócz prac botanicznych ogłosił również 9 publikacji z chemii, większość z nich wspólnie z J. Aronnem.

- 7c. Główne osiągnięcia naukowe Działał w ramach "szkoły Godlewskiego" kontynuowanej przez prof. Władysława Vorbrodta. Badania "szkoły" wniosły dużo nowego szczególnie do metodyki oznaczania różnych form, w jakich fosfor występuje w roślinach.
- 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – oprócz normalnych obowiązków dydaktycznych asystenta i adiunkta UJ, wykładał chemię rolną (np. w drugim trymestrze roku akademickiego 1922/1923), prowadził również wykłady chemii ogólnej na kursach ogrodniczych organizowanych przez Towarzystwo Ogrodnicze w Krakowie.
- 9. Działalność w innych dziedzinach [brak danych].
- 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach [brak danych].
- Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia [brak danych].
- 12. Inne informacje W tydzień po powrocie z Genewy wybuchła pierwsza wojna światowa. Działania wojenne zaskoczyły go u rodziców w Chodeczu koło Włocławka, gdzie musiał przebywać aż do wiosny 1916. Od 22 IX 1924 mieszkał w mieszkaniu służbowym (poprzednio zajmowanym przez prof. Władysława Vorbrodta) w Collegium Agronomicum UJ przy ul. Mickiewicza [obecnie Collegium Godlewskiego AR w Krakowie]. Popełnił samobójstwo trując się w mieszkaniu cyjankiem potasu. Pochowany jest na krakowskim Cmentarzu Rakowickim (północna część kw. 25a, po prawej stronie grobu Tadeusza Gołogórskiego).
- 13. Wykaz najważniejszych źródeł Archiwum Cmentarza Rakowickiego w Krakowie; Archiwum Państwowe w Krakowie: Księga zmarłych chrześcijan 1929 r., Spis ludności M. Krakowa 1921 r., t. 4 poz. 83 [błędnie zapisane nazwisko: "Kochler"]; Archiwum Państwowe w Lublinie: zespół LGM sygn. 1084–1092; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: S II 619 (Zygmunt Koehler); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ): B 361.
- 14. Materiały ikonograficzne [brak].

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

DENDROBIOLOGY

Wraz z ukazaniem się w 1999 roku 44 tomu, przestał ukazywać się rocznik Arboretum Kórnickie (ISSN 0066-5878), wydawany przez Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk w Kórniku. Nie oznacza to jednak, że ten renomowany periodyk, publikujący prace z zakresu szeroko rozumianej dendrologii, znikł zupełnie z rynku wydawniczego. Już w następnym roku pojawił się bowiem pod nowym tytułem Dendrobiology (ISSN 1641-1307). Dla podkreślenia ciągłości wydawania, zachowana została numeracja tomów, zatem numer pierwszy rocznika ukazał się jako tom 45. W czasopiśmie dokonano zmian nie tylko o charakterze kosmetycznym, chociaż nie zmienił się zasadniczo jego zakres tematyczny. Dendrobiologia podniesiona została do rangi czasopisma międzynarodowego, publikującego prace wyłącznie w języku angielskim, udostępniającego swoje łamy zarówno autorom z kraju, jak i z zagranicy. Jego redaktorem naczelnym jest prof. Tadeusz Przybylski z Instytutu Dendrologii PAN, a miedzynarodowa radę redakcyjną tworzą znani specjaliści z Hiszpanii (1), Kanady (1), Niemiec (2), Polski (8), Szwecji (1), Ukrainy (1) i USA (2). Prezentowane czasopismo ukazuje się w cyklu rocznym, redagowane jest w układzie dwułamowym, pozwalającym na ekonomiczne wykorzystanie miejsca, według najlepszych standardów proponowanych dla publikacji przyrodniczych; wydawane w formacie A4, na wysokiej klasy papierze, który umożliwia wierny druk rycin i fotografii zarówno czarno-białych, jak i barwnych.

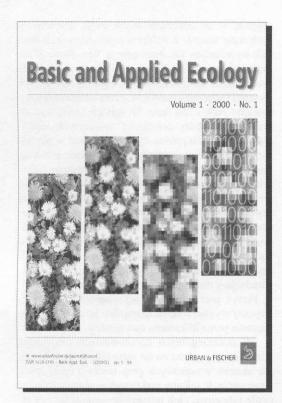
Pełne wersje wszystkich artykułów opublikowanych dotychczas w dwóch rocznikach *Dendrobiology* dostępne są w internecie w wygodnym formacie pdf pod adresem http://www.idpan.poznan.pl/dendrobi.htm.

Redakcja: Dendrobiology Instytut Dendrologii Polska Akademia Nauk ul. Parkowa 5 62–035 Kórnik Tel. +61–8170033; Fax: +61–8170166

Jan J. WÓJCICKI

BASIC AND APPLIED ECOLOGY

Basic and Applied Ecology (ISSN 1439-1791) jest nowym czasopismem powołanym do życia w 2000 roku przez "Gesellschaft für Ökologie", międzynarodowe towarzystwo zrzeszające ekologów z Niemiec, Szwajcarii, Austrii i Liechtensteinu. Publikuje zarówno artykuły przeglądowe, jak i oryginalne prace naukowe z zakresu szeroko pojętej ekologii, w tym ekologii stosowanej. Z prac, jakie ukazały się dotychczas w omawianym czasopiśmie, a które moga zainteresować czytelników Wiadomości Botanicznych, przykładowo należy wymienić: On correlations and causations between productivity and species richness in vegetation: predictions from habitat attributes (L. W. Aarssen), Leaf and twig photosynthesis of young beech (Fagus sylvatica) and aspen (Populus tremula) trees grown under different light regime (C. Wittmann et al.), Population stasis in a high-elevation herbaceous plant under moderate climate warming (M. Diemer), Does plant competition intensity rather depend on biomass or on species identity? (A. Weigelt et al.), An updated definition of genet applicable to clonal seaweeds, bryophytes, and vascular plants (R. Scrosati), Seed dispersal, breeding system, tree density and the spatial pattern of trees - a simulation approach (B. Bleher et al.), Canopy physiology: interpreting the variations in eddy fluxes of water vapour and carbon dioxide observed over a beech fo-

rest (M. Herbst et al.), Effects of defoliation and drought stress on biomass partitioning and water relations of Quercus robur and Quercus petraea (T. Gieger, F. M. Thomas).

Basic and Applied Ecology redaguje T. Tscharntke z Uniwersytetu w Getyndze wspólnie z pięcioma redaktorami (4 z Niemiec i 1 ze Szwajcarii); redaktorów wspiera międzynarodowy zespół 27 członków redakcji z Australii, Czech, Danii, Francji, Holandii, Niemiec, Południowej Afryki, Szwajcarii, Szwecji, USA i Wielkiej Brytanii. Rocznik czasopisma tworza cztery numery. Redagowane jest w układzie dwułamowym, w formacie zbliżonym do standardu "Letter", drukowane na wysokiej klasy błyszczącym papierze kredowym. Prezentowane czasopismo referowane jest w BIOSIS databases/Zoological Records, CAB Abstracts database, CAS Chemical Abstracts Service, Current Contents/Agriculture, Biology & Environmental Sciences, Elsevier BIOBASE/Current Awareness in Biological Sciences, Elsevier GEO Abstracts, EMBASE, ULIDAT (Umweltliteraturdatenbank), Research Alert i SCIExpanded.

Cena rocznej prenumeraty *Basic and Applied Ecology* w 2002 roku, włącznie z dostępem do wersji online czasopisma, wynosi: 263 EURO dla instytucji i

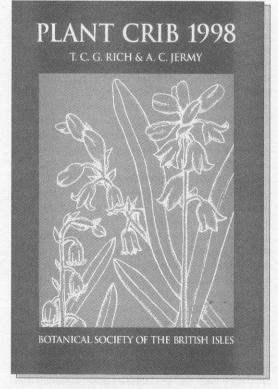
126 EURO dla odbiorców indywidualnych. Więcej informacji o czasopiśmie znajduje się na internetowej stronie wydawcy Urban & Fischer Verlag, pod adresem http://www.urbanfischer.de/journals/.

Redaktor: Teja Tscharntke
Agroecology
University of Göttingen
Waldweg 26
D-37073 Göttingen, GERMANY
E-mail: ttschar@gwdg.de

Jan J. WÓJCICKI

RECENZJE BOOK REVIEWS

RICH T. C. G., JERMY A. C. (red.), *Plant Crib* 1998. BSBI (Botanical Society of the British Isles), London, 1998, 391 str. Miękka opr., format A4. Cena (nie podano). ISBN 0-901-158-28-3.

Wśród znaczeń angielskiego słowa "crib" (poza najczęstszym: "żłób", "żłóbek"), jest również takie,

które bliskie jest sercu niemal każdego ucznia: "ściągawka", "bryk". Chyba to właśnie znaczenie mieli na myśli redaktorzy (T. C. G. Rich i M. D. B. Rich) pierwszego, wydanego 10 lat wcześniej, analogicznego dzieła (*Plant Crib 1988*), którego omawiana tu książka jest znacznie uzupełnionym, poszerzonym i unacześnionym wydaniem.

Pomyślana jest ona jako pomoc dla botaników (tak zawodowych, jak i – a może przede wszystkim – zaawansowanych amatorów, stanowiących na Wyspach Brytyjskich silną swą liczbą i doświadczeniem armię) – współpracowników programu "Atlas 2000" (nowa edycja *Atlas of British Flora*) współtworzonego przez BSBI, DETR (Department of the Environment, Transport and the Regions) i ITE (Institute for Terrestrial Ecology, obecnie w składzie Centre for Ecology and Hydrology), mającego na celu aktualizację kartogramów rozmieszczenia roślin w Wielkiej Brytanii i Irlandii. *Plant Crib* stanowi swego rodzaju uzupełnienie do standardowych brytyjskich Flor terenowych (z *New flora of the British Isles* C. A. Stace'a z 1991 i 1997 r. na czele).

Książka obejmuje ok. 325 krytycznych lub kłopotliwych w oznaczaniu, a przez to często mylonych bądź nie zauważanych, grup taksonów roślin naczyniowych. Dodano również dwa gatunki kryniczników (Nitella, Charophyceae) - Atlas of British Flora obejmuje również ramienice. Określenie "grupa krytyczna lub kłopotliwa" może tu oznaczać tak gatunek bogaty w taksony wewnątrzgatunkowe (np. Anthyllis vulneraria), cały rodzaj (Rosa), rodzinę (Brassicaceae) czy klasę (Coniferopsida), jak i grupę gatunków z różnych rodzajów (Sium/Berula/Apium), rodzin (Limosella/Ranunculus flammula), a nawet gromad (np. Isoëtes/Litorella/Lobelia..., Juncus/Najas/Pilularia...) morfologicznie trudnych do rozróżnienia (czasami tylko w stadium wegetatywnym). Najczęściej jest to jednak kilka gatunków z danego rodzaju, często wraz z mieszańcami (Equisetum) i taksonami wewnątrzgatunkowymi (Fumaria). W grupach o licznych gatunkach (Brassicaceae) i wymagających przy oznaczaniu dużego doświadczenia (Rubus) zamieszczono klucze do, odpowiednio, rodzajów lub jednostek wewnątrzrodzajowych (sekcje, serie) z odesłaniem do obszerniejszych opracowań szczegółowych. W sumie skorowidz podaje ponad 1000 nazw taksonów wymienionych w pracy.

Dużą uwagę zwrócono na rośliny zawleczone bądź "ergazjofigofity ogrodowe", niejednokrotnie "podszywające się" pod blisko spokrewnione, rodzime gatunki, a nawet tworzące z nimi płodne i usamodzielniające się niekiedy mieszańce.

Opisy trudnych grup mają bardzo zróżnicowana

objętość - od kilkuzdaniowych uwag uzupełniających dane zawarte w którymś z podstawowych dzieł (jak wymienione już dwie edycje New Flora of the British Isles, Flora Europaea i klucze wydawane przez BSBI) do obszernych i bogato ilustrowanych (rysunki i schematy kreskowe, czarno-białe) opisów z tabelami cech i kluczami. W opisach zawarto sporo praktycznej wiedzy "terenowej", wskazówek "nieoficjalnych", jakich próżno by nieraz szukać w poważnych Florach regionalnych, a jakże czesto niezastapionych i zapobiegających wielu pomyłkom i dezorientacji. Czytając omawiane opracowanie, ma się nieraz poczucie uczestnictwa w wycieczce naukowej czy laboratoryjnych zajęciach z praktycznego oznaczania roślin, prowadzonych przez jakiegoś doświadczonego i życzliwego zarazem badacza. O poczuciu humoru redaktorów (iście brytyjskim zresztą) świadczy przy tym zamieszczony na zakończenie rysunek, zdradzający dużą praktykę zielnikową jego autora (A. R. Perry), przedstawiający wyimaginowany(?), syntetyczny wygląd arkusza Hieracium po półwieczu oznaczania przez kilkunastu specjalistów.

W poszczególnych opracowaniach znajdziemy wiele cennych porad co do metodyki zbioru i suszenia okazów z niektórych grup roślin o specjalnych wymaganiach, tak aby maksymalnie ułatwić (bądź w ogóle umożliwić) ich późniejsze oznaczenie czy rewizję jako okazu zielnikowego.

Książka jest w dużej mierze kompilacją wielu szczegółowych opracowań taksonomicznych. Redaktorzy wymieniają we wstępie 19 podstawowych dzieł, do których zawartości odwoływali się wielokrotnie i z których czerpali dane czy ilustracje, natomiast pod opracowaniami niemal każdej z grup podano jeszcze od jednego do kilkunastu cytowań pozycji źródłowych. Wykaz bezpośrednich współpracowników obejmuje z górą 150 nazwisk. Niekiedy opracowania te są skróconą wersją opublikowanych wcześniej artykułów. Zgromadzenie ich w jednej książce pozwala zaoszczędzić użytkownikowi (zwłaszcza spoza Wysp Brytyjskich) żmudnych poszukiwań i długotrwałego nieraz docierania do prac rozproszonych w wielu, bywa że niskonakładowych i trudno dostępnych poza krajem wydania, czasopismach.

Dzieło powstało głównie z myślą o brytyjskich i irlandzkich botanikach pracujących nad florą własnego archipelagu, stąd tak zakres, jak i ujęcia taksonomiczne mogą nieco się różnić od tych, do których przyzwyczajeni jesteśmy w Europie Środkowej. Pewne gatunki (a nawet całe rodzaje, jak np. Hymenophyllum) nie występują u nas, a części innych wymienionych w opracowaniu (np. Acaena, Phytolacca, 20 gatunków Cotoneaster) nie spotyka się także w tej

części Europy, nawet jako "uciekinierów z uprawy". Mało przydatne polskiemu czytelnikowi mogą okazać się szczegółowe dane nt. rozmieszczenia taksonów na Wyspach Brytyjskich. Mimo tych wszystkich różnic uważam, że ponad 90% treści książki można i u nas wykorzystać z powodzeniem, a lektura tego pożytecznego dzieła może zaowocować także i w naszym kraju wieloma ciekawymi znaleziskami.

Ponieważ książka skierowana jest w dużej mierze do nieprofesjonalnych entuzjastów botaniki, redaktorzy *Plant Crib 1998* duży nacisk kładą na ochronę gatunkową roślin, zgodnie z zasadą, że ich kolekcjonowanie, nawet do celów naukowych, nie powinno nigdy zagrozić istnieniu całej lokalnej populacji – ujęto to lapidarnie w słowach: "Take the book to the plant, not the plant to the book".

Polecam.

Wojciech PAUL

CORTINI PEDROTTI C. *Flora dei muschi d'Italia*. *Sphagnopsida, Andreaeopsida, Bryopsida (I parte)*. Antonio Delfino Editore, Medicina-Scienze, Roma, 2001. xiii + 817 str., 270 ryc. Miękka opr., format 17,1 × 24,1 cm. Cena: 110000 itl (120 EURO). ISBN 88–7287–250–2.

Włochy są jednym z nielicznych krajów europejskich, które nie posiadają nowoczesnej Flory opisowej mchów. Tkwi w tym swoisty paradoks, albowiem briologia w tym kraju ma bardzo długą i chlubną tradycję, a w XIX wieku kraj ten był prawdziwa potega w badaniach roślin zarodnikowych, zaś nazwiska G. Raddiego, G. De Notarisa, G. Venturiego czy A. Bottiniego znane są doskonale każdemu briologowi. Szczególne zasługi w poznanie włoskiej brioflory położył G. De Notaris, jeden z czołowych briologów europejskich XIX wieku, który opisał wiele do dziś akceptowanych gatunków mchów, np. Syntrichia princeps (De Not.) Mitt., Grimmia elatior Bruch ex Bals. & De Not., Schistidium flaccidum (De Not.) Ochyra czy Palustriella decipiens (De Not.) Ochyra. Był on również autorem trzech fundamentalnych dzieł poświęconych włoskim mchom z monumentalnym Epilogo della briologia italiana na czele, wydanym w 1869 r. i zawierającym wiele oryginalnych koncepcji systematycznych dla mchów europejskich. Było to zarazem jedyne jak dotąd pełne opracowanie muskoflory tego śródziemnomorskiego kraju. Tę chlubną tradycję badań briologicznych we Włoszech z powodzeniem kontynuuje od ponad 40 lat seniorka i liderka włoskich briologów Carmela Cortini Pedrotti, profesor uniwersytetu w Camerino. Jej dziełem jest

wydany właśnie pierwszy tom opisowej Flory mchów Włoch.

Autorka przygotowywała się do tego dzieła wyjątkowo starannie i solidnie, publikując wcześniej bibliografię briologiczną Włoch oraz dwa krytyczne katalogi mchów stwierdzonych w tym kraju. Omawiana Flora została opracowana według najlepszych, klasycznych wzorów przyjętych w tego typu dziełach. Zawiera ona szczegółowe opisy wszystkich taksonów, od klas do odmian, klucze do oznaczania rodzajów i gatunków oraz pełną ikonografię każdego gatunku. Dla akceptowanych nazw taksonów podane są najważniejsze synonimy, ale niestety brak jest danych bibliograficznych. Opisom gatunków towarzyszą krótkie dane ekologiczne oraz określenie częstości ich występowania we Włoszech. Brakuje natomiast danych odnośnie do lokalnego rozmieszczenia, ale autorka odsyła czytelników do opublikowanego ostatnio przez siebie nowego wykazu mchów włoskich, gdzie podane są informacje o występowania każdego gatunku w poszczególnych prowincjach. Autorka nie komentuje w ogóle statusu Racomitrium marginatum, co może budzić pewne zdziwienie, jako że gatunek ten został opisany w 1884 r. przez P. M. Lojacono z Sycylii.

Autorka przyjęła klasyczny system klasyfikacyjny mchów Fleischera-Brotherusa, przynajmniej jeśli idzie o układ rzędów i rodzin, ale zarazem zaakceptowała szereg nowości, np. uznała torfowce, naleźliny i mchy właściwe za osobne klasy: Sphagnopsida, Andreaeopsida i Bryopsida. Omawiany tom obejmuje dwie pierwsze klasy w całości oraz 14 rzędów mehów szczytozarodniowych z klasy Bryopsida, od Tetraphidales do Hedwigiales. W ujęciach taksonomicznych uwzględnione zostały w większości najnowsze koncepcje, chociaż autorka nie zaakceptowała niektórych nowych ujęć rodzajów w rodzinie Pottiaceae, zaproponowanych przez R. H. Zandera, zwłaszcza wzbudzającego pewne kontrowersje połączenia rodzajów Phascum Hedw. i Desmatodon Brid. z Tortula Hedw. Natomiast w pełni przyjęła koncepcję kompleksu Schistidium apocarpum (Hedw.) Bruch & Schimp. norweskiego briologa H. H. Bloma. Nazewnictwo gatunków i rodzajów jest bardzo poprawne i w zasadzie odpowiada aktualnie obowiązującym ujęciom, chociaż w przypadku rodzaju Grimmia Hedw. takie nazwy jak G. apiculata Hornsch., G. affinis Hornsch. czy G. sessitana De Not. powinny być bezwzględnie zastąpione przez G. fuscolutea Hook., G. longirostris Hook. i G. reflexidens Müll. Hal. Również nieporozumieniem jest uznanie Grimmia gracilis Schleich. ex Schwägr. za synonim Schistidium trichodon (Brid.) Poelt, gdyż faktycznie nazwa ta jest synonimem S. apocarpum.

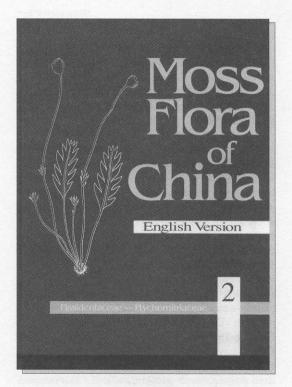
Flora mchów Włoch jest wyjątkowo bogata i liczy aż 850 gatunków zaliczanych do 210 rodzajów i 55 rodzin. Z tej liczby w niniejszej Florze uwzględnionych jest 610 gatunków, sklasyfikowanych w 128 rodzajów i 35 rodzin. Szereg gatunków podanych jest po raz pierwszy z Włoch, np. Acaulon fontiquerianum Casas & Sérgio, Syntrichia handelii Schiffn. czy Tortula israelis Bizot & Bilewsky, a nawet z Europy, np. Crossidium geheebii (Broth.) Broth. czy Pseudocrossidium replicatum (Tayl.) Zand.

Książka prezentuje się bardzo okazale. Wprawdzie reprodukcje rycin nie należą do arcydzieł sztuki drukarskiej, ale są wystarczająco dobre, aby pomóc w poprawnej identyfikacji gatunków. Niestety poważne kłopoty w posługiwaniu się tą Florą mogą mieć początkujący briologowie. Brak jest tu bowiem ogólnego klucza do oznaczania rodzajów i dobrze byłoby, gdyby taki klucz został skonstruowany i opublikowany w drugim tomie. Autorka nie zapomniała jednak całkowicie o młodych i niedoświadczonych adeptach briologii i zamieściła na końcu książki słowniczek terminologiczny.

Znaczenie tej Flory daleko wykracza poza granice Włoch. Jest to bowiem pierwsza, nowoczesna Flora mchów w obszarze środziemnomorskim, a wielu gatunków mediterrańskich nie sposób oznaczyć przy pomocy Flor środkowoeuropejskich, brytyjskich czy skandynawskich. Autorce wypada tylko pogratulować tak doskonałego dzieła i życzyć jak najszybszego opublikowania drugiego tomu, który obejmować będzie mchy bocznozarodniowe.

Ryszard OCHYRA

LI X.-J., CROSBY M. R. (red.) *Moss flora of China. English Version. Volume 2. Fissidentaceae – Ptychomitriaceae.* Science Press, Beijing – New York, Missouri Botanical Garden, St. Louis, 2001. viii + 283 str., 145 tablic, 252 mapy. Opr., format 22,0 × 28,5 cm. Cena: 75 USD. ISBN 7-03-007500-5/Q 1005; 0-915279-89-4 (Vol. 2); 0-915279-72-X (całe dzieło).

Drugi tom anglojęzycznej Flory mchów Chin¹ oparty jest na analogicznej wersji w języku chińskim, opublikowanej w 1996 r.² Obejmuje on 6 kolejnych

¹ Patrz recenzja R. Ochyry, *Wiadomości Botaniczne* **44**(3–4): 92–93 (2000).

² Patrz recenzja R. Ochyry, Wiadomości Botaniczne 41(1): 85 (1997).

rodzin mchów ortotropowych: Fissidentaceae, Schistostegaceae, Calymperaceae, Encalyptaceae, Pottiaceae i Ptychomitriaceae. Spośród nich tylko monotypowa rodzina Schistostegaceae nie była uwzględniona w oryginalnej chińskiej wersji Flory, gdyż jedyny przedstawiciel tej monotypowej rodziny, Schistostega pennata (Hedw.) Web. & Mohr, został odkryty w Chinach już po jej opublikowaniu. Omawiany tom opracowany został przez sześciu briologów chińskich, z których jeden (Si He) stale pracuje w Stanach Zjednoczonych, trzech amerykańskich (W. D. Reese, D. G. Horton i D. H. Vitt) oraz jednego japońskiego (Z. Iwatsuki). W porównaniu z wcześniejszą wersją chińskojęzyczną, liczba gatunków zmniejszyła się o 11 i wynosi 241, natomiast do 44 wzrosła liczba rodzajów. Jednakże na statystyce i formalnej zawartości tych samych rodzin kończą się w zasadzie podobieństwa pomiędzy oboma wydaniami. W przypadku rodzin Fissidentaceae, Calymperaceae, Encalyptaceae i Ptychomitriaceae, które należą do stosunkowo dobrze zbadanych pod względem taksonomicznym w Azji, zmiany są stosunkowo niewielkie. Składają się na nie nowo opisane w ostatnich kilku latach gatunki (Encalypta sinica Zhao & Li, E. tianschanica Zhao, Hu & He, Syrrhopodon hongkongiensis Zhang i Ptychomitrium mamillosum Guo, Cao & Gao) oraz nowe przybytki do brioflory Chin, m.in. Fissidens angustifolius Sull. (nowy dla Azji), F. crassinervis Sande Lac., F. flabellatus Thwait. & Mitt., F. subangustatus Fleisch. i Encalypta sibirica (Weinm.) Warnst.

Największe różnice dotyczą dużej i trudnej rodziny Pottiaceae. Dla chińskiej briologii grupa ta ma znaczenie symboliczne, bo właśnie ona była przedmiotem obszernych studiów P.-C. Chena, ojca chińskiej briologii, który w 1941 r. opublikował obszerne studium taksonomiczne azjatyckich Pottiaceae, a wiele z jego koncepcji przetrwało po dzień dzisiejszy. Bardzo wiele gatunków zaakceptowanych w wersji chińskojęzycznej, okazało się być tożsamymi z innymi gatunkami. Niestety tylko w nielicznych wypadkach autorzy zaznaczają nowe synonimizacje, przez co trudno jest ocenić skalę zmian taksonomicznych bez uciekania się do szczegółowych studiów literaturowych. Niektóre zmiany spowodowały nawet wykreślenie pewnych rodzajów z flory Chin, np. Rhamphidium Mitt., gdyż opisany niedawno z Chin gatunek Rh. crassicostatum Li jest identyczny z Timmiella anomala (Bruch & Schimp.) Limpr. Ale dla równowagi, Gyroweisia brevicaulis (Müll. Hal.) Broth. okazała się być faktycznie Luisierella barbula (Schwägr.) Steere, a rodzaj Luisierella Thér. & P. Varde, nie był dotąd podawany z Chin. Ubytki powstałe w wyniku zmian taksonomicznych są z reguły rekompensowane przez gatunki i rodzaje stwierdzone w Chinach po raz pierwszy. Nowymi rodzajami dla chińskiej brioflory są m.in. *Pterygoneurum* Jur., *Gymnostomiella* Fleisch., *Tuerckheimia* Broth., *Phascum* Hedw., *Hilpertia* Zand. i *Chenia* Zand.

Autorzy przyjęli wiele nowych ujęć taksonomicznych w rodzinie *Pottiaceae* zaproponowanych przez amerykańskiego briologa R. H. Zandera, chociaż nie zaakceptowali jego szerokiej koncepcji rodzaju Tortula Hedw., obejmującego rodzaje Desmatodon Brid. i Phascum, i zachowali ich odrębny status taksonomiczny. Flora zawiera większość opisanych ostatnio z Chin nowych gatunków, nawet w 2000 r. (Ptychomitrium mamillosum), ale brak jest tu zupełnie wzmianki o Tortula bidentata X.-l. Bai, gatunku opisanym w 1997 r. z Mongolii Wewnetrznej. Gatunek ten faktycznie należy do rodzaju Syntrichia [Syntrichia bidentata (X.-l. Bai) Ochyra, comb. nov.; BAZONIM: Tortula bidentata X.-l. Bai, Fl. Bryoph. Intramongol.: 227. 1997] i jest blisko spokrewniony, a być może i tożsamy, ze S. caninervis Mitt.

Podobnie jak w tomie pierwszym, cytowane są tu typy dla większości nazw gatunkowych, w tym także synonimów, ale nie zawsze są one poprawne, np. Tortula princeps De Not. została opisana przez G. De Notarisa na podstawie okazów zebranych na Sycylii przez Balsamo i na Sardynii przez samego De Notarisa w 1835 r., a nie przez Rabenhorsta w 1847 r. Zresztą sam gatunek był opisany w 1836 r., więc okaz uznany za typ nie mógł być znaleziony już po opublikowaniu jego diagnozy! Również dane dotyczące ogólnego rozmieszczenia nie zawsze są dokładne, np. Hilpertia velenovskyi (Schiffn.) Zand. podana jest z Rosji, chociaż naprawdę gatunek ten rośnie tylko na Ukrainie, nie ma zaś informacji o jego występowaniu w Niemczech. Podobnie dla Encalypta rhaptocarpa Schwägr., Stegonia latifolia (Schwägr.) Venturi czy Pterygoneurum ovatum (Hedw.) Dix. brak jest danych o ich występowania na Antarktydzie. W dwóch wypadkach autorzy zniekształcają nazwy łacińskie gatunków, Didymodon tectorus (zamiast D. tectorum) i D. rivicolus (Zamiast D. rivicola). Są to jednak uchybienia drobne, które absolutnie nie mogą wpłynać na bardzo wysoka ocenę całego dzieła, które stanowi bardzo ważny wkład w poznanie azjatyckich mchów, tak od strony taksonomicznej jak i fitogeograficznej.

Ryszard OCHYRA

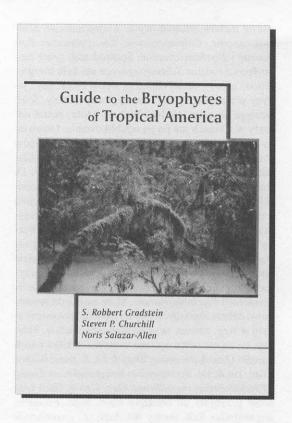
¹ Patrz recenzja R. Ochyry, *Wiadomości Botaniczne* **29**(1): 73–74 (1985).

GRADSTEIN S. R., CHURCHILL, S. P. & SALAZAR-ALLEN N. *Guide to the bryophytes of tropical America*. Memoirs of the New York Botanical Garden, Volume 86, The New York Botanical Garden, Bronx, New York, 2001. viii + 577 str., 219 ryc. Opr., format 19,6 × 27,4 cm. Cena: 75 USD. ISBN 0–89327–435–6.

Spośród wszystkich obszarów położonych na południe od Zwrotnika Raka, tropiki amerykańskie mają nie tylko najlepiej poznaną florę mszaków, ale bez cienia przesady można określić je również mianem kolebki briologii tropikalnej. Tu bowiem powstało pierwsze opracowanie egzotycznych mszaków, a była nim opublikowana już w 1806 r. przez szwedzkiego botanika O. Swartza flora mszaków Indii Zachodnich. Tu z kolei w 1869 r. W. Mitten wydał słynne Musci austro-americani,1 zaś w latach 1884-1885 ukazały się nie mniej wartościowe Hepaticae amazonicae et andinae R. Spruce'a. Były to pierwsze kontynentalne flory mszaków poza półkulą północną, które w XX w. zostały uzupełnione szeregiem flor lokalnych. Neotropiki są jednocześnie obszarem majacym niezwykle bogatą i zróżnicowaną brioflore. Rośnie tu około 4000 gatunków mchów, watrobowców i glewików, co stanowi w przybliżeniu blisko jedna trzecią ogólnej liczby gatunków w tej grupie roślin, a miara tego bogactwa sa liczne endemiczne rodzaje - 50 wśród wątrobowców i 80 wśród mchów. Mimo nagromadzenia ogromnych zbiorów zielnikowych i bogatej literatury florystycznej i taksonomicznej, neotropiki jako całość nie doczekały się jeszcze pełnej nowoczesnej flory mszaków. I zapewne takowa prędko nie powstanie, gdyż w badania taksonomiczne nad neotropikalnymi mszakami zaangażowana jest zaledwie garstka briologów, często zajmujących się tymi roślinami czysto amatorsko. Omawiana książka stanowi podsumowanie aktualnego stanu wiedzy na temat mszaków tropików amerykańskich na poziomie rodzin i rodzajów.

Zasadniczą część książki, którą wypełnia przegląd taksonów, poprzedzają ogólne rozważania na temat mszaków. Rozpoczyna je ogólna charakterystyka gromady *Bryophyta* oraz tabelaryczne zestawienie najważniejszych cech różniących trzy należące do niej klasy: wątrobowce, glewiki i mchy. W dalszej części każda z tych klas jest szczegółowo scharakteryzowana, a szczególnie ważne pod względem diagnostycznym struktury, np. typy rozgałęzień, ciałka oleiste i ułożenie liści u wątrobowców oraz formy wzrostu, ułożenie i kształty liści, kształty komórek liści i ich ornamentacja, brzegi blaszki liściowej i typy ozębni u mchów zostały zilustrowane rycinami kreskowymi.

Po opisach taksonomicznych omówione są ogól-

ne zagadnienia dotyczące rozmieszczenia i ochrony neotropikalnych mszaków. Autorzy dziela ten obszar na 10 regionów i charakteryzują ich brioflorę, kładąc szczególny nacisk na taksony endemiczne. Z oczywistych względów są to bardzo pobieżne opisy, ale autorzy cytują tu praktycznie całą najważniejszą literaturę briogeograficzną, dzięki której zainteresowani czytelnicy będą mogli poszerzyć swoja wiedze. Najbogatszą i najbardziej zróżnicowaną brioflorę ma region północnoandyjski, gdzie rośnie 8 endemicznych rodzajów wątrobowców i 6 endemicznych rodzajów mchów, przy ogólnej liczbie gatunków szacowanej na 1200-1400. Podobnie bogatą florę mają Andy centralne, z tym, że nie ma tu ani jednego endemicznego rodzaju wśród wątrobowców, zaś aż 10 endemicznych rodzajów mchów.

W kolejnym rozdziałe zaprezentowany jest przegląd siedlisk zajmowanych przez mszaki. Po kolei scharakteryzowana jest brioflora pięciu typów lasów deszczowych, lasów suchych i sawann oraz siedlisk alpejskich (páramo, puna i zacatonal). Część wstępną zamykają krótkie rozdziały o znaczeniu praktycznym, w których autorzy opisują jak zbierać mszaki do celów naukowych, dają przegląd najważniejszych Flor neotropikalnych, wykaz najważniejszych zielni-

ków briologicznych w Ameryce Środkowej i Południowej, słowniczek terminologiczny oraz obszerną bibliografię.

Zasadniczą część książki (ponad 500 stron druku) wypełniają opisy taksonów, klucze do oznaczania rodzin i rodzajów oraz ikonografia. W przypadku wątrobowców zastosowany został podział na rzędy, a w ich obrębie rodziny omawiane są w kolejności alfabetycznej, zaś w przypadku mehów zarzucony został podział na wyższe jednostki taksonomiczne i wszystkie rodziny zostały ustawione również w porzadku alfabetycznym. Niestety, w przypadku taksonów o randze powyżej rodziny autorzy wprowadzili sporo bałaganu. Najpierw dziela gromade mszaków na tradycyjne klasy: Hepaticae, Anthocerotae i Musci (str. 2), zaś później (str. 241) nadają mchom range gromady, którą dzielą zgodnie z dość powszechnie akceptowanymi poglądami na 4 klasy, by w chwile później (str. 242) zaprezentować klucz do oznaczania podklas, chociaż nazwom taksonów nadają końcówki charakterystyczne dla klas właśnie. Świadczy to o wyraźnej niekonsekwencji i niedopracowaniu koncepcji całego dzieła jeśli idzie o spójność systemu klasyfikacyjnego, co ma znaczenie podstawowe w tego typu opracowaniu. Jeśli profesjonalny briolog ma kłopoty z ustaleniem jakimi taksonami autorzy operują, to łatwo sobie wyobrazić watpliwości jakie nasuna się użytkownikom nie zajmującym się zawodowo ta grupą roślin.

Wszystkie taksony są scharakteryzowane według tego samego schematu, na który składają się: zwięzły opis taksonomiczny, ekologia, dyskusja i cytowana najważniejsza literatura przedmiotowa, a w przypadku rodzin także klucz do oznaczania rodzajów. Opisy rodzajów często nie mają charakteru uniwersalnego i wielu wypadkach powielają cechy uwzględnione w tradycyjnych Florach z półkuli północnej, bez uwzględniania cech nie występujących u taksonów holarktycznych. Aby nie być gołosłownym wystarczy podać kilka przykładów. Szczeciny w rodzaju Ditrichum określone są jako wydłużone i w konsekwencji puszki są wyniesione ponad liście perychecjalne. Tymczasem u dwóch gatunków z południowej półkuli szczeciny są bardzo krótkie i dlatego puszki są prawie siedzące i otoczone przez liście perychecjalne. W przypadku Orthodicranum nie jest podana w opisie najważniejsza cecha diagnostyczna tego rodzaju, odróżniająca go od rodzaju Dicranum, a mianowicie jednowarstwowe komórki skrzydłowe. Dla tegoż Dicranum komórki blaszki liściowej określone sa jako jednowarstwowe. Czyżby autorzy nie słyszeli o D. crassifolium z Obszaru Śródziemnomorskiego, u którego blaszki liściowe są akurat wielowarstwowe?

Trójrzędowe ułożenie tiści w rodzaju *Meesia* znane jest tylko u jednego gatunku, *M. triquetra*, u innych liście ustawione są w wielu rzędach. Podobne przykłady można mnożyć bez końca, a dowodzą one, że autorzy po prostu kompilowali opisy z rozmaitych Flor, bez znajomości wielu gatunków z autopsji.

Odrębną sprawą są przyjęte koncepcje taksonomiczne. O ile ujęcia rodzajów o bardzo szerokich, nieraz kosmopolitycznych zasięgach, są dobrze ugruntowane, o tyle słabiej znane rodzaje tropikalne są niekiedy prezentowane w dość dziwnych ujeciach. Nie wiadomo co skłoniło autorów do właczenia monotypowego rodzaju Vittia do rodzaju Limbella. Można przypuszczać, że tylko ekologiczne podejście do taksonomii mchów, bo jak inaczej wytłumaczyć połączenie tak odległych systematycznie gatunków jak hawajska Limbella tricostata i antypodalna Vittia pachyloma, których jedyną wspólną cechą jest posiadanie obrzeżenia blaszki liściowej, co jest ewidentną cechą adaptacyjną do życia w strumieniach z szybko płynącą wodą. Na podobnej zasadzie został zapewne przeniesiony do rodziny Amblystegiaceae rodzaj Gradsteinia, który faktycznie wykazuje silne pokrewieństwo z rodzajem Platyhypnidium z rodziny Brachytheciaceae.

Bardzo niespójna jest koncepcja rodzajów, np. w rodzinie Amblystegiaceae. Z jednej strony tradycyjny rodzaj Campylium został rozbity na dwa odrębne rodzaje, z drugiej zaś strony została zachowana archaiczna koncepcja rodzaju Drepanocladus. Chociaż rodzaj Hygrohypnum jest trudny do zdefiniowania, to jednak pozostawienie w nim H. reduncum jest nie do przyjęcia, gdyż gatunek ten ewidentnie należy do rodzaju Mittenothamnium i jest pokrewny chilijskiemu M. deguchii. Niestety, autorzy zupełnie zignorowali opracowanie taksonomiczne, w którym ta kwestia była szczegółowo dyskutowana. Na pewno sensowniej byłoby zilustrować rodzaj Hygrohypnum na przykladzie gatunku-typu, H. luridum, który w neotropikach występuje w Gwatemali. Tylko ze sobie znanych powodów autorzy utrzymują nazwę rodzajową Microdus, chociaż cytują publikację, w której udowodniono, że nazwa ta powinna być zastąpiona przez Leptotrichella. Podobnie tyczy się to Saitobryum peruvianum, który poprawnie nazywa się S. lorentzii.

Ogółem z neotropików znanych jest 120 rodzin i 595 rodzajów, w tym 76 rodzin i 400 rodzajów mchów, 41 rodzin i 188 rodzajów wątrobowców oraz 3 rodziny i 7 rodzajów glewików. Warto zwrócić uwagę, że autorom zagubił się gdzieś wybitny rodzaj mchu *Campylopodium* z rodziny *Dicranaceae*, którego jeden gatunek, *C. medium*, znany jest z Portoryko. Nowości taksonomicznych jest w omawianym opra-

cowaniu niewiele, a na specjalną uwagę zasługuje włączenie monotypowego rodzaju *Olgantha* do rodzaju *Triandrophyllum*.

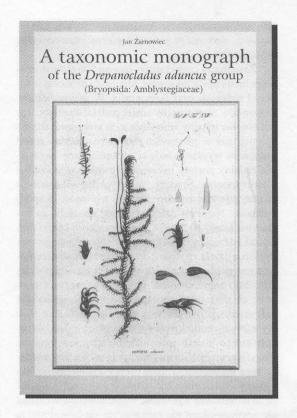
Jako całość książka prezentuje się okazale i, mimo rozlicznych uchybień, stanowi obecnie jedyny przewodnik do oznaczania rodzajów mszaków neotropikalnych. Idea takiego opracowania jest skądinąd bardzo dobra i godna naśladowania i na pewno warto byłoby, aby podobne przewodniki zostały opracowane dla innych kontynentów czy większych obszarów fitogeograficznych na południowej półkuli.

Ryszard OCHYRA

ŻARNOWIEC J. *A taxonomic monograph of the* Drepanocladus aduncus *group* (Bryopsida: Amblystegiaceae). Łódź Technical University, Bielsko-Biała Branch, Bielsko-Biała, 2001. xii + 248 str., 82 ryc. Miękka opr., format 20,5 × 29,5 cm. Cena: 110 PLN. ISBN 83–87087–13–0.

Mchy ziemno-wodne od niepamiętnych czasów przysparzały najwięcej problemów i kłopotów taksonomom. Cechuje je bowiem wyjątkowa plastyczność, przejawiająca się w tworzeniu niezliczonych postaci fenotypowych, co w połączeniu z występowaniem paralelizmu form siedliskowych u pokrewnych gatunków rosnących w tych samych warunkach stanowiło, zwłaszcza w przeszłości, doskonałą inspirację do wyróżniania niezliczonych taksonów, zarówno gatunków, jak i taksonów wewnątrzgatunkowych. Najlepszym przykładem ilustrującym ten stan rzeczy jest Drepanocladus aduncus (Hedw.) Warnst. Jest to pospolity panholarktyczny gatunek odznaczający się wyjątkowym polimorfizmem, co sprawiło, że od 1797 r., kiedy J. Hedwig po raz pierwszy zaprezentował jego koncepcję, opisano w tym kompleksie aż 197 taksonów różnych rang, w tym 25 gatunków, 4 podgatunki, 96 odmian, 17 pododmian, 42 formy i 13 podform. Gdy dodać do tego, że większość nazw tych taksonów zaprezentowana została w ujęciach taksonomicznych, każdemu kto miał bliższy kontakt z tą grupą jawiła się ona jako swoista dżungla nazw i trudnych do zdefiniowania taksonów. Ambitną próbę uporządkowania tego ogromnego chaosu taksonomicznego i nomenklatorycznego podjął się autor niniejszej monografii.

Omawiana książka jest klasyczną monografią taksonomiczną kompleksu *Drepanocladus aduncus*, w której autor w perfekcyjny sposób wykorzystał i zastosował wszystkie metody taksonomii opisowej, a podstawowe rozstrzygnięcia w definiowaniu poszczególnych gatunków oparł na analizie biometrycznej najważniejszych cech diagnostycznych. Opraco-

wanie oparte jest na wyjątkowo bogatym i w pełni reprezentatywnym materiale faktycznym. Autor zbadał blisko 6000 okazów zielnikowych oraz przeanalizował typy nomenklatoryczne dla 141 taksonów (71,5% wszystkich taksonów opisanych w tym kompleksie), co jest osiągnięciem wyjątkowym, zważywszy na ogromne rozproszenie materiałów w światowych zielnikach.

Opracowanie zawiera wszystkie niezbędne elementy jakie winny cechować nowoczesną monografię taksonomiczną. W części wstępnej zaprezentowany jest przegląd ujęć taksonomicznych samego kompleksu oraz historia taksonomiczna poszczególnych gatunków i niższych taksonów. Bardzo szczegółowo omówione są tu klasyfikacje tej grupy zaprezentowane przez C. Sanio, F. Renaulda, C. Warnstorfa, G. Rotha i W. Moenkemeyera, w skondensowany sposób ukazujące całą złożoność problemu, z którym beznadziejnie próbowali zmierzyć się ci dziewiętnastowieczni badacze.

Najistotniejszy w całej monografii jest rozdział czwarty "Basis for division of the *Drepanocladus aduncus* group", w którym autor zawarł całą swoją filozofię odnośnie do klasyfikacji tego kompleksu. W bezdyskusyjny sposób udowadnia istnienie wyraźnej

nieciągłości w długości komórek blaszki liściowej, a swoje wywody poparł bardzo pomysłowymi wykresami opartymi na analizie danych ze stu badanych biometrycznie populacji z całego zasięgu. Cecha długości komórek liścia była brana pod uwagę przez dawniejszych systematyków, lecz dopiero autor omawianej monografii ustalił właściwe zakresy długości komórek dla poszczególnych gatunków i przetestował je na ogromnej liczbie badanych okazów.

Część wstępną zamyka przegląd cech ważnych pod względem taksonomicznym oraz syntetyczne rozważania na temat ckologii i fitogeografii badanego kompleksu, który występuje na wszystkich kontynentach z wyjątkiem Antarktydy, a w tropikach gatunki z tej grupy występują tylko w wyższych położeniach górskich.

Główną część monografii wypełniają klucze do oznaczania oraz przegląd gatunków. Autor wyróżnia w tej grupie cztery gatunki: D. aduncus, D. polycarpos (Voit) Warnst., D. capillifolius (Warnst.) Warnst. oraz nowo opisany gatunek D. stagnatus Zarnowiec występujący w Europie oraz w Zachodniej Grenlandii. Dla wszystkich nazw gatunkowych podana jest pełna synonimika, z reguły bardzo obszerna, np. sam Drepanocladus polycarpos ma 66 synonimów heterotypowych, których wyliczenie zajmuje prawie 9 stron druku w formacie A-4!, oczywiście z zacytowaniem wszystkich synonimów homotypowych i typów nomenklatorycznych. Typ każdej nazwy jest szczegółowo opisany, często zilustrowany, a sam autor dokonał wielu nowych lektotypizacji oraz wskazał neotyp dla D. polycarpos. Wszystkie gatunki są szczegółowo opisane i zilustrowane, mają dokładnie omówioną zmienność, bogato zilustrowaną kolorowymi zdjęciami pokrojów różnych fenotypów oraz scharakteryzowaną ekologię i rozmieszczenie geograficzne, które przedstawione jest na mapach punktowych, oddzielnych dla poszczególnych kontynentów. Opracowanie każdego gatunku zamyka wykaz badanych okazów zielnikowych, w tym osobne zestawienie badanych eksykatów. W części końcowej monografii znajduje się przegląd taksonów wykluczonych z badanego kompleksu, ze wskazaniem ich rzeczywistego statusu taksonomicznego, oraz wykaz taksonów, dla których nie zostały złokalizowane typy nomenklatoryczne.

Monografia J. Żarnowca jest dziełem doskonałym pod każdym względem. Autor w perfekcyjny sposób rozwiązuje wszystkie problemy taksonomiczne i daje jasny i klarowny obraz badanej grupy. Gdy dodać do tego, że tekst napisany jest świetną angielszczyzną, a sama książka prezentuje się nienagannie od strony redakcyjnej i poligraficznej, można z pełnym przekonaniem stwierdzić, że polska i światowa

botanika wzbogaciły się o dzieło wyjątkowej wartości, mogące być wzorem dla opracowań monograficznych na poziomie alfa taksonomii. Zadaje ono również kłam pokutującym tu i ówdzie przekonaniom, że w Polsce nie można wykonać dobrej, oryginalnej pracy taksonomicznej.

Ryszard OCHYRA

Krause W. Charales (Charophyceae). 18. Teil: Süßwasserflora von Mitteleuropa. Herausgegeben von H. Ettl, G. Gärtner, H. Heynig, D. Mollenhauer. Gustaw Fischer, Jena, Stuttgart, Lübeck, Ulm, 1997, 202 str., ISBN 3-8274-0890-3.

Characeae (ramienice) są starą linią rozwojową, która istnieje od około 420 milionów lat i tworzą oddzielną, łatwo rozpoznawalną grupę taksonomiczną zielenic, charakteryzującą się unikalnym typem budowy organów rozmnażania.

Prezentowane opracowanie pojawiło się pięć lat temu, jest 18. tomem, z planowanych 24, serii wydawniczej Süβwasserflora von Mitteleuropa. Jak wszystkie tomy tej serii opatrzony jest wstępem autorów i redaktorów. Szczegółowy spis treści ułatwia posługiwanie się zamieszczonym kluczem, łatwo więc można dotrzeć do opisów poszczególnych taksonów ramienic.

W pierwszej części autor zamieścił na 60 stronach informacje dotyczące zarówno cytologii i morfologii, jak i sposobu rozmnażania. Dużo miejsca poświęcił ekologii ramienic, zwracając uwagę na wartości wskaźnikowe poszczególnych taksonów używane przy ocenie stopnia zanieczyszczenia wód i ich żyzności. Znaleźć tu można podstawowe informacje o metodach badań i prowadzeniu hodowli na pożywkach opracowanych przez Chu (1942) i van Shen (1971). W rozdziale dotyczącym filogenezy wspomniano o najważniejszych kopalnych znaleziskach ramienic z górnego syluru.

W obrębie rzędu Charales wyróżniono rodzinę Characeae z dwoma plemionami Chareae i Nitelleae. Do pierwszego plemienia włączono rodzaje *Chara*, *Nitellopsis*, *Lychnothamnus* i *Lamprothamnium* natomiast do drugiej rodzaje *Nitella* i *Tolypella*. Przyjęty przez autora układ systematyczny jest w zasadzie taki sam, jak przyjęty u nas przez Dąmbską (1964); zasadnicze różnice polegają na tym, że zmienił on rangę podrodzin *Nitelloidae* i *Charoidaea* na plemiona.

W opisach poszczególnych gatunków, obok ich nazwy, podano synonimy i obszerne wiadomości o zmienności, miejscu występowania, zajmowanych siedliskach oraz rozmieszczeniu w Europie Środkowej, w tym i w Polsce. Każdy gatunek zilustrowany

jest bardzo starannie wykonanymi rycinami kreskowymi. W recenzowanym tomie zamieszczono opisy dla gatunków rodzajów *Chara* (28 gatunków), *Nitellopsis* (1), *Lynchothamnus* (1), *Lamprothamnium* (2), *Nitella* (12) i *Tolypella* (8); wynika z tego, że według ujęcia Krausego, w Europie Środkowej znane są obecnie 52 gatunki ramienic. Na końcu książki zamieszczono ponadto bardzo dobrze ilustrowany klucz do oznaczania subfosylnych oospor dla rodzajów *Chara*, *Tolypella* i *Nitella*, powiększając tym samym grono potencjalnych odbiorców o paleobotaników zainteresowanych tą grupą roślin.

W obszernej literaturze zestawionej na 11 stronach są też nazwiska polskich badaczy: Dąmbskiej (1966), Gołdyna (1983), Karczmarza (1982), Kornasia (1960), Roweckiego (1986), Szmeji (1979) i Tobolskiego (1983).

Z Polski do 1990 roku podano 44 nazwy gatunkowe rodzaju *Chara* (w tym również kopalne), spośród których wiele zostało uznanych przez Krausego za synonimy lub przeniesiono je do innych rodzajów. Monografia Charales (Charophyceae) jest najnowszym opracowaniem tej grupy roślin, zalecam więc korygowanie oznaczeń wykonanych na podstawie 13. tomu *Flory Stodkowodnej Polski* (1964), w oparciu o prezentowane dzieło.

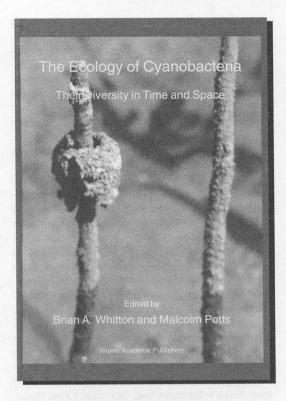
Konrad WoŁowski

*WHITTON B. A., POTTS M. (red.), *The ecology of Cyanobacteria. Their diversity in time and space*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/London/Boston, 2000, 668 str., ISBN 07923-4735-8.

Powstanie tego dzieła jest niewątpliwie zasługą jego redaktorów, Briana Whittona i Malcolma Pottsa, oraz około 30 autorów. Jak stwierdzają redaktorzy we wstępie, opracowanie jest siostrzanym tomem do wydanego wcześniej przez Donalda Bryona *The molecular biology of cyanobacteria* (1994).

Wprowadzenie do całości stanowią pięknie wykonane barwne fotografie ułożone tematycznie na 34 planszach, ilustrujące zagadnienia zróżnicowania form sinic (cjanobakterii lub cjanoprokariota, jak proponuje Komarek), różnorodności najczęściej zajmowanych środowisk, w tym zawierające przykłady sinic występujących w ekstremalnych siedliskach, a także porównawcze zestawienia taksonów współczesnych i fosylnych. To nietypowe wprowadzenie zachęca czytelnika do studiowania kolejnych rozdziałów.

Wstęp, pióra redaktorów, informuje że przyjęli oni w opracowaniu podział systematyczny zaproponowany przez Castenholtza i Waterbury w 1989

roku, a także sygnalizuje zagadnienia szczegółowe przedstawiane w kolejnych rozdziałach.

W następnych 22 rozdziałach przedstawiono wyniki badań zarówno cyanobakterii (sinic) planktonowych morskich i słodkowodnych, jak i pikoplanktonowych, czyli tych najmniejszych, o średnicy mniejszej niż 0,2-2,0 m. Sporo miejsca poświęcono zakwitom sinic oraz cyanotoksynom; te problemy rozpatrywane są prawie we wszystkich rozdziałach książki. Bardzo ciekawy jest rozdział o znaleziskach fosylnych sinic. Szkoda tylko, że brak w nim informacji o opisanej przez Starmacha (1963) Schizothrichites ordoviciensis, znalezionej w piaskowcach tremadockich w górach Świętokrzyskich. Dużo miejsca poświecono sinicom geotermalnym i powstawaniu stromatolitów. Omówiono zagadnienia z zakresu fizjologii, geochemii, biochemii i biologii molekularnej. Są też trzy rozdziały poruszające zagadnienia ekologii molekularnej, co pozwala lepiej zrozumieć właściwości tej szczególnej grupy organizmów. Znaleźć tu można także informacje odnoszące się do np. komercyjnego wykorzystania szczepów "Spirulina" (Arthrospira), czy uwagi na temat roli sinic w biodegradacji zanieczyszczeń wód i gleby różnorodnymi związkami chemicznymi. Po każdym rozdziale zamieszczono wyczerpującą bibliografię.

Przedstawiane dzieło liczy ogółem 630 stron. Na końcu zawiera obok indeksu rzeczowego także indeks organizmów, co bardzo ułatwia czytelnikowi poruszanie się w jego bogatej i szczegółowej treści. Jestem przekonany, że dzieło to stanowić będzie jeden z podstawowych podręczników nie tylko dla specjalistów fykologów, ale także dla geobotaników, mikrobiologów oraz pracowników stacji oczyszczania i uzdatnia wód; polecam więc jego studiowanie.

Konrad Wołowski

NEVO E., WASSER S. P. (red.), *Biodiversity of Cyanoprocaryotes, Algae and Fungi of Israel. Cyanocaryots and Algae of Continental Israel.* A. R. A. Gantner Verlag K. – G. Ruggell 2000, 629 str. Liechtenstein. ISBN 3–940144–23–5.

Monografia ta została wydana przez International Centre for Cryptogamic Plants and Fungi, Institute of Evolution University of Haifa i dobrze nam znany Instytut Botaniki im. M. G. Holodnego Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie i jest pierwszą spośród 20–25 planowanych, które będą wydane sukcesywnie w ciągu 10 lat w serii Biodiversity of Cyanoprocaryotes, Algae and Fungi of Israel. Autorzy opracowania nazwali ją skromnie spisem nazw gatunków różnych grup taksonomicznych glonów podawanych do 1999 roku z wód kontynentalnych Izraela. Jest ona czymś więcej niż zapowiadany spis, zawiera bowiem opisy znalezionych taksonów, informacje o miejscu występowania poszczególnych gatunków w Izraelu, a także mapki rozmieszczenia w Izraelu zarówno taksonów nowo opisanych dla nauki, jak i nowych dla kraju. Można tu znaleźć wiele informacji dotyczących historii badań fykologicznych na terenie Palestyny (np. pierwsze odnotowane informacje podane zostały w pracy Bruna z 1873 roku, a badaniami glonów na szeroką skalę zajmowała się jako pierwsza na tym terenie Rayss; ich wyniki opublikowała w 1944 roku).

Część taksonomiczną poprzedza wstęp oraz krótka charakterystyka geograficzna i geomorfologiczna Izraela wraz z danymi o klimacie i charakterystyką typów zbiorowisk roślinnych. Następnie zamieszczono charakterystykę poszczególnych grup taksonomicznych, wyjaśnienia dotyczące układu taksonomicznego i spis systematyczny omawianych grup. Gatunki ułożone są alfabetycznie w obrębie rodzaju; nowe dla nauki i nowe dla Izraela zaznaczono gwiazdką, a zasięg ich występowania przedstawiono na odrębnych mapkach. Dla każdego gatunku podano synonimy w układzie chronologicznym. Przy opisach podano ponadto informacje o ekologii i literaturę przed-

miotową. Tylko znikoma część gatunków jest ilustrowana oryginalnymi rysunkami.

Obok profesorów Eviatara Nevo i Salomona Wassera, współautorami są specjaliści fykolodzy z Instytutu Botaniki Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie: O. F. Krakhmalny, A. A. Levanets, V. V. Stiupina, P. M. Tsarenko, O. M. Vinogradova oraz znany diatomolog niemiecki profesor H. Lange-Bertalot z Instytutu Botaniki Uniwersytetu we Frankfurcie nad Menem.

Autorzy opracowania zamieścili w nim informacje o 1254 taksonach, należących do 283 rodzajów z takich grup, jak: Cyanoprocaryota (328 taksonów), Euglenophyta (95), Dinophyta (22), Cryptophyta (7), Xanthophytaysophyta (11), Bacillariophyta (432) Chlorophyta (333) i Rhodophyta (5). Wśród scharakteryzowanych taksonów aż 312 to nowe dla flory Izraela i 10 gatunków nowych dla nauki. Wiele z nich uznano za gatunki endemiczne; wśród cjanobakterii: Synechococcus raysae, S. sulphuricum, Chroococcidiopsis kashaii, Ch. supralitoralis, Ch. umbratilis, Ch. versatilis i Leptopogon galilaeus. Czternaście taksonów okrzemek endemicznych i nowych dla nauki (Cymbellopleura delicatula subsp. judaica, Frustulia spiculata, subsp., judaica, Gomphonema alineae, G. halbachii, G. inkoerieae, G. ortalii, Navicula alineae, N. amphiceropsis, N. cariocincta, N. ehrlichae, N. massadaea, Nitzschia tsarenkoi, Opephora linearis) opisał z tego terenu Lange-Bertalot, dokumentując je fotografiami z mikroskopu świetlnego i skaningowego. W opracowaniu przedstawiono też kilka zielenic uznanych za endemity Izraela (Chlamydomonas pallidopsis, Ch. israilensis, Friedmania israeliensis, Neochlorosarcinea negevensis f. ferruginea).

Tylko dla niektórych gatunków zamieszczono rysunki. Najlepiej udokumentowane są okrzemki opracowywane przez Lange-Bertalota i Kramera. Autorzy nie ustrzegli się przed drobnymi uchybieniami. Przykładowo, przy niektórych gatunkach okrzemek nie wiadomo, kto faktycznie jest autorem nazwy gatunkowej (np. Gomphonema inkadoriae czy G. halbachii opisał Lange-Bertalot wspólnie z Reich (Reichardt?), niekiedy brakuje odpowiednich cytatów literatury (np. s. 242; Kramer 1999). Skapo ilustrowane są niektóre grupy (np. zamieszczono ilustracje tylko 21 gatunków euglenin; tu prawdopodobnie mylnie podpisano E. deses jako E. dicentra Skuja 1948 na Tablicy 21, fig. 15). Nie zmniejsza to jednak zasadniczej wartości dzieła, które stanowi ważne źródło informacji o biogeografii gatunków z różnych grup taksonomicznych glonów.

GORISSEN I. Die grossen Hochmoore und Heidelandschaften in Mitteleuropa: Natur – Landschaft – Naturschutz. Selbstverlag Ingmar Gorissen, Siegburg, 1998, 190 str., 141 barwnych ryc., 7 tab. Ceny nie podano. ISBN 3-00-003890-6.

Torfowiska wysokie i wrzosowiska zajmują nadal jeszcze rozległe obszary w Europie Środkowej. Na wstępie I. Gorissen przyznaje, że trudno ściśle określić granice Środkowej Europy poza granicą południową, którą wyznaczają Alpy. Załączona mapa wskazuje, że objął on swoim opracowaniem teren od Holandii, przez Północne Niemcy, Danię i Północną Polskę po Gdańsk na północy, następnie wzdłuż Wisły po Budapeszt i dalej ku zachodowi po Alpy. Południową część tego obszaru wyznaczają obiekty na Nizinie Węgierskiej i na przedpolu Alp Bawarskich. Rezygnując, słusznie, ze ścisłego trzymania się granic państwowych definiuje tę część naszego kontynentu jako obszar przejściowy między pozostającym pod wpływem klimatu oceanicznego zachodem, borealnym północnym-wschodem i kontynentalnym południowym-wschodem. Obszary te można scharakteryzować zasięgami wielu gatunków roślin charakterystycznych dla, odpowiednio, wrzosowisk, torfowisk czy stepów. Autor przytacza te gatunki podając ich nazwy niemieckie. Wprawdzie już w części wstępnej większość z nich wymieniona jest także wraz z nazwami łacinskimi, ale polski czytelnik dopiero znacznie później może się dowiedzieć, że np. Echte Glockenheide to Erica cinerea, Gallischer Stechginster to Ulex galii, a Torfgränke to Chamaedaphne calyculata. Niestety, nazwy zoologiczne pojawiają się wyłącznie w języku niemieckim.

Wiele z objętych opracowaniem torfowisk i wrzosowisk znajdowało się do 1990 r. w granicach poligonów wojskowych, i to zarówno NATO jak i byłego Paktu Warszawskiego. Wiele z nich nadal spełnia taką rolę. Polskiego czytelnika zainteresuje zapewne informacja o wrzosowiskach okolic Biedruska, Bornego-Sulinowa czy Żagania.

Z przedstawionego zarysu historii ochrony torfowisk dowiadujemy się, że po raz pierwszy ochroną objęty został kompleks torfowisk wysokich Zehlau położony w Prusach Wschodnich, o powierzchni 2000 ha. Działo się to w początkach XX stulecia, a inicjatorem tego przedsięwzięcia był Karl-Albert Weber, którego nazwisko kojarzone jest z milowymi krokami w rozwoju wiedzy o torfowiskach. Pierwsze wrzosowisko objęte zostało ochroną prawną nieco później, w roku 1921. Powstał wówczas park narodowy Lüneburger Heide. Niestety, znaczne obszary torfowisk wysokich na niżu w różnych częściach Euro-

py, zostały odwodnione i wyeksploatowane. Wrzosowiska spotkał nielepszy los, bo wiele z nich zalesiono, a w sąsiedztwie dużych miast zabudowano. Obecnie w Europie Środkowej istnieje jeszcze około 165 000 ha wrzosowisk, w tym 43 większe kompleksy, z których każdy przekracza 1000 ha.

Wrzosowiska i torfowiska wysokie omówione są w kilku podrozdziałach, w których zawarto opis poszczególnych, większych jednostek fizjograficznych, a więc np. północno-zachodniej część Niżu Środkowoeuropejskiego, Średniogórza itp. W ramach większych jednostek wyróżnione zostały regiony, np. w obrębie Średniogórza m.in. Eifel/Ardeny, Masyw Czeski, Przedpole Alp. Dla poszczególnych jednostek podana została raczej wyrywkowa charakterystyka klimatu, choć w kilku przypadkach znajdziemy dane bardziej szczegółowe, jak roczna suma opadów czy średnia temperatura. Tutaj też zamieszczone są informacje o szacie roślinnej terenów przyległych, czasem o rzeźbie terenu, geologii, sieci hydrograficznej, itp. Poza zainteresowaniami autora znalazły się niestety obszary położone powyżej 900 m n.p.m., choć zrobił wyjątek dla sięgających w piętro subalpejskie wrzosowisk w Wogezach. Wspomina też o Karkonoszach i Masywie Centralnym. Z nieznanych przyczyn pominął natomiast kompleks torfowisk Podhala, zajmujący jeszcze dzisiaj łącznie ponad 2800 ha.

Każdy z obiektów ujętych w omawianym opracowaniu przedstawiany jest według tego samego schematu: określenie typu (np. torfowisko wysokie, częściowo eksploatowane), struktura (np. na skutek intensywnej eksploatacji dominują stadia degradacji z Molinia, przedzielone płatami lasu bagiennego, itp), stanowiska ptaków, wielkość powierzchni, sposób użytkowania, problemy związane np. z dalszym wykorzystywaniem jako poligonu wojskowego. Dowiadujemy się np., że położone na przedpolu Alp torfowisko Wurzacher Ried obejmuje ogółem ok. 1700 ha powierzchni zabagnionej, z czego 650 ha jest torfowiskiem wysokim, w tym 450 ha jest niezaburzone i postępuje tu nadal proces przyrastania złoża. Jest to zatem największe, zdaniem autora, nieprzerwanie rosnące torfowisko wysokie w Europie Środkowej. Z kolei kompleks Annaburger Heide, od XV wieku użytkowany jako śródleśne pastwisko, obejmuje kilka tysięcy hektarów między Łabą a Czarną Elsterą i składa się z wielu wrzosowisk o 200-300 ha powierzchni. Około roku 1800 wypasano tu łącznie 4000 koni, krów, owiec i świń. Już w latach 30. XX stulecia kompleks był użytkowany częściowo jako poligon wojskowy i taką rolę pełni obecnie. W związku z tym, istnienie wrzosowisk jest poważnie zagrożone.

Opis poszczególnych obiektów jest jednak w różnym stopniu dokładny i w większości przypadków pozostaje zasadniczo opisem bardzo ogólnym; brak jest np. informacji o zespołach roślinnych, stratygrafii czy o miąższości złóż. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę cel, jaki przyświecał autorowi, można uznać, że w swoim opracowaniu zawarł wystarczającą ilość informacji. Chodziło bowiem raczej o uświadomienie czytelnikowi stopnia zniszczenia tych niezwykłych formacji roślinnych, jakimi są niewątpliwie torfowiska wysokie i wrzosowiska w Europie Środkowej.

Liczne, barwne fotografie na ogół dobrze uzupełniają tekst. Niestety, niektóre panoramy złożone z kilku segmentów różniących się czasem naświetlenia czy też wielkością przesłony, odbiegają jakością od pozostałych ilustracji.

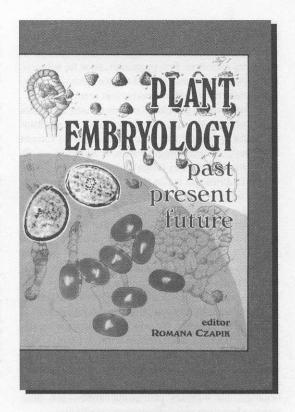
Dobrą ocenę wystawia temu opracowaniu prof. M. Succow, jeden z najwybitniejszych współczesnych specjalistów torfoznawstwa, który we wstępie wysuwa przypuszczenie, że "Być może dzięki tej książce znajdą się zapaleńcy gotowi powalczyć o zapewnienie przetrwania tym wielkim a szczególnym obszarom wrzosowisk i torfowisk wysokich w naszej gęsto zamieszkałej Europie Środkowej." Miejmy taką nadzieję.

Andrzej OBIDOWICZ

CZAPIK R. (red.), *Plant Embryology: past, present, future.* Botanical Guidebooks 24, W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Science, Kraków, 2000. Miękka opr., format 14,5 x 20,5 cm, 244 str. ISBN 83–85444–78–5, ISSN 1642–5006.

Zaledwie rok temu, a przecież jeszcze w minionym stuleciu, ukazało się omawiane zbiorowe opracowanie pod redakcją Profesor Romany Czapik. Autorzy tego dzieła pracują naukowo w dziedzinie szeroko pojętej embriologii roślin. Większość z nich wniosła wiele nowego do tej dyscypliny i była aktywnymi uczestnikami zachodzących w niej przemian. A więc znają z autopsji przeszłość, teraźniejszość i mają własne spojrzenie na przyszłość embriologii roślin.

Osiemnastu Autorów prezentujących w tej książce swoje prace pochodzi z 10 ośrodków, w tym 11 osób z czterech ośrodków w Polsce (z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie 2 osoby, z Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie 3 osoby, z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu 4 osoby oraz z Akademii Rolniczej w Krakowie 2 osoby). Siedmiu Autorów spoza Polski pochodzi z pięciu ośrodków: z Rosji (z Botanicznego Instytutu Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu – 1 osoba), ze Słowacji (z dwu Instytutów Słowackiej Akademii

Nauk: Botaniki w Bratysławie – 1 osoba, oraz Genetyki i Biotechnologii Roślin w Nitrze – 1 osoba), z Niemiec (z Instytutu Genetyki Roślin i Kultur Tkankowych w Gatersleben – 1 osoba), z Francji (z Universytetu w Amiens – 2 osoby) oraz ze Stanów Zjednoczonych (z Uniwersytetu Południowej Karoliny – 1 osoba).

Kluczem do wyboru Autorów uczestniczących w wydanym dziele, jak do większości zespołowych opracowań, były bezpośrednie wcześniejsze kontakty Redaktora z badaczami oraz wiedza o prowadzonych przez nich badaniach i o ich osiągnięciach. Liczba Autorów w *Plant Embryology: past, present, future* nie jest funkcją zaproszenia tylko ich, do uczestnictwa w tym przedsięwzięciu. Brak udziału embriologów roślin z innych ośrodków w Polsce, z których trzeba wymienić, co najmniej ośrodki uniwersyteckie w Toruniu, w Gdańsku i w Warszawie, nie jest winą Redaktora. Nieobecni mogą winić siebie, a właściwie okoliczności, które nie pozwoliły im na wzbogacenie wydanego opracowania własnym udziałem.

Nie wszyscy Autorzy omawianego dzieła w tym samym stopniu skupili swoją uwagę na jego haśle przewodnim. I nie wszystkie opracowania charakteryzuje równie generalne ujęcie problemu. W niektórych przypadkach Autorzy prezentują osiągnięcia dokonane na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat w wąskiej dziedzinie embriologii lub nawet postęp w wybranej metodzie. Przypuszczam, że w tej sytuacji, Redaktorowi wydania nie było łatwo zestawić otrzymany materiał w spójne tematycznie rozdziały.

W omawianej publikacji można wyodrebnić kilka ujęć problemu wyznaczonego tytułem: 1) embriologia roślin w świecie i na przełomie wieków (Tatiana Batygina), 2) embriologia roślin w Słowacji na tle embriologii światowej (Olga Erdelska i Anna Petrova), 3) embriologia roślin w dwu polskich uniwersytetach, od powstania zespołu badawczego do chwili obecnej – wkład do nauki światowej (UAM – Maciej Zenkteler, Barbara Stefaniak i Rafal Mól; oraz UMSC - Józef Bednara, Renata Śnieżko i Ewa Szczuka), 4) embriologia stosowana, przez pryzmat badań prowadzonych w Akademii Rolniczej w Krakowie (Maria Klein, Włodzimierz Lech) i Uniwersytetu w Amiens (Josiane Paré i Jean-Claude Laberche), 5) wybrana problematyka badań embriologicznych – jej rozwój i obecny stan wiedzy z uwzględnieniem osiągnięć polskich (Renata Śnieżko, Fritz Matzk, Romana Czapik i Maria Kościńska-Pajak, Elżbieta Zenkteler). Nie zawsze Autorzy mówią w swoich pracach o "past, present, future" omawianych dziedzin embriologii, ale wszyscy prezentują interesujące dane wsparte bogatym piśmiennictwem przedmiotu.

Na zakończenie jedno, niejako dyskusyjne pytanie, dotyczące tytułowego "past, present, future". Czy gwałtowny rozwój embriologii roślin w ciągu ostatniego dwudziestolecia jest rzeczywiście, tak jak wydają się to widzieć prof. Romana Czapik i prof. Tatiana Batygina, zasługą wzmożonej aktywności samych embriologów roślin, którzy opracowali i zaczęli stosować nowe techniki, a przede wszystkim techniki molekularne z technikami transgenowymi włącznie? Widzę to nieco inaczej. Embriologia roślin przeżyła swój tryumfalny powrót w centrum zainteresowania biologów roślin (we wczesnych latach 80. XX wieku), ponieważ w wielu pracowniach światowych podjęto nowe działania badawcze, mające na celu zrozumienie procesów morfogenetycznych rośliny w kategoriach molekularnej ekspresji programu genetycznego (nie tylko opisu strukturalnego procesów), na wzór badań na materiale zwierzęcym. Jednym z pierwszych takich programów, stymulujących także badania embriologiczne, był program nad genetyczną regulacją morfogenezy kwiatu, zainicjowany przez Meyerowitza. Podobnie stymulującą rolę odegrały programy badawcze związane z praktyką hodowlaną i rolniczą, które – co nie jest bez znaczenia – są znacznie silniej finansowane niż badania podstawowe.

Problem męskiej sterylności, embriogenezy i organogenezy somatycznej w kulturach in vitro, zapłodnienia in vitro, rozwój technik uzyskiwania roślin zmienionych genetycznie, w tym roślin transgenicznych, chęć znalezienia "genów apomiksji", stworzyły w wielu światowych zespołach o dotychczas czysto molekularnym profilu, swoiste zapotrzebowanie na embriologów roślin i ich wiedzę. Problematyka wchodząca w zakres embriologii roślin pojawiła się w nowym ujęciu w czasopismach, z których tu kilka wymienię; Development, Plant Physiology, Planta. Science, Theoretical & Applied Genetics, Journal of Plant Growth Regulation, a które w minionych latach wcale lub nadzwyczaj rzadko publikowały prace z tego zakresu. O tej tendencji świadczą również powstałe w ostatnim dwudziestoleciu czasopisma, takie jak Plant Cell czy Sexual Plant Reproduction i publikowane w nich wyniki badań, autorstwa wieloosobowych zespołów, skupiających ludzi z różnych dziedzin biologii, także embriologów roślin. O tym, że rola embriologów roślin w tych zespołach nie zawsze jest wiodąca, a nawet równo cenna, świadczy ogromna dowolność w stosowaniu nazewnictwa struktur i procesów rozwojowych, których molekularne aspekty były przedmiotem badań. Szczególnie "rozciągliwy" dla biologów molekularnych stał się termin "gametogeneza".

Plant Embryology: past, present, future spełnia, co najmniej trzy ważne funkcje: daje szersze spojrzenie na embriologię roślin w ujęciu historycznym, podkreśla wagę tej dyscypliny botaniki dla badań podstawowych i zastosowań, jest źródłem wiedzy o postępie badań w wybranych jej kierunkach, które wpisują się w postęp współczesnych badań biologii rozwoju roślin.

Plant Embryology: past, present, future jest warta polecenia dla pracowników naukowych i studentów. Dobrze, że praca ukazała się w języku angielskim. Umożliwia to jej szerszy odbiór. Sądzę, że najbliższy międzynarodowy kongres (XVIIth International Congress on Sexual Plant Reproduction), organizowany przez towarzystwo Sexual Plant Reproduction Research, będzie dobrą okazją i miejscem dalszej promocji dzieła w międzynarodowym środowisku embriologów roślin.

Maria CHARZYŃSKA

GALE R., CUTLER D. *Plants in Archaeology*. Westbury Publishing and Royal Botanic Gardens, Kew, 2000. 512 str., format 22 x 31 cm. Cena 75 GBP. ISBN 1 84103 0023.

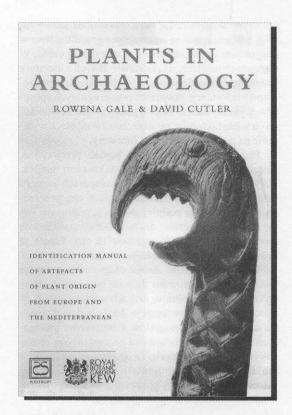
To obszerne dzieło, określone przez autorów jako klucz do oznaczania wegetatywnych części roślin

używanych w Europie i w południowej części obszaru śródziemnomorskiego od czasów prehistorycznych do XV wieku, jest pozycją z dawna oczekiwaną przez środowisko archeobotaników.

Książka składa się z trzech zasadniczych części: metodycznej, opisów rodzajów i gatunków oraz zestawień tabelarycznych. Spis treści odnoszący się do części drugiej pełni jednocześnie rolę indeksu. Na końcu, przed spisem literatury, zamieszczony jest słownik terminów anatomicznych i morfologicznych. Bardzo przejrzysta konstrukcja pracy ułatwia dotarcie do poszukiwanych informacji.

Część metodyczna obejmuje 20 stron, przy czym najwięcej uwagi poświęcono sposobom preparatyki drewna, zarówno niespalonego, pochodzącego z różnego typu osadów, jak i węgla drzewnego. Dość obszernie została również potraktowana kwestia przygotowania do badań pozostałości włókien, tekstyliów, lin i papieru oraz liści i łodyg, natomiast bardzo zdawkowo potraktowano problem badań fitolitów roślinnych. Podrozdział dotyczący tych ostatnich zamyka się w pięciu zdaniach, a stwierdzenie, że "identyfikacja fragmentów krzemionki jest często możliwa lecz, jak dotąd, rzadko podejmowana" może być usprawiedliwione oddaniem omawianej książki do druku przed 12 laty. Część metodyczna zawiera dużo istotnych informacji, bardzo potrzebnych w momencie przystąpienia do badań, oszczędzających początkującemu badaczowi wielu pomyłek, wynikających często z ogromnych zmian w anatomii badanego materiału a powodowanych przez procesy tafonomiczne.

Zamieszczone w kluczu taksony są podzielone na cztery grupy: dwuliścienne (ok. 120 taksonów), jednoliścienne (25), nagozalążkowe (16) i zarodnikowe (2), a w ich obrębie, z drobnymi wyjątkami, ułożone są alfabetycznie. Opis rośliny obejmuje krótka charakterystykę botaniczną i ekologiczną; wartość użytkową i sposoby jej wykorzystywania teraz i w przeszłości, z bogatymi odnośnikami do literatury, znaleziska archeologiczne, opis anatomiczny oraz wykaz badanych gatunków. W części opisowej szczególnie interesujące jest zestawienie informacji o sposobach wykorzystania każdej rośliny, co jest cenne zwłaszcza przy interpretacji materiałów i może być z powodzeniem wykorzystywane przez nie botaników. Pewien niedosyt pozostawia część dotycząca anatomii, szczególnie jakość załączonych ilustracji, których dobór czasami sprawia wrażenie trudnej do zaakceptowania przypadkowości, szczególnie wobec wyraźnie rozrzutnego wykorzystania miejsca na druk (niekiedy więcej niż połowa strony jest pusta). Dużym plusem

natomiast jest włączenie do klucza takich organów jak liście oraz łodygi roślin zielnych.

Ostatnią część książki stanowią tabelaryczne zestawienia opisanych gatunków. Tabel tych jest ponad 40, a zajmują prawie 80 stron. Trzy pierwsze podają zestawienia cech anatomicznych roślin dwuliściennych i nagozalążkowych oraz cech włókien roślinnych siedmiu taksonów, stosowanych do wyrobu lin, powrozów, tkanin itd. Nie ma natomiast tabeli cech dla roślin jednoliściennych, mimo że zamieszczono 22 taksony z tej grupy w części opisowej, oraz dla roślin zarodnikowych. W osobnej tabeli zestawiono nazwy antyczne (używane przez Teofrasta i Pliniusza) oraz łacińskie i współczesne angielskie nazwy potoczne. Kolejne tabele zawierają wykazy różnych form wykorzystania roślin z wyszczególnieniem użytkowanych części morfologicznych, np. drewno, kora, korzeń, liść itd.

Wśród sposobów wykorzystania roślin wyodrębniono następujące pozycje: materiał konstrukcyjny, kultowy, wyrób dewocjonaliów, amuletów itp., wytwarzanie narzędzi i utensyliów domowych, materiał barwierski i garbarski, źródło włókien, opału, wyrób przedmiotów zawodowych i instrumentów muzycznych, transport oraz wyrób broni. Pierwsze z tych tabel to zestawienia całościowe, gdzie obok nazwy rośliny zamieszczone są informacje czy roślina była w danym celu używana i jeśli tak, to która jej część. W następnych tabelach, na podstawie danych z literatury i znalezisk archeologicznych, podano bardziej szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych sposobów wykorzystania. W przypadku roślin zarodnikowych wiele taksonów zamieszczono w tabelach wyłącznie na podstawie danych z literatury.

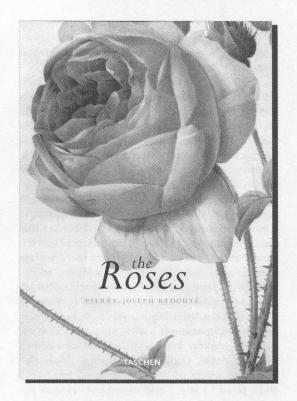
Praca jest skonstruowana bardzo przejrzyście, jednak stało się to w dużej mierze kosztem miejsca. Tekst jest drukowany w dwóch kolumnach z czego jedna, wewnętrzna, o szerokości ok. 6 cm, przeznaczona jest tylko na podpisy do rycin, pojawiających się raczej sporadycznie; druga kolumna poświęcona meritum, ma szerokość zaledwie 12 cm. Tabele są również "luźno" rozmieszczone na stronie.

Książka Plants in Archaeology, jak sam tytuł wskazuje, jest skierowana do osób interesujących się wykorzystaniem roślin w czasach pradziejowych, w celach innych niż konsumpcja. Może być pożyteczna dla archeologów, etnografów i botaników pracujących z materiałami roślinnymi pochodzącymi ze stanowisk archeologicznych. Ta ostatnia grupa badaczy znajdzie w niej wiele informacji wyjaśniających prawdopodobne przyczyny pojawienia się danego okazu w nawarstwieniach archeologicznych.

Aldona BIENIEK

REDOUTÉ P.-J. *The Roses.* (Autorzy opracowania: P. A. HINZ, B. SCHULZ przy współpracy B. HOPPE, O. BÜNEMANN). Taschen, Köln, London, Madrid, New York, Paris, Tokyo, 1999. 255 str., 169 tablic z barwnymi rycinami. Twarda opr. z kolorową obwolutą, format 27,0 × 33,6 cm. ISBN 3–8228–6629–6.

Pierre-Joseph Redouté (1759-1840) należał do najsławniejszych malarzy kwiatów, zwłaszcza róż. Związany z francuskim dworem czasów napoleońskich, szczęśliwie przetrwał wszystkie rewolucyjne zmiany polityczne, malując rośliny na zlecenie królewskich małżonek zmieniających się często władców. Urodził się w St. Hubert niedaleko Liège, na terenie dzisiejszej Belgii, w rodzinie, w której zawód malarza przechodził z ojca na syna. Jego dziadek i ojciec uprawiali sztukę sakralną, jeden z braci był malarzem teatralnym, drugi pracował w Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu. Pod wpływem artystów holenderskich Pierre Joseph Redouté zainteresował się sztuką malowania kwiatów. Początkowo pracował w Muzeum Historii Naturalnej jako asystent profesora ikonografii, później jako samodzielny rysownik naukowy,

biorąc udział w tworzeniu królewskiej kolekcji roślin malowanych na pergaminie (do dzisiejszego dnia przetrwało ok. 6500 akwarel przedstawiających rośliny i zwierzęta). Redouté był również prywatnym ilustratorem dzieł: Stirpes novae (1785-1805) Ch. L. Héritier de Brutelle'a, La Botanique (1805) J. J. Rousseau oraz Plantarum historia succulentarum (1799-1832) A. P. de Candolle'a. Zatrudniony jednocześnie jako rysownik gabinetu królowej Marii Antoniny, spędził spokojnie czasy rewolucji. Najbardziej twórczy okres w życiu malarza to lata pracy w zamku Malmaison pod Paryżem, na zlecenie Józefiny, pierwszej żony Napoleona, miłośniczki botaniki i ogrodnictwa. Nie licząc się z kosztami, sprowadzała z całego świata nowe gatunki roślin, toteż ogród otaczający zamek przypominał ogród botaniczny. Na stanowisku prywatnego botanika pracował tutaj Aimé Goujaud (Bonpland) (1773-1858), sławny towarzysz wyprawy Aleksandra Humboldta do Ameryki Południowej (1799-1804). Pod protektoratem Józefiny powstało kilka znaczących dzieł ważnych dla historii nauki, ogrodnictwa oraz dziejów ilustracji botanicznej, np. Description des plantes rares cultiveés à Malmaison et à Návarre (1812-1817), Liliaceae (1802-1816). Były to piękne tomy rycin (miedziorytów robionych m.in. z akwarel Reduotégo) z profesjonalnymi opisami robionymi przez wybitnych botaników (m.in. przez A. P. de Candolle'a), przedstawiające gatunki i odmiany roślin ozdobnych z całego świata, w dużym procencie nowych dla nauki. Szczególną pasją botaniczno-ogrodniczą Józefiny były róże, a jej ambicją było zgromadzenie wszystkich znanych odmian uprawnych (posiadała w swym ogrodzie jedną z największych w świecie kolekcji liczącą ok. 250 gatunków i odmian). Wśród finansowanych przez nią dzieł najwieksza sławe zyskał 3-tomowy album Les roses (1817-1824) wydawany najpierw w 30 zeszytach, później w zbiorczych tomach. Zawierał piękne ryciny 170 taksonów róż, wraz z opisami sporzadzonymi przez botanika Claude-Antoina Thory'ego. Album należał do prawdziwych arcydzieł sztuki edytorskiej. Kilkukolorowe kontury rycin robione techniką miedziorytniczą na podstawie oryginalnych akwarel Redoutégo były następnie ręcznie kolorowane przez sztab malarek. Album ten, wielokrotnie wznawiany w późniejszych latach, przyniósł malarzowi międzynarodową sławę. Po upadku Napoleona Redouté pracował dla królewskiej rodziny Bourbonów. Swymi pięknymi ilustracjami ozdobił łącznie ok. 50 dzieł botanicznych, sam jednak nie sporządzał nigdy opisów gatunków, postrzegając roślinę jako artysta, a nie uczony. Zmarł w Paryżu w wieku 81 lat, pochowany został na Cmentarzu Père Lachaise.

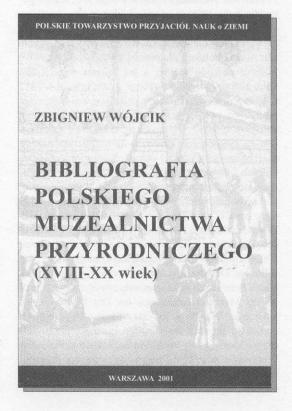
Wydawnictwo Taschen przygotowało bardzo starannie edycję Les roses w formie reprintu wysokiej jakości, pozwalającego w pełni ocenić niepowtarzalną urodę kwiatu róży. Album otwiera obszerny, trójjęzyczny komentarz (w języku angielskim, francuskim i niemieckim) zawierający życiorys malarza, zwięzły zarys historii róż oraz opis techniki wykonania sławnego oryginału. Na drugą część składają się kolorowe reprodukcje rycin opatrzone dzisiejszymi naukowymi nazwami łacińskimi oraz nazwami w języku angielskim, francuskim i niemieckim. Całość zamyka słowniczek terminów oraz indeks. Prezentowany album jest cenną pozycją nie tylko dla miłośników książki, ale również botaników zainteresowanych historią i dziejami form uprawnych, znajdujemy tu bowiem wiele starych odmian róż, od wielu lat nie uprawianych w ogrodach.

Alicja ZEMANEK

WÓJCIK Z. Bibliografia polskiego muzealnictwa przyrodniczego (XVIII-XX wiek). – Bibliography of Polish natural history museum management (18–20th century). Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi, Warszawa, 2001, 325 str., 12 kart. ryc. nlb.

Miękka opr., format $16,7 \times 23,9$ cm. ISBN 83-908207-3-0.

Muzea przyrodnicze zwane niegdyś "zwierciadłami świata", gromadzące w różnej formie okazy roślin, zwierząt i minerałów dla celów naukowych, edukacyjnych i ogólnokulturowych, posiadają kilkusetletnie tradycje. Większość krajów ma swoje narodowe kolekcje, a "dzieła natury" traktowane są z podobnym pietyzmem jak dzieła sztuki rąk ludzkich. Polska należy do nielicznych państw nie posiadających narodowego muzeum przyrodniczego, mimo dawnych inicjatyw w tej dziedzinie oraz powracającej, z częstością raz na półwiecze, dyskusji o potrzebie powołania takiej instytucji wzorowanej na renomowanych muzeach w Berlinie, Londynie, czy Paryżu. Zmiany ustrojowe pod koniec ubiegłego stulecia przyczyniły się do wznowienia dyskusji na ten temat. Przejawem wzrostu zainteresowania tematem jest ukazanie się w ostatniej dekadzie kilku cennych prac z tego zakresu, m.in. zbioru artykułów z międzynarodowej konferencji w Krakowie Botanical collections throughout the world (1998) pod redakcją Leona Stuchlika, a także monografii poświęconych różnym aspektom muzealnictwa przyrodniczego, np. Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego. Historia

i ludzie 1814–1994 (1997) Jadwigi Wiktor, Szkic dziejów muzealnictwa przyrodniczego w Polsce (1998) Jerzego Pawłowskiego, czy Dzieje Muzeum Zoologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego (2000) Krzysztofa Beiersdorfa.

Optymistycznym akcentem na rozpoczęcie nowego tysiąclecia jest ukazanie się w 2001 roku pierwszej w naszym kraju Bibliografii polskiego muzealnictwa przyrodniczego (XVIII-XX wiek), opracowanej przez zasłużonego historyka geologii profesora Zbigniewa Wójcika, wieloletniego pracownika Muzeum Ziemi Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Bibliografia składa się z trzech głównych części: "Wprowadzenia" (s. 7-24), właściwej "Bibliografii" (s. 25-254) oraz indeksów (s. 255-324). We "Wprowadzeniu" najwięcej miejsca zajmuje rozdział "Z dziejów polskiego muzealnictwa przyrodniczego", który, jak zaznacza autor, jest wstępnym szkicem do planowanej książki na ten temat. Możemy tu znaleźć najważniejsze daty dotyczące kolekcji i inicjatyw muzealnych. Dowiadujemy się m.in., że inicjatorem utworzenia w Polsce narodowego muzeum przyrodniczego był w 1766 r. generał służby królewskiej Stefan de Rieule, a pomysł ten podjął w 1775 r. Michał Mniszech w pracy Myśli względem założenia Musaeum Polonicum. Niedaleka realizacji tego szczytnego pomysłu była księżna Anna Jabłonowska, która w swym pałacu w Siemiatyczach zgromadziła jeden z największych europejskich zbiorów przyrodniczych. Darowizna kolekcji dla państwa nie została zrealizowana z powodu wojny, a po śmierci właścicielki zbiór został sprzedany do Rosji, gdzie spłonał w 1812 r. Utrata niepodległości i wynikające z niej represje polityczne połączone z likwidacją wielu uczelni i zbiorów, sprawiły, że nasz kraj znalazł się daleko w tyle za światowymi centrami muzealnictwa. Dzięki pasji badaczy i wysokiej świadomości społecznej niektórych członków arystokratycznych rodów mogliśmy się jednak poszczycić znakomitymi muzeami przyrody, jak warszawski Gabinet Zoologiczny (będący częścią tzw. Zbiorów Pouniwersyteckich), krakowskie Muzeum Komisji Fizjograficznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, a później Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności, Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie, prywatne kolekcje Branickich w Warszawie, czy muzea regionalne, np. Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego. W XX w. po odzyskaniu niepodległości odrodziła się idea narodowego muzeum przyrodniczego, którego rolę spełniało częściowo założone w Warszawie w 1920 r. Państwowe Muzeum Przyrodnicze (później Zoologiczne). Niestety, nieco wcześniejszy projekt utworzenia takiego Muzeum na Wa-

welu w administracyjnych budynkach poaustriackich, nie spotkał się z aprobatą społeczeństwa. Przemiany organizacyjne nauki polskiej po drugiej wojnie zahamowały na długie lata rozwój muzealnictwa przyrodniczego. Dwa najważniejsze muzea utraciły swą samodzielność i włączone zostały do instytutów zoologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie i Krakowie, a poprzez zmianę wschodniej granicy państwowej utraciliśmy Muzeum im. Dzieduszyckich. Częściową rekompensatą było zyskanie renomowanego lecz zrujnowanego budynku dawnego niemieckiego muzeum przyrodniczego we Wrocławiu, a także utworzenie w Warszawie w 1948 r. Muzeum Ziemi, włączonego później do PAN. W drugiej połowie XX w. powstało wiele regionalnych placówek muzealnych z działami przyrodniczymi, a także muzea natury w kilku parkach narodowych, które stały się ważnymi ośrodkami edukacji ekologicznej, jak np. muzea Bieszczadzkiego, Ojcowskiego i Tatrzańskiego Parku Narodowego (muzeum w Białowieży istnieje od 1921 r.).

Recenzowana bibliografia Zbigniewa Wójcika, ułożona w porządku alfabetycznym, obejmuje 3056 pozycji, dotyczących w większości muzeów z przewagą eksponatów zoologicznych i geologicznych. Problematyce botanicznej poświęcone są zaledwie 221 pozycje, a więc niewiele ponad 7% uwzględnionej literatury. Wynika to z faktu, że prawie nie mamy specjalistycznych muzeów botanicznych dostępnych dla publiczności; istnieje jedynie niewielka placówka przy Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, kolekcja tropikalnych roślin przy Poznańskiej Palmiarni, zbiory dendrologiczne w arboretach w Kórniku i Rogowie, a także zbiory paleobotaniczne w muzeach o profilu geologicznym, np. w Muzeum Ziemi PAN. Traktując szeroko pojęcie "muzeum" autor bibliografii uwzględnił tu również zielniki oraz ogrody botaniczne (prace dotyczące aspektów ogólnych i muzealnych).

W podsumowaniu trzeba stwierdzić, że pierwsza polska bibliografia muzealnictwa przyrodniczego Zbigniewa Wójcika jest niezwykle cenną pozycją, przydatną dla przyrodników różnych dyscyplin. Korzystanie z niej ułatwiają obszerne indeksy: autorów, nazwisk wymienionych w tytułach prac i adnotacjach, nazwisk patronów i właścicieli muzeów, nazw geograficznych, nazw muzeów wymienionych w tytułach prac i adnotacjach oraz indeks przedmiotowy. Dobrym pomysłem edytorskim było zamieszczenie w formie wkładek na kredowym papierze reprodukcji najważniejszych polskich prac na temat muzeów przyrodniczych, z dodaniem na odwrocie karty zawierającej rycinę – informacji o autorze, w języku

polskim i angielskim. Warto na koniec dodać, że autor zapowiada ukazanie się w najbliższych latach drugiej, rozszerzonej edycji (z wersja na CD).

Alicja ZEMANEK

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- "FLORIADE 2002" WORLD HORTICULTURAL EX-HIBITION, District of Haarlemmermeer, close to Amsterdam's Airport Schiphol, The Netherlands, 6 IV–20 X 2002 *Informacia*: http://www.floriade.com
- ANDRÉ MICHAUX INTERNATIONAL SYMPO-SIUM, 15–19 V 2002

Informacja: Michael J. Baranski, Ph.D., AMIS Program Chair, Department of Biology, Catawba College, Salisbury, NC 28144, USA

Tel. +704 637–4442 Fax: +704 637–4204

E-mail: mbaransk@catawba.edu http://www.michaux.org

• RHODODENDRONS IN HORTICULTURE AND SCIENCE, 17–19 V 2002

Informacja: Dr. G. Argent, Rhodo '02, The Royal Botanic Garden, Edinburgh EH3 5LR, Scotland, U.K.

Fax: +44 (0)131 552 0382 E-mail: g.argent@rbge.org.uk

• "SEDGES 2002" – INTERNATIONAL CONFERENCE ON USES, DIVERSITY, AND SYSTEMATICS OF CY-PERACEAE, 6–8 VI 2002

Informacja: Robert Naczi, Curator, Claude E. Phillips Herbarium, Department of Agriculture & Natural Resources, Delaware State University, Dover, DE 19901–2277, USA

Tel. +302 857 6450 Fax: +302 857 6460 E-mail: rnaczi@dsc.edu

• VITH PLANT LIFE OF SOUTHWEST ASIA SYMPOSIUM, 10–14 VI 2002

Informacja: Prof. dr. Mehmet Koyuncu, Yuzuncu Yil Universitesi, Kampus, Van, 65080, TURKEY

Tel. +90-432-225-1739 Fax: +90-432-225-1009

e-mail: mehmetkoyuncu@yyu. edu.tr *lub*

mekoyuncu@hotmail.com

• BIOLOGY AND TAXONOMY OF GREEN ALGAE IV – AN INTERNATIONAL SYMPOSIUM, 24–28 VI 2002

Informacja: Prof. dr. František Hindák, Institute of Botany, Slovak Academy of Sciences, Dúbravská cesta 14, SK-842 23 Bratislava, SLOVAKIA

Tel. +421 2 59412505

Fax: +421 2 54771948

E-mail: botuhind@savba.savba.sk http://nic.savba.sk/sav/inst/botu/index.html

NITROGEN FIXATION, 30 VI–5 VII 2002

Informacja: University of Rhode Island, Gordon Research Center, P. O. Box 984, Kingston, RI 02892–0984, USA Tel. +(401) 783–4011

Fax: +(401) 783–7644

E-mail: grc@grcmail.grc.uni.edu http://www.grc.uri.edu

• FLOWERS: DIVERSITY, DEVELOPMENT AND EVOLUTION, 5–7 VII 2002

Informacja: Ms. C. Burlet Institute of Systematic Botany, University of Zürich, Zollikerstrasse 107, CH-8008,

Zürich, SWITZERLAND Fax: +41 1 634 8403

E-mail: burlet@systbot.unizh.ch http://www.systbot.unizh.ch/flowers

• FIRST INTERNATIONAL PALAEONTOLOGICAL CONGRESS, 6–10 VII 2002

Informacja: Prof. John A. Talent, Department of Earth and Planetary Sciences, Macquarie University 2109, AUSTRALIA E-mail: IPC2002@mq.edu.au

http://www.laurel.ocs.mq.edu.au/MUCEP/

• THE IX EUROPEAN ECOLOGICAL CONGRESS (EURECO '02), 27 VII 1-VIII 2002

Informacja: Secretariat of EURECO '02, Department of Ecology, Lund University, Ecology Building, SE-223 62 Lund. SWEDEN

Phone +46 46 222 3791

Fax +46 46 222 3790

E-mail: infoeureco2002@eurecol.org

http://www.eurecol.org//eureco2002/index.html

• 7th INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS. 11–17 VIII 2002

Informacja: IMC-7 Congress Secretariat, P. O. Box 24 Blindern, N-0314 Oslo, Norway

Tel. +47 22 854628

E-mail: IMC-7@bio.uio.no

http://www.uio.no/conferences/imc7/

• PLANTS & FUNGAL CYTOSKELETON, 11–16 VIII 2002

Informacja: University of Rhode Island, Gordon Research Center, P. O. Box 984, Kingston, RI 02892–0984, USA

Tel. +(401) 783–4011 Fax: (401) 783–7644

E-mail: grc@grcmail.grc.uni.edu

http://www.grc.uri.edu

• MEETING OF THE EUROPEAN GROUP OF CHAROPHYTE SPECIALISTS (GEC), Athens, GREECE 29 VIII-2 IX 2002

Informacja: Prof. Dr. Jean-Pierre Berger, Institut de Géologie, Université de Fribourg, Pérolles, CH-1700 Fribourg, SWITZERLAND

E-mail: Jean-Pierre.Berger@unifr.ch http://www.geol.uoa.gr/conference.htm

 6TH EUROPEAN PALAEOBOTANY-PALYNOLOGY CONFERENCE, 29 VIII–2 IX 2002

Informacja: Prof. Evangelos Velitzelos, Department of Historical Geology and Paleontology, Faculty of Geology, University of Athens, 15784 Athens, GREECE

Tel./Fax: +30 1 7274162 E-mail: velitzel@geol.uoa.gr http://www.geol.uoa.gr/conference/

• THE THIRD INTERNATIONAL CONGRESS "ENVIRONMENTAL MICROPALEONTOLOGY, MICROBIOLOGY AND MEIOBENTHOLOGY", Vienna, Austria, 1–6 IX 2002

Informacja: Dr. Irena Motnenko, Technical Director and Treasurer, Osorno Enterprises, Inc. Suite 301, 162–2025 Corydon Avenue, Winnipeg MB R3P 0N5, CANADA Tel. +1 (204) 488–1538 Fax: +1 (204) 488–1566 E-mail: congress@isemmm.org
http://www.isemmm.org/meetings.html

• SIXTH INTERNATIONAL SYMPOSIUM AND EXHI-BITION ON ENVIRONMENTAL CONTAMINATION IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE, 23–26 IX 2002

Informacja: Prague 2002, Florida State University (II CER), 2035 East Paul Dirac Drive (226 HMB), Tallahassee, Florida 32310–3700, USA Tel. +(850) 6447211

Fax: +(850) 5746704 http://www.prague2002.fsu.edu

• V OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE NAUKOWE "TA-KSONOMIA, KARIOLOGIA I ROZMIESZCZENIE TRAW W POLSCE", 14–15 X 2002

Informacja: Doc. dr hab. Ludwik Frey, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków

Tel. +(12) 4241716 Fax: +(12) 4219790 E-mail: L.Frey@ib-pan.krakow.pl

• VIII LATIN AMERICAN BOTANICAL CONGRESS, 13–18 X 2002

Informacja: Organizing Committee of the VIII Latin American Botanical Congress, Cartagena de Indias, COLOMBIA

E-mail: congrbot@ciencias.unal.edu.co http://www.icn.unal.edu.co/e ventos/congrbot/ lub http://www.humboldt.org.co/c ongresobotanica

• THE THIRD WORLD CONGRESS ON MEDICINAL AND AROMATIC PLANTS FOR HUMAN WELFARE (WOCMAP III), 3–7 II 2003

Informacja: Congress Secretariat, Chiang Mai University, Biology, 50200, Chiang Mai, THAILAND

Tel. +66-53-944933

Fax: +66-53-944934, +66-53-892259 E-mail: secretariat@wocmap3.org http://www.wocmap3.org

 3RD INTERNATIONAL LIMNOGEOLOGY CON-GRESS, 29 III-2 IV 2003

Informacja: Andrew Cohen, General Chair of the Congress, lub David Dettman (Field trip proposals), Tucson, Arizona, USA
E-mail: acohen@geo.arizona.edu lub dettman@geo.arizona.edu

 SHALLOW TETHYS 6 INTERNATIONAL SYM-POSIUM, VIII 2003

Informacja: Dr Miklós Kázmér, Department of Palaeontology, Eötvös University, H-1518 Budapest, P. O.Box 120. Hungary
Tel: +36 1 209 0555 ext. 86–27
Fax: +36 1 381 2104
E-mail: kazmer@ludens.elte.hu
http://pangea.elte.hu/paleo/tethys

• XI INTERNATIONAL PALYNOLOGICAL CONGRESS (IPC), Granada, Spain, 4–9 VII 2004

Informacja: http://www.ugr.es/local/bioveg

• XVII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, Vienna, Austria, 17–23 VII 2005

Informacja:

http://www.botanik.univie.ac.at/ibc2005/ibc2005.htm

• 8TH INTERNATIONAL PHYCOLOGICAL CONGRESS, 13–19 VIII 2005, Durban, Kwazulu Natal, South Africa

Informacja: Margaret Clayton, Chair, International Organizing Committee, 8th International Phycological Congress

E-mail: margaret.clayton@sci.monash.edu.au

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

LITERATURA BOTANICZNA • BOTANICAL LITERATURE

R. KAŹMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI (red.) 2001. Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Polish Red Data Book of Plants. Pteridophytes and flowering plants. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków, ss. 664. ISBN 83-85444-85-8. Cena 41.50 zł

Nowe wydanie *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin* to odzew na ogromne zainteresowanie problematyką zagrożenia i wymierania rodzimych składników flory. W przygotowaniu tego dzieła udział wzięło 96 botaników pracujących w różnych regionach kraju. Opracowanie zawiera uaktualnioną wiedzę o 296 rodzimych taksonach (gatunkach lub podgatunkach) paprotników i roślin kwiatowych, których status oceniono według klasyfikacji zagrożeń Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN). Opis poszczególnych taksonów ujęto w schemat zbliżony do przyjętego w pierwszym wydaniu *Księgi*. Dopełnieniem tekstów są barwne mapy zasięgu taksonów w Europie i rozmieszczenia stanowisk w Polsce oraz ryciny przedstawiające pokrój poszczególnych taksonów. Znaczna część taksonów zilustrowana jest ponadto starannie dobranymi barwnymi fotografiami.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. +(12) 4241731, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

A. Zając, M. Zając (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce – Distribution atlas of vascular plants in Poland. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, ss. 134. ISBN 83-915161-1-3. Cena 130.00 zł

Przedstawiane dzieło stanowi plon 25 letnich badań nad rozmieszczeniem roślin naczyniowych w Polsce. W *Atlasie*, przedstawiono na barwnych podkładach, 2303 mapy zasięgowe gatunków rodzimych i zadomowionych gatunków obcych, metodą kartogramu ATPOL w siatce kwadratów o boku 10 km. Dla niektórych taksonów rzadkich na mapach zróżnicowano odpowiednimi symbolami stanowiska na istniejące obecnie i takie, co do których informacje są wątpliwe lub niepełne. Większa część kartogramów zaopatrzona została przypisami i notami krytycznymi. Ponadto zamieszczono listę gatunków, których map nie zamieszczono w *Atlasie* wraz z komentarzami, listę literatury oraz indeks łacińskich i polskich nazw roślin. Równoległe teksty w języku polskim i angielskim pozwolą na pełne wykorzystanie *Atlasu* wszystkim zainteresowanym.

Dystrybucja: Mgr Małgorzata Matyjaszkiewicz, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kopernika 27, 31-501 Kraków; tel. +(12) 4210277, fax: +(12) 4230949, e-mail: matyjaszkiewicz@fagus.ib.uj.edu.pl

D. Wołkowycki 2000. Różnicowanie i ujednolicanie się flor ruderalnych w warunkach izolacji środowiskowej. Monographiae Botanicae, Vol. 87, Societas Botanicorum Poloniae, Łódź, ss. 164. ISSN 0077-0655; ISBN 83-86292-17-2. Cena 15.00 zł

W pracy przedstawiono wyniki badań nad aktualnym problemem procesów, jakie zachodzą we florach ruderalnych na obszarze o długiej historii i zróżnicowanej genezie osadnictwa. Zakładając, że osiedla na terenie północnego Podlasia (ok. 5 tys. km²) mają charakter wysp środowiskowych o wyraźnych granicach, Autor dowodzi m.in., że (1) wyspy te tworzą węzły hierarchicznej sieci o zróżnicowanej sile wzajemnych powiązań, (2) ekspansja gatunku obcego w obrębie sieci osadniczej jest funkcją czasu i izolacji osiedli, traktowanych jako wyspy środowiskowe, (3) różnice między florami osiedli są zależne od ich wzajemnej izolacji i są zmienne w czasie. Ustalono ponadto cechy gatunków obcych, które umożliwiają im pokonanie barier przestrzennej i środowiskowej izolacji. Obszerne streszczenie, opisy rycin i tabel w języku angielskim pozwolą na skorzystanie z niej także botanikom zagranicznym.

Dystrybucja: Zarząd Główny PTB, Al. Ujazdowskie 4, 00-478 Warszawa; tel. +(22) 6213669

CALIFORNIA · MARCH 2003

Rancho Santa Ana Botanic Garden

The Third International Conference on the Comparative Biology of the Monocotyledons

Symposium on Grass Systematics and Evolution www.monocots3.org

